

**TÜRKİYE'DE YAYINLANAN TÜRK MASAL KİTAPLARININ GRAFİK
TASARIM ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: KELOĞLAN
MASALLARI ÖRNEĞİ**

EDA CERİT

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
UYGULAMALI SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
MESLEKİ RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Ekim, 2015

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşulu ile tezin teslim tarihinden itibaren oniki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Eda

Soyadı : CERİT

Bölümü : Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitimi Bölümü

İmza :

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Türkiye'de Yayınlanan Türk Masal Kitaplarının Grafik Tasarım Açısından İncelenmesi: Keloğlan Masalları Örneği

İngilizce Adı: Fairy Tale Elements Graphic Design Of The Books Published In Turkey
Turkish Examined In Terms Of: Tales Of Dopey Example

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım bütün kaynaklarda kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak alıntı yaptığımı ve kaynakçada gösterdiğimi, diğer bölümlerin ise şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Eda CERİT

İmza:

Jüri Onay Sayfası

Eda CERİT tarafından hazırlanan “Türkiye’de Yayınlanan Türk Masal Kitaplarının Grafik Tasarım Açısından İncelenmesi: Keloğlan Masalları Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Armağan GÖKÇEARSLAN

Grafik Anabilim Dalı, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Başkan : Prof. Dr. İncilay YURDAKUL

Grafik Anabilim Dalı, Güzel Sanatlar Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Üye : Doç. Dr. Gülgün Bangir ALPAN

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Tez Savunma Tarih: 09.10.2015

Bu tezin Gazi Üniversitesi Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Servet KARABAĞ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Tez süresince destek olan değerli hocalarım Doç. Armağan GÖKÇEARSLAN'a

Prof. Dr. Mehmet TAŞPINAR'a

Prof. Dr. İncilay YURDAKUL'a

Doç. Dr. Gülgün Bangir ALPAN'a

Mutluluk ve neşe kaynağım biricik oğlum Göktürk CERİT'e ve

Her daim yanımda olan sevgili eşim H. İbrahim CERİT'e

**TÜRKİYE'DE YAYINLANAN TÜRK MASAL KİTAPLARININ
GRAFİK TASARIM ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ:
KELOĞLAN MASALLARI ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Eda CERİT

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
October, 2015**

ÖZ

Bu çalışmada, Keloğlanın Rüyası (2008), Keloğlan ile Geyik Yavruları (2009), Keloğlan ile Büyülü Gömlek (2010), Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü (2011), Keloğlan Hazine Arıyor (2012), Keloğlan Kargalar Şahı (2013), masal kitaplarında tipografi, illüstrasyon, illüstrasyon metin ilişkisi, renk, özgünlük, karakterlerin hareketleri (jest, mimik, duygu vs.), kültürel özelliklere yönelik alan uzmanı akademisyen ve illüstratör algıları araştırılmıştır. Çalışmada veri toplama ve analizinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma için 10 soruluk uzman görüş formu hazırlanmıştır. Nitel veriler 5 akademisyen ve 5 illüstratör ile yapılan yüz yüze görüşme sonucu toplanmıştır. Ses kaydına alınan illüstratör ve akademisyen değerlendirmeleri, daha sonra yazılı hale getirilerek yorumlanmış ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Bulgulara göre, Türkiye’de yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının illüstrasyon, renk, yazı fontu ve puntosu, özgünlük, karakterlerin jest, mimik ve duygu hareketleri, kültürel değerler, baskı ve cilt kalitesi açısından yeterince nitelikli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak gelecekte yapılacak araştırmalara ve uygulamalara yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Bilim Kodu : -
Anahtar Kelimeler : Masal, İllüstrasyon, Grafik, Tasarım
Sayfa Adedi : 124
Danışman : Doç. Armağan GÖKÇEARSLAN

**FAIRY TALE ELEMENTS GRAPHIC DESIGN OF THE BOOKS
PUBLISHED IN TURKEY TURKISH EXAMINED IN TERMS OF:
TALES OF DOPEY EXAMPLE**

(M. Sc. Thesis)

Eda CERİT

**GAZI ÜNİVERSİTESİ
İNSTITÜTÜ OF EDUCATION SCIENCES**

June, 2015

ABSTRACT

In this study, the perceptions of academics of field expert and illustrators are investigated in terms of typography, illustration, the relationship between illustration and text, color, originality, the characters' movements (gestures, facial expressions and emotion, etc.) and cultural features in the fairy tale books of Keloğlan's Dream (2008), Dopey Deer with Offspring (2009), With Shirt Magical Dopey (2010), Unfading Rose Children's Club (2011), Dopey's Looking for Treasure (2012), Dopey and the King of the Crews (2013). In this study, qualitative research method was used for data collection and analysis. A form of expert opinion including 10 questions was prepared for qualitative research. Qualitative data was collected as a result of face to face interviews with 5 academicians and 5 illustrators. The recorded assessments of illustrators and academicians were interpreted after putting in a written form and supported with direct quotations. According to the findings, the conclusion that the Keloğlan fairy tales books published in Turkey are not qualified enough in terms of illustration, color, text font and font size, originality, gestures, facial expressions and emotions movements of the characters, cultural values, printing and binding quality was reached. Based on the data obtained as a result of the research, the recommendations for future research and applications were developed.

Science Code : -
Keys Words : Tales, Illustration, Graphic, Design
Page Number : 124
Supervisor : Doç. Armağan GÖKÇEARSLAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
Jüri Onay Sayfası.....	iii
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Sayıtlar	5
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar	5
BÖLÜM II	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Masalın Tanımı	6
2.2. Masal Türleri.....	7
2.2.1. Hayvan Masalları	7
2.2.2. Olağanüstü Masallar.....	8

2.2.3. Gerçekçi Masallar	9
2.2.4. Önemli Masallar	10
2.2.4.1. Kırmızı Başlıklı Kız.....	10
2.2.4.2. Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler.....	11
2.2.4.3. Kibritçi Kız	12
2.2.4.4. Keloğlan	13
2.3. Masalların Genel Özellikleri	15
2.3.1. Biçimsel Özellikler.....	16
2.3.2. İçerik Özellikleri.....	17
2.4. Masalın Çocuk Eğitiminde ve Öğretimindeki Yeri ve Önemi	18
2.5. Masal Kitaplarının Tasarımı	19
2.6. Masal Kitabında Grafik Tasarım Öğeleri	22
2.6.1. Sayfa Tasarımı.....	23
2.6.2. Kapak Tasarımı.....	24
2.6.3. İllüstrasyon	24
2.6.3.1. İllüstrasyonun Tarihi	26
2.6.3.2. İllüstrasyon Türleri.....	42
2.6.3.2.1. Reklam İllüstrasyonları	42
2.6.3.2.2. Yayın İllüstrasyonları	43
2.6.3.2.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar	43
2.6.3.3. İllüstrasyon Teknikleri.....	44
2.6.3.3.1. Kurşunkalem ve Kuru Boya Tekniği.....	44
2.6.3.3.2. Sulu Boya Tekniği	46
2.6.3.3.3. Guaj Boya Tekniği.....	47
2.6.3.3.4. Akrilik Tekniği	48
2.6.3.3.5. Airbrush Tekniği.....	49

2.6.3.3.6. <i>Pastel Boya Tekniği</i>	49
2.6.3.3.7. <i>Lavi Tekniği</i>	50
2.6.3.3.8. <i>Bilgisayarda İllüstrasyon Tekniği</i>	51
2.6.5. Karakter Tasarımı	53
2.6.6. Tipografi.....	55
2.6.7. Renk.....	57
2.6.8. Özgünlük.....	59
2.6.9. Baskı ve Cilt	60
BÖLÜM III.....	63
YÖNTEM.....	63
3.1. Araştırma Modeli.....	63
3.2. Evren ve Örneklem	63
3.3. Verilerin Toplanması.....	64
3.4. Geçerlik.....	65
3.5. Verilerin Analizi.....	66
BÖLÜM IV	67
BULGULAR ve YORUMLAR	67
4.1. Hedef Kitle	67
4.2. İllüstrasyon	68
4.3. Renk.....	71
4.4. Metin ve İllüstrasyon İlişkisi.....	73
4.5. Tipografi (Yazı Fontu ve Puntosu).....	73
4.6. Karakterlerin Hareketleri (Jest, Mimik, Duygu vs.)	75
4.7. Özgünlük.....	76
4.8. Kültürel Özellikler	78
4.9. Baskı ve Cilt Kalitesi.....	79

BÖLÜM V	85
SONUÇ ve TARTIŞMA	85
5.1. Tartışma	85
5.2. Sonuç	87
5.3. Öneriler	89
KAYNAKLAR	91
EKLER	95
EK-1. Uzman Görüş Formu	96
EK-2. Keloğlan ile Büyülü Gömlek	98
EK-3. Keloğlan ile Geyik Yavruları	102
EK-4. Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü	106
EK-5. Keloğlanın Rüyası	114
EK-6. Kargalar Şahı	118
EK-7. Keloğlan Hazine Arıyor	123

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Paul Gustave Dore, Kırmızı Başlıklı Kız, 1845.....	10
Şekil 2. Alexander Zick, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Kitabı İllüstrasyon Çalışması, 1812.....	11
Şekil 3. Hans Christian Andersen, Kibritçi Kız Masalı, 1835	12
Şekil 4. Duygu Malatyahoğlu, Keloğlan Avcı Masalı, Keloğlan İllüstrasyonu, 2008	14
Şekil 5. Mustafa Delioğlu, Keloğlan Masalları Kitabı, İç Sayfa Keloğlan İllüstrasyonu, 2013	14
Şekil 6. İsmail Abay, Keloğlan Masalları Kitabı, Keloğlan İllüstrasyonu, 2011.....	15
Şekil 7. Mısır Ölüler Kitabı İllüstrasyon Çalışması, M.Ö.1900.....	26
Şekil 8. Albrecht Dürer, Dua Eden Eller, 1471-1528.....	27
Şekil 9. The Chinese Diamond Sutra, MS 868	27
Şekil 10. Oscar Wilde, Salome Kitap İllüstrasyonu, 1894.....	28
Şekil 11. William Morris, The Wood Beyond the World, 1894.....	28
Şekil 12. Jessie Willcox Smith, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Masalı illüstrasyonu, 1911	29
Şekil 13. Bernadette Watts, Peter's Tree Kitap İllüstrasyonu, 2015.....	30
Şekil 14. Nancy Ekholm Burkert, Snow-White and the Seven Dwarfs Kitap İllüstrasyonu, 1987	30
Şekil 15. Edmund Dulac, Hans Christian Andersen Masal İllüstrasyonu, 1912	30
Şekil 16. Krisztina Renyi, Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 1993	31
Şekil 17. Leo Lionni , Swimmy Kitap Kapağı İllüstrasyonu, 1964.....	31
Şekil 18. Nana Furiya, Çocuk Kitabı Kitap Kapağı İllüstrasyonu, 1997.....	32

Şekil 19. İhap Hulusi, Alfabe Kapak Resimlemesi, 1937.....	33
Şekil 20. Ferit Avcı, Kırmızı Fil' i Gördünüz Mü? Kapak İllüstrasyonu, 2007.....	34
Şekil 21. Ferit Avcı, Benim Minik Kırmızı Balğım Kapak İllüstrasyonu, 2008	35
Şekil 22. Feridun Oral, Kırmızı Kanatlı Baykuş Kapak İllüstrasyonu, 2014	35
Şekil 23. Feridun ORAL, Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga Kapak İllüstrasyonu, 2000	36
Şekil 24. Mustafa Delioğlu, Öğretmenin Sihirli Şapkası Kapak İllüstrasyonu, 2002....	36
Şekil 25. Mustafa Delioğlu, Peynirli Börek Masalı Ana Karakter Tini İllüstrasyonu, 1999	37
Şekil 26. Gürbüz Doğan Ekşioğlu, The New Yorker Dergisi Kapak İllüstrasyonu, 1993	37
Şekil 27. Gürbüz Doğan Ekşioğlu, The New Yorker Dergisi Kapak İllüstrasyonu, 2003	38
Şekil 28. Betül Sayın, Uç Uç Böceği Bon Bon Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2002	39
Şekil 29. Betül Sayın, Köstebek Kuki Çocuk Kitabı Resimlemesi, 2007	39
Şekil 30. İsmail Kaya, Mor Rengi Seven Kral Çocuk Kitabı Resimlemesi, 1991	40
Şekil 31. Ayşe İnan Alican, Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan Çocuk Kitabı Ön ve Arka Kapak Resimlemesi, 2009	40
Şekil 32. Ayşe İnan Alican, Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan Çocuk Kitabı İç Sayfa Resimlemesi, 2009	41
Şekil 33. Ayşe İnan Alican, Beyoğlu Macerası Kitap Kapak İllüstrasyonu, 2011	41
Şekil 34. Ayşe İnan Alican, Beyoğlu Macerası Kitap İç Sayfa İllüstrasyonları, 2011 ...	41
Şekil 35. Hande Dilek Akçam, Dentistanbul Kids Reklam Broşürü İllüstrasyonu, 2008	42
Şekil 36. Seda Civan, Kelime Yayınları İmparator IV. Patates Kitap Kapak İllüstrasyonu, 2011	43
Şekil 37. Işık Güner, Sulu Boya Bitki İllüstrasyonu 2013.....	44
Şekil 38. Ayşe İnan Alican, Annemin Çantası Çocuk Kitabı Kurşun Kalem Eskiz Resimlemesi, 2009.....	45

Şekil 39. Banu Çınar, Renkli Kuru Kalem Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2009	45
Şekil 40. Levent Karanfil, Sulu Boya İllüstrasyon Çalışması, 2002	46
Şekil 41. Aysun Berkay Özmen, Bahçıvan Köstebek ve Uçan Karınca Kıvrırcık Sulu Boya Kitap Kapağı İllüstrasyonu, 2011	47
Şekil 42. Emel Kehri, Masalımı Yazıyorum, Resimleri Boyuyorum Guaj Boya İllüstrasyon Çalışması, 2006.....	48
Şekil 43. Ayşe İnan Alican, Üç Kedi Bir Dilek Çocuk Kitabı İç Sayfa İllüstrasyonu, 2012.....	48
Şekil 44. Fikret Yıldız, Airbrush Fantastik İllüstrasyon Çalışması, 2015	49
Şekil 45. Emel Kehri, Hayvanlar Karnavalı Öykü KitabıPastel Boya İllüstrasyon Çalışması, 2006	50
Şekil 46. Charles J. Burdick, Bull Fighter, 1970	51
Şekil 47. Mustafa Taşkın, Bilgisayarda İllüstrasyon, 2014	51
Şekil 48. Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı Alice Karakteri Eskiz Çalışması, 1951	54
Şekil 49. Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı Yan Karakter Eskizleri, 1951	54
Şekil 50. Ayşe İnan Alican, Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan Çocuk Kitabı, Yavru Kurt Eskiz Çalışmaları, 2009	55
Şekil 51. Ayşe İnan Alican, Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan Çocuk Kitabı, Anne ve Yavru Kurt Eskiz Çalışmaları, 2009.....	55
Şekil 52. Johannes Gutenberg, 1398-1468	56
Şekil 53. Sıcak ve Soğuk Renkler.....	58
Şekil 54. Rebecce Dautremer, Agenda İsimli İllüstrasyon Çalışması, 2012	60

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB Milli Eğitim Bakanlığı

TDK Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıltı, sınırlılık ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Masallar çocuk edebiyatı içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Masallar sözlü anlatım türleri içerisinde büyükten küçüğe hemen herkes tarafından sevilen ve büyük bir zevkle dinlenen zaman ve mekân kavramının olmadığı, iyilerin ödüllendirildiği, kötülerin ise cezalandırıldığı sonu hep mutlu biten sözlü edebiyat ürünüdür. Anlatıldığı dönemi ve kültürü yansıtarak toplumlar arasında kültür taşıyıcılığı yapan masallar, dilden dile, kuşaktan kuşağa aktararak varlığını sürdürmüştür.

Saim Sakaoğlu'na göre ise, “masal kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları kendine has bir ülkede cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türü” olarak ifade edilmiştir (Sakaoğlu, 2012, s. 159).

Masallarla çocuklar yalnız topluma yararlı bireyler olabilmek için gerekli olan davranış kalıplarını öğrenmez, aynı zamanda yaşadıkları toplumun değer yargılarını, örf ve adetlerini, geleneklerini de öğrenirler. Bu konuya Sakaoğlu'nun yaklaşımı şöyledir:

Masalların çocukların eğitimine sağladığı en önemli katkılardan biri de içinden çıktığı toplum ve onun değer yargılarıyla bütünleşmiş bir birey olarak yetişmesini sağlamasıdır. Çocuk masallarda gördükleri sayesinde kendisinden başka insanlarda olduğunu, onların da kendisiyle aynı haklara sahip olduğunu, dürüstlüğü ve yalancılığın sonuçlarını somut olarak görür. Psikolojik olarak, hayata her zaman umutla bakmayı, istenilen şeylere ulaşmada sabırlı olmayı, kıskançlığın doğurduğu kötü sonuçları, gereksiz korku ve evhamın insanları ne hale düşürdüğünü, dostlukların oluşması için karşılıklı saygı ve sevginin, bağışlayıcılığın, paylaşımın ne kadar önemli olduğunu, bir nevi somut olarak gözlemler (Sakaoğlu'ndan aktaran Gökşen, 2009, s.22).

Masal kitaplarının niteliği, kullanılabilirliği ve görsel bakımdan zenginliği önemlidir. Masalların çocukların duyuşsal, bilişsel, zihinsel ve psiko-sosyal gelişimine katkısı büyüktür. Çocuklar masal sayesinde kendilerini daha iyi ifade etme gücüne sahip olabilir. Hayal dünyalarını zenginleştirebilir ve gördüklerini algılama kapasiteleri artabilir. Masalda çocuğun ilk kez duyduğu sözcükler yer alır ve bu da çocuğun sözcük dağarcığının gelişimine etki edebilir.

Masallar çocukların duyma, görme, konuşma duyularını harekete geçirmektedir. Çocuklar masallar aracılığıyla özellikle dinleme ve konuşma diliyle ilgili becerilerini en üst seviyeye ulaştırabilir, okumayı alışkanlık haline getirebilir ve algılama düzeyini artırabilir.

Masalların çocuk gelişimine birçok önemli ve değerli katkısı vardır. Masal anlatımı esnasında, bir yandan anlatan kişi ile çocuk arasında iletişim kurulurken diğer yandan da çocuğun bütün zihinsel faaliyetleri harekete geçer. Okuduğu veya dinlediği masallardaki karakterler hakkında hayaller kuran çocuk, olayların gelişimine göre iyiyi ve kötüyü, doğruyu ve yanlış ayırt etmeyi öğrenir (Küçük Yazıcı' dan aktaran Şahin, 2011, s.209).

Türk kültürünün, örf ve adetlerinin yansıtılmasında, gelecek kuşaklara aktarılmasında masallar büyük roller üstlenmektedir. “Masallar, hem çocuk hem de yetişkin edebiyatının en önemli ve eski edebi türlerindedir. Masallar, halkın geçmişteki ortak bilincini ve yaşam kültürünü yansıtır. Masallar sayesinde hem geçmişin karanlık dönemlerine ışık tutulabilir, hem de çocuk eğitiminde önemli mesafeler kat edilebilir” (Akar, 2006, s.20)

İlk Türk masal kitabı George Jacob' un 1898' de yayınladığı 14 hikayeden oluşan ve yazıya geçirilen Billur Köşk masalıdır. “Tahir Alanguya göre, İstanbul kütüphanelerindeki tarihsiz Billur Köşk' lerin en eskisi 1876 yılına kadar görülebilmektedir. Eserin dili biraz sadeleştirilip 1961 yılında Alangu tarafından yayımlanmıştır” (Sakaoğlu, 2012, s. 24). Türk masallarının bugüne gelmesinde katkısı olan isimlerden biri Ziya Gökalp' tir.

Ziya Gökalp' in masallarının tamamı Küçük mecmua' da yayımlanmıştır. Bu masalların da bazıları manzumdur; Küçük Hemşire, Kolsuz Hanım gibi. Yapı olarak mensur olmakla birlikte, tıpkı halk hikayelerimizde olduğu gibi, bazı konuşmaların manzum olanları da vardır: Keloğlan, Nat Tanesi yahut Düzme Keloğlan, Pekmezci Anne gibi. Masalların geri kalanları ise mensurdur: Tembel Ahmed, Kuğular, Keşiş ve Gördün, Yılan Bey ile Peltan Bey gibi. Hepsisi 1922 yılında yayımlanan bu masallar, 1923 yılında Altın Işık adlı kitapta toplanır (Sakaoğlu, 2012, s. 37).

Masal derlemeleriyle bilinen önemli isimlerden biri Naki Tezel' dir. İlk kitabı Keloğlan Masallarıdır. Bir diğer isim Prof. Dr. Pertev Naili Boratav' dır. Zaman Zaman İçinde (1959) ilk Türkçe masal kitabı özelliği taşımaktadır. Az Gittik Uz Gittik (1969) adlı kitabı ise; yayınlanan son masal kitabıdır. Eflatın Cem Güney' in En Güzel Türk Masalları

(1948), Bir Varmış Bir Yokmuş (1956), Evvel Zaman İçinde (1957), Gökten Üç Elma Düştü (1960), Az Gittim Uz Gittim (1961) kitapları masal tarihinde önemli yere sahiptir.

Geçmişten günümüze yayımlanan diğer Türk masal kitaplarından bazıları; Hoşçakal Köyüm (1976), Üç Kardeş (1986), Çizmeli Kedi (1986), Cesur Terzi (1986), Topal Leylek (1993), Keloğlan ile Kırk Haramiler (2002), İyiliğin Mükafatı (2003), Padişah ve Oğulları (2004), Sihirli Yüzük (2005), Gülmece Güldürmece (2005), Billur Köşk Masalları (2005), Kuğuların Masalı (2006), Sadık Amcanın Masal Bhaçesi (2008), Kediler ve Fareler Mutfağı (2012), Masal Kitabım (2014), İncili Pınar (2014) dır.

Geçmiş dönem masal kitabı örneklerine bakıldığında, daha özgün masal karakter tasarımlarının olduğu, renk seçiminin bilinçli kullanıldığı, uygulamadaki tekniklerin farklı olduğu, tipografinin illüstrasyon ile bütünlük sağladığı, mekan ve eşya tasarımındaki yaratıcılık başarılı bir şekilde verilmiştir. Çocukların anlaması ve okumasında etkili olan yazı fontu ve punto seçimindeki doğru tercih dikkati çekmektedir. Karatay (2007), “Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi” konulu makalesinde, masalın, eğitsel işlevi ve önemi tartışılmıştır. Çalışmada çocuk edebiyatı ve masal kavramları tanıtılmış; masalın, dil edinimi sürecinde çocuğun olumlu tutum geliştirmesi ve sosyalleşmesinde oynadığı roller üzerinde durulmuştur.

Masalların kitap olarak ortaya konulma sürecinde etkili olan grafik tasarım, nitelikli masal kitaplarının ortaya çıkarılmasında etkili olmaktadır. Masallarda kullanılan tipografi, renk, illüstrasyon, sayfa yapısı, baskı ve cilt kalitesi olarak tanımladığımız grafik tasarım öğeleri, çocukların masalda anlatılanı doğru algılamasında, masal metninde geçen karakterleri ve mekanı illüstrasyonlarda görmesi heyecanlanmasında ve masalın eğlenceli hale gelmesinde, yazı fontu ve puntosunun yaş seviyesine göre seçilmiş olması yazıların okunur olmasında etkili olurken, renklerin çocuklar üzerindeki olumlu, olumsuz etkilerinin bilinerek kullanılması ise; masalı sıkıcılıktan kurtaracak ve çocuklara masalı sevdirecektir.

Metin illüstrasyonları açıklayıcı, anlatıcı nitelikte olmalıdır. Çocuk metinden anlayamadığını illüstrasyonlara bakarak anlayacağından, illüstrasyonda hareket ve anlatım bütünlüğü kurulmalıdır. Görsel ifade bütünlüğü ve metinsel ifade bütünlüğü iyi olmalı ki doğru algılama sağlanabilsin (Arslan, 2008, s.1). Tasarımın en önemli yapı taşlarından birisi olan renkler, dikkat çekme, duygulara etki etme, bir sembole değişik değer ve anlamlar yüklemek açısından büyük oranda etki gücü sağlarlar ve neredeyse tüm renkler,

insanlar üzerinde değişik etkiler yaratır, değişik duyguları harekete geçirir. (Işıklı,2012, s.36-38).

İllüstrasyonların özgün, masal metinlerini açıklayıcı ve destekleyici olması çocukların masalı anlamasında, çocukları farklı düşlere yönlendirmede etkili olmaktadır. Şeref (2008), “Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Masal Kitaplarındaki İllüstrasyonların İncelenmesi” konulu yüksek lisans çalışmasında, okul öncesi dönemdeki çocukların kitaplarla olan ilişkisi, okul öncesi dönemdeki çocuklarda masalın önemi, illüstrasyonların çocukların masalı algılamasına etkisi üzerinde durmuştur.

İllüstrasyon, mekan, tipografi ve kitabın arka fonunda kullanılan renklerin bilinçli seçilmesi çocuklarda heyecan uyandırmakta ve kitabın okumasında ve algılanmasında etkili olmaktadır. Renklerin bütün tonlarını kullanmak algı karmaşasına yol açar. Bu yüzden anlatılan metni en sade şekliyle resimlemek daha doğrudur. Kitapların kalın gramajlı kağıtlara basılması dayanıklılığı arttırırken, yazıların arka sayfaya geçmesinde engel olmaktadır. Karton ciltlerin tercih edilmesi ise masal kitaplarının ömrünü uzatmaktadır. Masalın dikkat çekiciliğini ve satışını etkileyen bu öğeler masalı masal yapan ana elemanlardır. Çocuk kitabı tasarlarken sözü edilen bu grafik tasarım öğelerinin üzerinde durulmalı ve doğruluğu uzman kişilerce tartışılmalıdır.

Günümüzde grafik tasarım öğelerine dikkat edilmeden tasarlanan pek çok masal kitabı bulunmaktadır. Keloğlan masal kitapları bunlardan biridir ve bu konuda herhangi bir araştırmayla karşılaşılmamıştır. Araştırmada Türkiye'de Yayınlanan Türk Masal Kitapları ve Keloğlan Masal Kitapları Grafik Tasarım Öğeleri Açısından Nasıldır? sorusuna cevap aranacaktır.

1.3. Araştırmanın Amacı

1. Türkiye’ de yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının grafik tasarımına ilişkin akademisyen görüşleri nelerdir?
2. Türkiye’ de yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının grafik tasarımına ilişkin illüstratör görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Önemi

1. Keloğlan masal kitaplarının grafik tasarım öğeleri açısından incelenmesine yönelik yapılmış bir araştırma bulunmaması nedeniyle örnek bir araştırma olması,
2. Bu çalışmanın grafik tasarımcılar için yol gösterici olacağı ve ileriki yıllarda daha nitelikli masal kitaplarının tasarlanmasına ışık tutacağı,
3. Bu konuya ilgi duyan araştırmacılara yol gösterici olacağı,
4. Masal kitaplarının görsel tasarımının önemine dikkat çekmede etkili olacağı,
5. Yayın evlerine yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

1.5. Sayıtlar

Görüşme yapılan akademisyenlerin ve illüstratörlerin ifadelerinde içten ve samimi oldukları varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan, hedef kitlesi 1.ve 2.sınıf olan 6 adet “Keloğlan” masal kitabı ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Grafik Tasarım: Bir mesajın, bir düşüncenin aktarılmasını sağlayan görsel iletişim aracıdır.

İllüstrasyon: Bir mesajı yada bir metni açıklayan somut yada soyut resimlemelerdir.

Masal: Olayların geçtiği, yer ve zamanı belli olmayan sözlü anlatım türüdür.

Tipografi: Yazı fontu ve puntosu, noktalama işaretleri ile yapılan düzenlemelerdir.

Renk: Işığın gözde oluşturduğu duyum.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde, masal, masal türleri, masalların genel özellikleri, masalların çocuk eğitimindeki yeri ve önemi, masal kitabı tasarımında kullanılan grafik tasarım öğeleri (illüstrasyon, kapak tasarımı, sayfa tasarımı, karakterlerin hareketleri -jest, mimik, duygu vs.-tipografi, metin ve illüstrasyon ilişkisi, renk, özgünlük, baskı ve cilt) detaylı olarak açıklanmıştır.

2.1. Masalın Tanımı

Masal sözlü olarak başlayan ve daha sonra yazılı hale getirilen, daha çok olağanüstü olayların anlatıldığı, çocukları eğlendiren, eğlendirirken eğiten ve öğreten özelliklere sahip sözlü edebiyat ürünü olarak tanımlanmaktadır. Masalı birçok araştırmacı farklı cümlelerle fakat aynı anlama gelecek biçimde ifade etmiştir.

Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlükte, “genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa, sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikâyeye olarak ifade edilmiştir” (T.D.K, 2005, s.1349).

Arapça “mesel” kelimesinden dilimize geçmiş olan ve Anadolu’da “masal” olarak kullanılan terim, diğer Türk diyarlarında “ertegü, ertek, erteki, çöçek” gibi kelimelerle ifade edilmektedir” (Arıcı, 2004, s.159).

Masal, asırların birikmiş irfanını ve belirli hayat düzenini, yaşamak zorunda olduklarımızla yaşamak istediklerimizi bir arada, kendine has bir atmosferde ve belli bir üslupla kendi mantık silsilesi içinde geleneksel motiflerle anlatan sözlü anlatım türlerinin en ilgi çekici olanıdır (Alkan’dan aktaran Özkan, 2002, s.21).

Sakaoğlu masalı, “kahramanlardan bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları kendine has bir ülkede cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür” biçiminde tanımlamıştır (Sakaoğlu, 2012, s.159).

Yılmaz’a göre masal, “gerçek dünya ile hayal dünyası arasındaki köprü ve çocuğun hayal dünyasına en yakın anlatı türüdür” (Yılmaz, 2010, s.71).

Şimşek’ e göre masal, “olağanüstü olayların ve karakterlerin yer aldığı, zaman ve mekan kavramının olmadığı, hayal ürünü sözlü anlatımlardır” (Şimşek’ten aktaran Harmancı, 2010, s.17).

Masal; genellikle nesir halinde anlatılan, içlerinde nadiren de olsa manzum kısımlara yer verilen; başında, ortasında ve sonunda kendine özgü kalıplaşmış ifadeler bulunan; kahramanları insan, hayvan ve olağanüstü varlıklar olabilen, içinde olağanüstü olaylara yer veren, kahramanların yaşadıkları olayları “masal dünyası” adı verilen belirsiz bir mekân ve zamanda gerçekleşen; büyükler tarafından küçüklere, kadın ve erkek yetişkinler tarafından yetişkinlere ve çocuklara, genellikle aksamaları ve ev ortamında anlatılan; bireyleri eğlendirmek, eğitmek, öğüt vermek, belli olguları ve olayları kavratmak için çoğunlukla sözlü olarak yaratılmış, sözlü olanların bir kısmı yazıya aktarılmış, bir kısmı ise yazılı olarak yaratılmış olan edebî bir türdür (Çetinkaya, 2007, s.9).

Masal tanımlarında öne çıkan öğeler; yer ve zaman kavramının olmaması, olağanüstü olayların anlatılması, kahramanlarının insan ve insan dışı varlıklar (cin, peri) olması, çocukları eğiten, eğitirken de öğreten, dostluk, arkadaşlık, paylaşma vb. kavramlar hakkında bilgi vermesi, soyut kavramları öğretmesi, çocukların hayal gücünü geliştirmesi, dili kullanma becerileri kazandırması, kendi toplumu ve farklı toplumların kültürü hakkında bilgi vermesi, aktif konuşma kabiliyeti kazandırması biçiminde sıralanabilir.

2.2. Masal Türleri

Masal türleri hayvan masalları, olağanüstü masallar ve gerçekçi masallar olarak üç bölüme ayrılmaktadır.

2.2.1. Hayvan Masalları

Kahramanları hayvanlar bazen de hayvan-insan birleşiminden oluşan kısa anlatımlardır. En önemli özelliği nasihat vermesidir. Çocuklara soyut kavramların öğretilmesinde etkilidir. Genellikle hayvan karakterleri; aslan, tilki, kurt, eşek ve horozdur. Kötüyü göstererek, iyinin ve iyiliğin ne olduğunu açıklayan masallara en iyi örnek; La Fontaine kurt ile köpek masalı ve aslan ile fare masalıdır. İnsana özgü özelliklerin hayvanlarla bütünleştirildiği

masallara verilebilecek iyi örneklerden biri; Grimm kardeşlerden Bremen mızıkacıları masalıdır. Çocuklar gerçekte hayvanların konuşmadığının ve şarkı söylemediğinin farkında olmasına rağmen, Bremen mızıkacıları masalında yer alan eşek, köpek, kedi ve horozun şarkı söylemesinden hoşlanır ve buna inanırlar.

Okul öncesi dönemdeki çocuklar hayal ile gerçeğin farkında değildir ve bu nedenle masalda hayvanların konuşması onlara inandırıcı gelebilir. Aynı masal daha üst yaş grubundaki çocuklar için inandırıcı olamayabilir. Burada önemli olan masal seçiminde hedef kitlenin yaş seviyesidir. Hedef kitlenin yaş seviyesi düşünülerek doğru seçilen masal kitabı pekçok olumsuz sonuçları ortadan kaldırabilir.

Hayvan masallarında diğer masallardan farklı olarak bir varmış, bir yokmuş, gel zaman git zaman gibi tekerlemeler yoktur. Amaç bir düşünceyi kabul ettirip ders vermektir (Özkan, 2008, s.25). Diğer masalarda dikkat çekmek tekerlemelerle sağlanırken, hayvan masallarının anlatımı dikkat çekici olduğu için tekerlemeye ihtiyaç duyulmamaktadır.

İnsan hayvan birleşimiyle oluşmayan masalarda vardır. Bu tür masalarda hayvan karakteri insansı özellikler göstermemekte, insanların hayvanlara yüklediği anlamlarla var olmaktadır. Çeşitli hayvanlar sembolize edilerek, insanlara ders verme amaç edinildiği için, her hayvanın sembolik bir anlamı vardır. Tilki; kurnazlığı, ayı; ahmaklığı, kurt; gücü, kuvveti, cesareti, hürriyeti, kaplumbağa; azmi vb. sembolize eder. (Tural, Veliyev ve Göçgün, 2002, s.135).

Hayvan masallarındaki her bir hayvan aslında bir alegoriktir. İnsanların olmasını veya olmamasını istediği durumlar hayvanların büründüğü kişiliklerle verilmeye çalışılır. Bu masalarda kahraman olarak hayvanların seçilmesinin en önemli nedeni, insanların özelliğini taşıyor olmasıdır. Örneğin, tilki kurnazlığın, yılan aldattıcılığın, aslan kuvvet ve otoritenin, kurt ve kaplan zalim bir insanın, geyik, leylek ve eşek aptallığın... temsilcisidir (Gezer, 2006, s.35-36).

Çocuklar bilmediği birçok soyut kavramı (kurnazlık, azim, güç, kuvvet, cesaret, ahmaklık) hayvan masalları aracılığı ile öğrenerek gerçek hayata uyarlayabilirler. Çocuklar doğada bulunan ya da bulunmayan birçok hayvanın özelliğini ve karakterini masallar aracılığı ile öğrenirler.

2.2.2. Olağanüstü Masallar

Sıra dışı olayların anlatıldığı, konusu, ana karakter ve yardımcı karakterleri tamamıyla hayali olan masallardır. Çocukların ilgisini canlı tutan masal karakterleri masalı sıra dışı

hale getirmektedir. Masalın başında başlayan merak duygusu masal sonuna kadar sürekliliğini korurken çocukların ilgisini de canlı tutmaktadır.

“Olağanüstü masalarda kişiler çok kalabalık, olaylar daha uzun, çapraşık ve kuruluşları, üslupları bakımından da niteliklerin büyük çoğunluğunu taşıyan masallardır. Bu masalların kişileri cinler, periler, devler, ejderhalar, insanlar vb. gibi tabiat dışı varlıklardır. Cinler, periler çoğu kez masalarda insan kılığında görülürler” (Sarıkaya, 2004, s.27). Olağanüstü masalarda olaylar karışık olmasına rağmen masaldaki sıra dışılık çocuğun masala odaklanmasını sağlarken merak duygusunu da masal sonuna kadar canlı tutar. Gerçek dışı varlıkların mucizevi hareketleri masalda heyecan etkisi yaratmaktadır.

Peri masallarında insan nitelikleri cesaret, çalışkanlık, sevgi, şefkat, iyilik, günahkârlık, kibirlilik, erdemlilik okuyucu için canlandırılır. Çünkü, masallar bir tek hedefe sahiptir ve ilgi birliği elde edilir. Peri masalında ilginin dağılmaması yalın anlatımla sağlanır. Peri masalının başlığı, çoğunlukla masalın konusu ile ilgilidir. Bazen masal tek, merkezi bir çalışma üzerinde toplanır (Sarı, 2006, s.91).

Bu tür masalarda hem soyut hem de somut kavramlara sıklıkla yer verilir. Külkedisi masalı olağanüstü masala verilecek en iyi örneklerden biridir. Masalda Külkedisi karakterine yardım eden bir perinin olması, perinin sihirli değneğiyle balkabağından fayton yapması, fareleri ata dönüştürmesi, Külkedisine yaptığı sihirle güzel ve şık bir elbise ve ayakkabı giydirmesi masaldaki olağanüstü anlatımlardır. Külkedisi'nin gittiği balodan gece olmadan dönememesi sonucu, arabanın balkabağına, atın fareye, ve kıyafetinin eski haline dönüşmesi anlatımı canlı tutarken masalın sıra dışılığını ortaya koymaktadır.

2.2.3. Gerçekçi Masallar

Gerçekçi masalın en bilinen kahramanı 'Keloğlan'dır. Anadolu Türk masalları arasında önemli bir yere sahip olan Keloğlan; zekâsı, mahareti, aptallığı ve tipik kel görünüşü, akli ve kurnazlığı ile bütün zorlukların üstesinden gelen özelliklere sahiptir. Hazırcevaptır, karşılaştığı sorunlara pratik çözümler bulmayı bilir. Bütün bu özellikleri ile masalın sonunda mutlaka muradına eren bir kahramandır. Keloğlan doğuştan keldir ve yaşlı köylü anasıyla birlikte yaşamaktadır. Anadolu kültürünün alt tabakalarından gelerek en üst mertebelere çıkan, erdemli, biraz saf, biraz sakar, hazır cevap ve pratik zekâlı Türk halkının temsilcisidir.

Gerçekçi masalların olayları ve kahramanları gerçeğe yakındır. Padişah, Keloğlan ve Köse en önemli gerçekçi masal kahramanlarıdır. Padişah masallarında, padişahın yerini vezirlerin, beylerin ve zengin kişilerin aldığı da olur. Özellikle Türk masallarında padişah ya da bu roldeki

kahraman genellikle kötü ve halkına zulmeden bir karakter taşır. Bu masallardaki iyi kahraman da padişahın küçük oğlu ya da kızı veya fakir ailelerin çocuklarıdır (Arıcı, 2004, s.165).

2.2.4. Önemli Masallar

Dünya’da ve Türkiye’de hedef kitlesi ne olursa olsun akılda kalmış önemli masallar vardır. Metin ve illüstrasyon kullanımını bakımından başarılı olan Dünya masalları arasında Kırmızı Başlıklı Kız, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Kibritçi Kız, Çizmeli Kedi, Hansel ve Gratel, Fareli Köyün Kavalcısı, Kurt ve Yedi Keçi Yavrusu, Parmak Çocuk, Uyuyan Güzel, Kurbağa Prens, Ormandaki Ev, Külkedisi, Rapunzel, Bremen Mızıkacıları, Uçan Sandık, Deniz Kızı, Çirkin Ördek Yavrusu sıralanabilir. Türkiye’de ise, Keloğlan, Nasreddin Hoca, Dede Korkut, Ayşegül masalları yer almaktadır.

2.2.4.1. Kırmızı Başlıklı Kız

Kırmızı Başlıklı Kız masalının bilinen son hali 19.yüzyılda Grimm Kardeşler (Wilhelm Grimm, Jacob Grimm), tarafından yazılmıştır. Fransız illüstratör, ressam ve baskı resim sanatçısı olan Paul Gustave Dore tarafından resimlenmiştir. Kırmızı başlıklı kız masalı 1600’lü yılların sonuna doğru yazıya geçirilmiştir.

Şekil 1. Paul Gustave Dore, Kırmızı Başlıklı Kız, 1845

Masalda küçük bir kıza annesi kırmızı bir pelerin alır. Annesi bir gün küçük kıza yaptığı böreği büyükannesine götürmesini söyler. Kırmızı başlıklı kız başına annesinin aldığı pelerini takar ve büyükannesinin yolunu tutar. Ormanda kurt ile karşılaşan kırmızı başlıklı kız çok korkar. Kızın büyükannesine gittiğini öğrenen kurt

hemen büyük annesinin evine gider ve çok aç olduğu için bir lokmada büyükanneyi yutar. Kurt büyükannesinin kıyafetini giyip yatağa uzanır. Kırmızı başlıklı kız gelir ve kurt onu da bir lokma da yutar. Kurdu karnı doymuş, keyfi yerine gelmiş ve uyumuştur. Evin etrafından geçen oduncu, kurdu horultusunu duyup eve girer. Elindeki balta ile kurdu karnını yararak büyükanne ve kırmızı başlıklı kızı sapasağlam kurdu içinden çıkarır. Kırmızı başlıklı kız bundan sonra kurda güvenilmeyeceğini öğrenmiş olur.

2.2.4.2. *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*

Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masalı ilk kez 1812 yılında Alman iki masal yazarı Grimm Kardeşler (Wilhelm Grimm, Jacob Grimm), tarafından derlenmiş ve basılmıştır. Masalı Alman illüstratör ve ressam Alexander Zick resimlemiştir.

Şekil 2. Alexander Zick, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Kitabı İllüstrasyon Çalışması, 1812

Pamuk prensesin annesi öldükten sonra babası yeniden evlenir. Üveyanne pamuk prensese kötü davranmaktadır. Kötü kraliçenin sihirli bir aynası vardır. Her gün aynaya dünyada en güzel kişinin kim olduğunu sorar. Pamuk prenses büyüdükten sonra aynanın cevabı pamuk prensesin daha güzel olduğudur. Pamuk prensesin kendisinden güzel olduğunu öğrenen kraliçe kıskançlık krizine girer. Avcılardan birisine pamuk prensesi öldürmesini emreder. Avcı pamuk prensese kıyamaz ve ormanda serbest bırakır. Pamuk prenses ormandaki cüce ailesiyle birlikte yaşamaya başlar. Genç kızın hayatta olduğunu öğrenen kötü kraliçe

cücelerin evine giderek zehirli bir elma ile pamuk prensesi zehirler. Cüceler pamuk prensesi cam bir tabutun içine koyarlar. Yoldan geçen prens pamuk prensesi görür ve aşık olur. Prens tabutu yanında götürmeye karar verir. Yolda tabutun düşmesiyle pamuk prensesin boğazındaki zehirli elma çıkar. Karşısında prensi gören pamuk prenses ona aşık olur. Prens kraliçeyi uzak bir ülkeye sürgün eder ve mutluluk içinde yaşarlar. O günden sonra pamuk prenses güzelliğinin yanı sıra mutluluğuyla da ün salar.

2.2.4.3. Kibritçi Kız

Danimarkalı masal, roman, öykü, şiir, oyun ve biyografi yazarı Hans Christian Andersen tarafından kaleme alınmıştır. Andersen'in kaleme aldığı Kibritçi Kız masalı şu biçimde özetlenebilir.

Şekil 3. Hans Christian Andersen, Kibritçi Kız Masalı, 1835

Yılbaşı akşamıydı hava soğuk ve karlı. Herkes telaş ve koşturmaca içerisindeydi. Soğukta kibrit satmaya çalışan kibritçi kızı kimse görmüyordu. Kibritçi kız o gün bir tane kibrit satamamıştı. Annesine kibrit satamadığını söyleyemezdi. Birkaç kibrit satsa, eve giderdi. Üşümüş kısık sesiyle kibrit var diye bağıyordu. Sokaktan geçenlerin hiçbiri kıza bakmıyordu. Ayaklarında ayakkabısı bile yoktu. Artık titremeye başlamıştı. Dayanamayıp bir tane kibrit yaktı. Ellerini ısıttı sanki içi de ısınmıştı. Üşümeye devam ettikçe kibritleri yakmaya devam etti ve kibritin alevinde düşler kurmaya başladı. Şamdanların yandığını, farklı yiyeceklerin masada olduğunu görüyordu. Soğuktan kaskatı kesilmişti. En son kurduğu hayal de ninesi gökyüzünden melek gibi iniyor torununu alıp gökyüzüne doğru götürüyordu. Ertesi gün yoldan geçenler kaldırımdaki kızcağzın ölüsünü buldular. Yanı başında bir sürü

yanmış kibrit vardı. Zavalıcık ısınmak için bütün kibriti yakmış dediler. Kibritlerin alevinde ne düşler kurduğunu bilmezlerdi ki...

2.2.4.4. Keloğlan

Anadolu kültürünün akıllı, sevimli komik masal karakteri olan Keloğlan zorluklarla mücadelenin kahramanıdır. Her güçlüğü pratik zekâsı ile çözüm bulur. Keloğlan, “Arzu edilene ulaşma ve imkânsız gerçekleştirme fonksiyonunu yerine getirme başarısını gösteren bir tiptir” (Bilkan’dan aktaran Şimşek, 2006, s.5-6). Kendine güvenen, iyiliksever, mücadelecisi ve güler yüzlü Keloğlan’ın masallarında yan karakterler olarak eşeği ve anası yer alır.

Tipe ait özellikler ona halk tarafından atfedilmiş, böylece kalıcılık ve ebedilik kazanmıştır. Halk, onu görmek istediği kalıplar içinde kabul etmiştir. Bu nedenle de halkın gözü, kulağı, hissiyatı, akli, yargı gücü, zekâsı ve sesi olma görevini yürütmüştür. Hiçbir tip, ferdi bir şahsiyet olarak ifade edilemez. Tipin şahsiyeti cemiyetin ve bu cemiyette yaşayan insanların ortak eğilimlerine göre şekillenir. Toplumdaki gelişim ve değişime paralel olarak tipe yeni unsurlar eklense de, bu durum hiçbir zaman tipin belirgin vasıflarını değiştirmez. Tipin yaratılması ve tip olarak kabul edilmesinde en önemli etken, halkın yarattığı tipe sahip çıkması ve onu zamanın şartlarına göre yenileyebilmesidir (Yıldırım’ dan aktaran Harmancı, 2010, s.38).

Fiziki görünüşü ve zekâsı arasındaki farkla da, toplumda imkânsıza ulaşmak isteyen insanın ideali olan Keloğlan, halkın temsilcisi olarak Türk kültürünün özelliklerini, Türk insanının başarısını, azmini, saflığını ve şansını en iyi şekilde masallar aracılığı ile anlatmış bir kahramandır.

Geçmişten günümüze yayınlanan birçok Keloğlan masalı vardır. Keloğlanın Eşeği (1955), Akıl kutusu (1953), Keloğlan ile Köse (1958), Keloğlan ile Cim Cim Arısı (1959), Keloğlan ve Haydutlar (1962), Keloğlanın Meraklı Masalları (1975), Keloğlan Masalları (1986), Aslan keloğlan (1987), Keloğlan Tembel Oğlan (1996), Keloğlan ile Cambazlar (1997), Keloğlan (2001), Keloğlan ile Padişah (2002), Keloğlan ile Dev Anası (2003), Keloğlanın Rüyası (2004), Padişahın Küçük Kızı ile Keloğlan (2005), Gizli Hazine (2006), Keloğlanın Tilkisi (2008), Afrikalı Keloğlan (2009), Keloğlan ile Güle Oynaya (2011), Padişahın Kayıp Kızları (2012), Keloğlan Aramızda (2013), Keloğlanın Sofrası (2014) vs. masallar yayınlanmıştır.

Keloğlanın bilinen kendine özgü tipinin dışına çıkmak pek mümkün değildir. Kafasının kel oluşu, belindeki kuşağı, kafasındaki sarığı, ayağındaki çarığı, sırtındaki yelege farklı

teknik, boyut, renkte birçok çizer tarafından resmedilmiştir. Duygu Malatyaloğlu'nun (Şekil 4), Mustafa Delioğlu'nun (Şekil 5) ve İsmail Abay'ın (Şekil 6) Keloğlan illüstrasyonlarında örneklerini görmek mümkündür.

Şekil 4. Duygu Malatyaloğlu, Keloğlan Avcı Masalı, Keloğlan İllüstrasyonu, 2008

Şekil 5. Mustafa Delioğlu, Keloğlan Masalları Kitabı, İç Sayfa Keloğlan İllüstrasyonu, 2013

Şekil 6. İsmail Abay, Keloğlan Masalları Kitabı, Keloğlan İllüstrasyonu, 2011

Türk kültüründeki diğer masal kahramanları Dede Korkut ve Nasreddin Hoca'dır. Korkut Ata olarak bilinen Dede Korkut, Türk, Oğuz ve Altay efsanelerinde, hikâyelerinde ve masallarda geçen ozanların atası olarak bilinen evliyadır. Dede Korkutun çok uzun yıllar yaşadığı söylenmektedir. Nasreddin hoca ise, komik hikâyeleri, fıkraları, hazır cevap oluşu ile bilinen keramet sahibi herkesin gönlüne taht kurmuş mizahi birtiptir. Hikâyeleri, komik fıkraları herkes tarafından sevilmiş nesilden nesile devam etmişve etmektedir. En büyük amacı fıkraları aracılığıyla insanları düşünmeye sevk etmesidir. Türk toplumunda ve diğer ülkelerde tanınmakta ve adından bahsettirmektedir. Birçok fıkrası Batı dillerine çevrilmiştir.

2.3. Masalların Genel Özellikleri

Masallar yer ve zaman kavramının olmadığı, gerçek ve gerçek dışı olayların anlatıldığı edebi türlerin başında gelmektedir. Hedef kitlesi daha çok çocuklar olan masallar, çocukların hayal gücünü arttıran, kelime dağarcığını genişleterek dilin inceliğini öğreten, çocukların sosyalleşmesini sağlayan birçok olumlu özelliğe sahiptir.

Masalların en önemli özelliği, anonim olmalarıdır. Başlangıçta belli bir kişi tarafından yaratılan masallar, yıllar içinde halkın izlerini taşımış, bünyesine farklı unsurlar almış, değişmiş, değişirken de gelişmiştir. Böylece kimin yarattığı belli olmayan anonim bir ürün haline gelmiştir. Halkın yarattığı bir ürün olan masallarda dil, doğal olarak sadedir. Masal dili, farklı yörelerde farklı ağızları bünyesinde barındırır (Çetinkaya, 2007, s.25).

Geçmiş yıllarda sözlü olarak anlatılan farklı kültürlerin izlerini taşıyan masalları kalıcı hale getirmek için, sözlü anlatımlar toplanarak basılı hale getirilmiş ve çocukların sevdiği edebi ürünlerden biri olmuştur.

“Masalarda sebep sonuç ilişkisi yoktur. Olayların neden meydana geldiği bilinmez. Birden bire olaylar gelişir. Zengin fakirin, fakir zenginin yerini alabilir. Yoksul bir kız şehzadeyle evlenebilir. Keloğlan padişah olabilir. Yoksul bir kız padişahla evlenebilir. Padişah fakirleşebilir. Kısaca masalda imkânsızlık diye bir şey yoktur” (Tezel’den aktaran Arıcı, 2004, s.166). Masalarda imkânsız diye bir şeyin olmaması, çocukları mutlu ederken, masala da bağlamaktadır. Yaşadığı en küçük olumsuzlukta karamsarlığa düşen çocuk, belki de okuduğu ve dinlediği bir masal sayesinde hayata daha pozitif bakacak ve kalbinden asla umudu çıkarmayacaktır.

Masallar biçimsel ifadelerin yanı sıra sembolik anlamlarıyla da önemli bir yere sahiptirler. Gerçek hayatta karşılaştığımız ya da karşılaşmadığımız olaylar, yaşamak zorunda olduklarımız, yaşamak istediklerimiz, bastırduğumuz duygularımız, endişe ve korkularımız sembolik olarak anlatılmaktadır. Masallar içimizde sakladığımız, dışa vurmaktan çekindiğimiz duygu ve düşüncelerin anlatımına öncülük etmesi bakımından büyük önem taşımaktadır (Şimşek, 2006, s.1).

Dostluk, arkadaşlık, yardımseverlik, iyilik, paylaşma, gibi konulara masalarda sıkça rastlamak mümkündür. Masalların geneli mutlu son ile biter. Kötüler cezalandırılırken iyiler ödüllendirilir.

Masalarda yer ve zaman belirsizdir. Başlangıç (döşeme) bölümünde de buna atıfta bulunularak "Evvel zaman içinde" veya "Develer tellal, pireler beraber iken" ifadeleriyle zaman belirsizleştirilir. Mekân ise gerçekte olması mümkün olmayan özellikler içermekte ve adlandırılmaktadır. Masalların dili sade, üslubu akıcıdır. Yedi yaşındaki bir çocuktan yetmiş yaşındaki bir ihtiyara kadar toplumun her kesimine hitap edebilecek bir söyleyişe sahiptir (Arıcı, F, A, 2004, s.167).

Gerçekçi masalarda çok sık kullanılan tekerlemelerle masalın dikkat çekiciliğini arttırmaktadır. Masalarda bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, çok eski zamanlarda, günlerden bir gün, zamanın birinde gibi giriş tekerlemeleri; az gider uz gider dere tepe düz gider gibi bağlayıcı tekerlemeleri; onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine gibi bitiş tekerlemeleri sıklıkla kullanılmaktadır.

2.3.1. Biçimsel Özellikler

Masal kitabında dikkat çeken ilk öge kapak tasarımıdır. Kapaktaki renk seçimine, kapakta kullanılan illüstrasyona, kompozisyon düzenlemesine, görsel, metin ve arka fon ilişkisine,

tipografik düzenlemeye (yazı karakteri ve puntosu, noktalama işaretlerine), kitabın ismi, yazarı, çizeri, yayınevi gibi bilgilerin olmasına, kâğıt gramajına ve özelliğine dikkat edilmelidir. Gramajı düşük kâğıt kullanılması ön sayfadaki yazıların ve görsellerin diğer sayfalara geçmesine neden olur ve okumayı güçleştirir. Yazı karakterleri ve harflerin puntoları çocukların yaş seviyesine uygun olmalı, metinlerin satır aralıkları normal satır aralığında olmalı, sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Renk seçiminde gözü rahatsız eden çok canlı renkler kullanılmamalıdır. Örneğin, kırmızı renge siyah, kahverengi tonlar katılarak çocuğa kırmızı renk daha yumuşak bir biçimde verilebilir.

Çocukların sinir kas dengeleri yetişkinler kadar gelişmemiştir. Bu nedenle çocuklar, kitapları yetişkinler kadar özenle ve bilinçle kullanamazlar. Bu yaş çocuklarına göre hazırlanmış kitapların sağlam, dayanıklı ve dikişli olması gerekmektedir. Bütün bu çocuk kitaplarında özellikle de okul öncesi çağı kitaplarında ciltlemenin önemi çok büyüktür. Cilt kapağının kalın mukavva veya bezden olması, içeriğinde plastik kaplama bulunması kitabın yırtılmasını önler. Çocukları kendine çeken, kitabı sevimli kılan bir unsur olması açısından kitabın kapağı büyük önem taşır. Kapak bir yandan kitabın konusuyla ilişkili olmalı, diğer yandan alıcısını düşündürmeli, onunla duyuşsal bir bağ kurmalıdır. Kapağın mukavva ya da bezden olması gerekir. Çocuğun ilgisini ilk kitabın kapağı çeker. Kapak resmi, içeriği en iyi biçimde yansıtmalıdır. Kitap albenili, çekici olmalı; çocukta onu eline almaya, ona bakmaya istek uyandırmalıdır (Gürpınar, 2010, s.62).

Yayınevleri genellikle maliyeti ön planda tutmasına rağmen, çocukların iyi ve kaliteli masal kitaplarına sahip olma hakkı olduğunu unutmamalıdır. Baskı ve cilt kalitesi iyi olan kitaplar daha fazla dikkat çekici ve dayanıklıdır. Masal kitaplarında baskı ve cilt kalitesinde yayınevlerinin göstereceği özveri ve hassasiyet çok önemlidir çünkü çocuklar kitapları yetişkinlere göre daha hor kullanırlar. Masal kitaplarında özellikle kapağın kalın kartondan ve selefona kaplı olması, iç sayfalarda kullanılan kâğıt kalitesinin ise, yazıları ve görselleri arka tarafa geçirmeyecek kalınlıkta olması, baskıda telle yada iplikle dikiş yönteminin kullanılması, kitabı daha kullanışlı hale getirirken, ömrünü de uzatacaktır.

2.3.2. İçerik Özellikleri

Masalların dış yapısını biçimsel özellikler, iç yapısını ise, içerik özellikleri oluşturur. Masalın konusu ve verilmek istenen mesaj bu bölümde yer alır. Olağanüstü olaylar, masal karakterleri, masalın geçtiği mekân anlatımı masalın içerik özelliklerini oluşturur. Çocukların gelişim özelliklerini etkileyen masal kitaplarında kullanılan dil sade ve akıcı, cümle yapıları kısa olmalıdır. Masalda kullanılan sözcük ve deyimler hedef kitle profili göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Masalın teması açıkça belirtilmeli çocuk, masalı algılamada sıkıntı yaşamamalıdır. 6, 7 ve 8 yaş çocukları soyut kavramları algılamakta

güçlük çekebilmektedir. Bu nedenle, soyut anlatımlar somutlaştırılarak verilmelidir. Masal kitabında çocukları korkutacak ifadelerden ve masal karakterlerinden kaçınılmalıdır. Korkutucu karakterlerden etkilenen çocuğun psikolojisi olumsuz etkilenerek masaldan soğumasına neden olabilir ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir.

Masal bir düzyazı biçimidir. Ama içinde sık sık şiirsel özellikler gösteren dizelerde bulunmaktadır. Türk masalları genellikle kısadır. Masalardaki olaylar birkaç gerçekten oluşmaktadır. Masalları uzun anlatanlarda vardır. Ama bu masalın genel akışını değiştirmez sadece olayları genişletir. Masalın dili ise, kısa cümleli canlı bir konuşma dilidir. Fiil (...miş) halinde ya da geniş zamanın (...ır) halindedir. Monotonluğu önlemek için dönüşümlü olarak iki biçimde kullanılıp yada şimdiki zamanda eklenir. Anlatıcı, sadece masalı anlatmakla kalmaz masalın akışını bozmadan kendi duygu ve düşüncelerini ekleyerek masalı anlatır (Sarıkaya, 2010, s.4).

2.4. Masalın Çocuk Eğitiminde ve Öğretimindeki Yeri ve Önemi

Çocukların kendisinden bir şeyler bularak dinlediği ve okuduğu masallar, okul öncesi ve okul döneminde çocukların ilgisini çekmekte, bilmediği birçok soyut kavram hakkında bilgi verirken öğrenmesini de sağlamaktadır. Çocuk, Türkçeyi nasıl konuşması gerektiği bilincine varır, pasiflikten kurtulup aktifleşir, masalda geçen olayı hafızasında canlandırarak hayal dünyasını genişletir. Masal, çocuğa beyin jimnastiği yaptırır. Masalda yer alan illüstrasyonlar ve farklı yazı karakterleri çocuğa estetik bakış açısı kazandırır ve onun sanat yönünü geliştirir. Tüm bu olumsuz yönlerin yanı sıra dostluk, arkadaşlık, kardeşlik, paylaşma, yardımseverlik, iyilik ve kötülük gibi değerlerin öğretilmesinde de etkili bir kaynaktır. Çocukların ana dilini geliştirmesinde masalların etkisi büyüktür.

Çocuk, anadilini ilk önce ailesinde öğrenir. Bunu çevresiyle etkileşiminde öğrendikleri ile geliştirir. Fakat bunlar hiçbiri sistemli değildir. Çocuk dilini kullanma yollarını, yöntemlerini sistemli olarak asıl okulda öğrenir. Okulda çocuğun kazanması gereken dil özellikleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dört tane olarak belirtilir. Her Türkçe ders kitabının içinde yer alan konularda bu kazanımlar belirtilir. Belirtilen kazanımlar: okuma, anlama, yazma, dinleme, görsel sunu ve okuma becerileridir. İşte masal çocuğun kendisinin bile farkında olmadan bu kazanımları öğrenmesini sağlamaktadır (Çelik, 2009, s.9-10).

Masallar çocukların dilini geliştirirken pratik düşünerek hızlı karar vermesini sağlar, hayal güçlerini zenginleştirir. Masal kitaplarını seven çocuk, okula ve kitaplara kolayca uyum sağlayabilmektedir. Masal çocuğa kendi dilini nasıl kullanması gerektiğini, Türkçenin kıvraklığını, zenginliğini ve inceliğini öğretir. Görmediği olayları, duymadığı bilgileri masallar aracılığı ile öğrenir. Masalda okuduğunu, duyduğunu başkasına anlatma gereği duyar ve kendisi de farkında olmadan daha aktif olabilmektedir (Karatay, 2007, s.473).

Masalların çocukların duyuşsal, zihinsel, bilişsel ve psiko-sosyal gelişimine etkisi büyüktür. Çocukluk dönemi 5-9 yaş masal çağı olarak adlandırılmaktadır. Çocukların hayal dünyası ile masalda geçen hayali anlatımlar birbiriyle benzerlikler göstermektedir. Masalda geçen, yoksulluk, dolandırıcılık, aldatma, kandırma, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma gibi durumlar günlük hayatta da çocukların karşısına çıkmaktadır. Masal, gelişen bireyi, eğlendiren eğlendirirken eğiten, eğitirken öğreten bir yapıya sahiptir. Çocuklar masalarda kazandıkları deneyimlerle yaşama dair durumları, insan ilişkilerini tanır ve kendi davranışlarına yön verir. Bu yolla da çocukların sosyalleşmesinde, çocukların kendine olan güveninin artmasında masal oldukça etkili bir yöntemdir (Çetinkaya, 2007, s.33).

Masallar kendi kültürünün dışında farklı kültürlerin yaşam biçimleri, örf ve adetleri hakkında çocuğı bilgilendirir. Kültürü hakkında bilgi sahibi olan çocuk, başkalarına bu bilgiyi aktararak farkında olmadan kültür taşıyıcılığı yapar. Bu nedenle masalda geçen kültürel değerlerin illüstratörler tarafından çok iyi bilinmesi ve bilinçli olarak yansıtılması gerekmektedir.

Masallar; içinde barındırdığı olay ve kahramanlar aracılığı ile, yaşamdan kesitler sunarak, yaşamın gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini anlatarak, çocuğı topluma hazırlarken, bir rehber görevi üstlenmektedir. Masallar bu yönü ile toplumun kültürel ve sosyal yapısını yansıtan değerleridir. Masalın çocuğı hayata hazırladığı, bu yönü ile de masalın pedagojik bir rol üstlendiğı unutulmamalıdır (Yılmaz, 2010, s.107).

Çocukların gelişimine olumlu etkileri olan masalların yanında olumsuz örnek olabilecek masalarda vardır. Örneğin, Kurt ile Yedi Keçi Yavrusu masalında; annekeçi yavrularını yiyen kurdun karnını kesip, yavruları canlı olarak çıkarmış ve yavruların yerine taş doldurup daha sonra da iplik ve iğne ile dikmiştir. Anne keçinin bu davranışından çocuklar olumsuz etkilenebilir. Hayvanlara karşı sevgi besleyen çocuk için bu durum vahşet verici bir olay olarak algılanabilir. Bu tür masalların seçiminde ailelere büyük görevler düşmektedir. Bu konuda aileler gerekli hassasiyeti göstermeli, çocukların yaş seviyesi ve ilgi alanına uygun doğru masal kitapları seçmelidir.

2.5. Masal Kitaplarının Tasarımı

Tasarım kısaca, somut ya da soyut anlatımların görsel olarak ifade edilmesidir. Becer'e göre tasarım, "bir model, kalıp ya da süsleme yapmak değildir. Bir tasarım kendi içinde bir yapıya ve bu yapı arkasında bir planlamaya sahip olmalıdır. Bütün sanatların temelinde bir

tasarım olgusu bulunmaktadır. Tasarlama eylemi oluşturulacak yapının organizasyonu ile ilgili her türlü faaliyeti içine almaktadır” (Becer, 2005, s.32).

Tasarım; “hayalde canlandırılan bir olayın, projesi, çizimi ve iki ve üç boyutlu görüntüsü olarak uygulanan ve ortaya konulan eserlerin tümüne verilen isimdir” (Tepecik’ten aktaran Ünen, 2012, s.8).

Masal kitaplarında ilk dikkat çekiciliği sağlayan öge kapak tasarımında kullanılan illüstrasyon ve masalın ismidir. Bu nedenle illüstrasyonun anlatım dili, masal karakterinin anatomisi, özgünlüğü ve hareketleri başarılı şekilde çocuğa yansıtılmalıdır. Kapakta yer alan illüstrasyon, iç sayfalarda yer alan illüstrasyonlardan daha fazla dikkat çekici olmalıdır, çünkü kapak kitabın ambalajı sayılır. Masalın ismi ve iç sayfalarda yer alan metinlerdeki yazı karakteri, puntosu, rengi, hedef kitlenin yaşı göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Algılamada etkili olan kompozisyona kapak ve iç sayfalarda dikkat edilmeli, metin ve illüstrasyon ilişkisi birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Masal kitaplarının tasarımında çocuklar için önemli olan, metinlerden çok görsellerdir.

Berger’e göre, “Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir” (Berger, 2013, s.7). Çocuklar bakıp anlayamadığı, hafızasında canlandıramadığı birçok kavramı, anlatımı görsel olarak gördüğünde daha iyi kavramaktadır.

Çocuğun gelişim sürecinde (0-6 yaş döneminde) çocuğa verilen her materyalin dikkatli ve özenli biçimde seçilmesi gerekmektedir. Masal kitapları bu dönemde hem dil ve anlatımıyla hem de görsel öğeleriyle çocuğun yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. 6-7 yaş çocuğun estetik beğenisinin temellerinin atıldığı ve görsel birikiminin oluşmaya başladığı bir dönemdir. Bu nedenle masal kitaplarında grafik tasarım öğelerinin kullanımına dikkat edilmelidir. Masal kitabında illüstrasyon, tipografi, baskı ve cilt, renk iyi bir şekilde hazırlanmış ve çocuğun gelişim özelliklerine hitap eden özellikte olmalıdır (Ünen, 2012, s.28).

Masal kitabı tasarımında dikkat edilmesi gereken öğelerinin başında sayfa ve sayfa tasarımı, illüstrasyon, karakter tasarımı, tipografi, metin-illüstrasyon ilişkisi, renk, özgünlük, kültürel değerlerin yansıtılması, baskı ve cilt kalitesi gelmektedir. Bu özelliklere kısaca değinmek gerekirse; kitabın kapağında ve içeriğinde yer alan illüstrasyonlar konuyu ve içeriği yansıtmalıdır. Çocuklar masalı okumadan, dinlemeden illüstrasyona bakarak metni destekleyen bir yorum yapabilmelidir. Metinde geçen her şeyin görselleştirilmesi

sıradanlığa yol açarken, çocukların hayal dünyasını kısıtlayabilir. Metinden belirli kesitler sunan illüstrasyonlar çocuklar için daha eğlenceli ve ilgi çekicidir.

İnsanoğlunun var oluşundan beri iletişimi sağlayan illüstrasyon, hem bir metni tanımlamak ve desteklemek, hem de bir düşünceyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Sanatçı (illüstratör) illüstrasyonu tasarlarken, hiçbir şekilde grafik tasarım ilke ve elemanlarını göz ardı etmemelidir. İllüstrasyonu oluşturan öğeler birbiriyle ve yüzeyle orantılı, dengeli ve bütünlük içinde olmalıdır. Çarpıcı, zengin içeriği ve teknikteki başarısıyla izleyiciyi kendisine çekmelidir (Atabey, 2010, s.30).

Masal kitabı tasarımında; görsellerin kullanılması iletişimi, düşünmeyi ve öğrenmeyi desteklemektedir. Metin ve görselin birbirini desteklemesi, bilginin kolay algılanabilir, kavranabilir ve hafızada kalıcı olmasında etkili olmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde, resimsel örneklerin çizimine, rengine, özgünlüğüne, metinle olan ilişkisine, kompozisyonuna ve tekniğine gereken özen gösterilmelidir.

Renk, ayırt ediciliği, yön göstericiliği ve vurgulayıcılığı ile masal kitaplarının değerlendirilmesinde en önemli öğelerinden biridir. Kapak ve iç sayfalar da yer alan illüstrasyonlar ve yazılardaki renkler kitabın algılanabilirliğini ve dikkat çekiciliğini arttırmaktadır. Renklerin anlatım dili masala hareket vermektedir.

Arka fon rengi ve yazı-illüstrasyon rengi birbirinin tamamlayıcısı olmalı, okumayı ve algılamayı olumsuz etkilememelidir. Masal kitaplarında renklerin yalnızca bilinen ana tonunun kullanılması, ara ton arayışına gidilmemesi, ortaya sanatsal değer taşımayan, estetikten uzak eserler çıkarabilir.

Masal kitaplarında illüstrasyon ve renk ile birlikte düşünülmesi gereken bir diğer öğe tipografidir. İllüstrasyonun anlatım dili metinde, metnin anlatımını illüstrasyonda saklıdır. “Tipografik mesaj; sözel, görsel ve seslidir. Tipografik unsurlar, okudukları ve sözle yorumlandıkları sırada izlenmekte, görsel olarak algılanmakta, duyulmakta ve işitsel olarak yorumlana bilmektedir. Tipografi, bu çok yönlü yapısıyla dinamik bir iletişim aracıdır” (Becer, 2005, s.184).

Görsel algılamaya etkisi olan tipografi kadar önemli olan bir diğer öğede masal karakterlerdir. Masallardaki karakterleri, çocukların karakterlerle kendilerini özdeşleştirmeleri, rollerini benimseyip hayatlarına geçirmeleri açısından oldukça önemlidir. Karakterlerin davranışları çocuklara olumlu ya da olumsuz örnek olabilmektedir. Bu nedenle, edebi olarak yazılıp, anlatılan karakter özellikleriyle, görsel olarak tasarlanan karakterin özellikleri aynı olmalıdır. Çocukların masal karakterlerinden etkilenebileceğine verilebilecek en iyi örneklerden biri Pinokyo’dur. Yalan söyledikçe

uzayan burnu hafızalardan silinmezken, karakterin bu özelliği birçok çocuğun üzerinde etkisini bugün bile devam ettirmektedir. Masal karakterlerinin hareketlerinin (jest, duygu, mimik vs.) doğru yansıtılması, anlatıma hareket ve canlılık kazandırırken, akılda kalıcılığı da arttırmaktadır. Çocukların masal karakterlerini sevmesi, onları kendine örnek alması karakterlerin ifade biçimlerine bağlıdır. Gülen bir karakter gülmüyor, ağlayan bir karakter ağlamıyorsa çocukta anlam karmaşasına yol açabilir.

Masal kitaplarındaki anlatımlar ve yapılan tasarımlar özgün olmalıdır. Başka bir masalın anlatımı ve karakter tasarımıyla benzerlik taşımamalıdır. Etik değerlere bağlı kalarak yeniden yazılmalı ve tasarlanmalıdır. İlk kez ve farklı tasarlanmış bir masal karakterini gören çocuk masala daha fazla ilgi göstermekte ve masaldan daha çok zevk almaktadır. Masalların çocuklara sağladığı yarar göz önüne alınarak, yazar ve çizer masalların yazımına ve illüstrasyonlarına gereken değeri vermelidir.

Baskısı yapılacak masal kitabında kâğıt seçimine de dikkat edilmelidir. Görselleri ve yazıları arka tarafa geçirerek algılamayı ve okumayı zorlaştıran, ince gramajlı kâğıt yerine kitabın raf ömrünü uzatan ve kitabın dayanıklılığını arttıran kalın gramajlı kâğıt kullanılmalıdır. Fakat Türkiye’de maliyetin ön planda tutulması buna engel olmaktadır. Günümüzde yayınlanan pek çok masal kitabı genellikle ince gramajlı kâğıtlara basılmıştır. Kâğıt kalitesi ile birlikte düşünülmesi gereken ciltleme yönteminin seçiminde de, kullanılabilirlik ve dayanıklılık dikkate alınmalıdır.

“Geçmişte bir sanat dalı gibi saygı ve önem verilen ciltçilik, halen ustalık gerektiren bir konudur. Her ne kadar iyi bir baskı öncesi hazırlık ve baskı süreci geçirmiş olsun, ilk okumada elinizde dağılarak parçalanan bir kitap değerini bir anda yitirir” (Uçar, 2004, s.186). Ciltleme yöntemi küçük yaşlardaki çocukların bilinçsiz kitap kullanımı düşünülerek seçilmelidir.

2.6. Masal Kitabında Grafik Tasarım Öğeleri

Masal kitabı tasarımında dikkat edilmesi gereken öğelerin başında; sayfa tasarımı, illüstrasyon, tipografi, metin illüstrasyon ilişkisi, renk, özgünlük, baskı ve cilt kalitesi gelmektedir. Bütün bu öğelere dikkat edilmediği takdirde ortaya çıkan masal kitabı dikkat çekici, yaratıcı, estetik, sanatsal ve kaliteli olmamaktadır.

2.6.1. Sayfa Tasarımı

Grafik tasarım disiplininin en önemli öğelerinden biri sayfa tasarımıdır. Sayfa, görsel ve metnin sunulduğu yüzeydir. Kitabın kapak sayfası ve iç sayfalarının düzenlenmesi grafik tasarım öğeleri ve ilkeleri doğrultusunda yapılmalıdır. Görsellerin ve metinlerin yerleşiminde grafik tasarımcıya yardımcı olan gridler sayfanın temel yapısını oluşturmaktadır. Gride kısaca; tasarımcının rehberi niteliğinde olan yatay, dikey, açılı ve kavisli kılavuz çizgileri diyebiliriz. Tasarım aşamasında gridler yardımı ile oran-orantı ilişkisi kurulmalıdır. Oran-orantı ayarlarının yanlış hesaplanması baskıda kaymalara neden olmakta ve ortaya hatalı bir iş çıkmaktadır (Uçar, 2004, s.144).

Sayısız faydalarının yanı sıra grid, tasarımcının sayfa üzerindeki dinamikleri oluşturmada verdiği temel kararları sağlıklı uygulama imkânı verir. İyi bir sayfa tasarımı yaratabilen tasarımcıyı başarılı bir orkestra şefine benzetebiliriz. Farklı enstrümanları iyi tanır, bir uyum içinde birleştirir, öncelik sıralarını belirler ve bir düzen dâhilinde sessizlik denen uzay içinde görsel sesleri var eder. Grafik tasarımcı içinde durumpek farklı değildir, değişik niteliklere sahip yazı karakterleri ve onların farklılıkları (bold, lighth, italik, condensed vs.) ayrı tonlarda notalar gibidir. Sessizliği yırtarcasına oluşan müzik, beyaz kâğıt üzerinde var olmaya çalışan biçimlere benzetilebilir (Uçar, 2014, s.147).

Sayfa tasarımında kullanılan yazı karakterleri birbirinin devamı niteliğinde olmalıdır. Farklı yazı karakterlerinin kullanılması anlam karmaşasına yol açarak bütünlük oluşumunu olumsuz etkileyebilir.

Fotoğraf ve illüstrasyon bir kitabın görsel unsurlarıdır. Kitap tasarımının en belirgin özelliği, görsel unsurların düzenleniş biçimidir. Fotoğraf ve illüstrasyonun birincil işlevi, metinde sözü edilen bir olguyu görselleştirmesidir. Boyut, biçim ya da üslup açısından yanlış seçilen bir görsel unsur, gramer ve imla hatalarıyla dolu bir cümleye benzetilebilir. Fotoğraf ve illüstrasyon öncelikle izleyicisini bilgilendirmelidir. Ama iyi seçilmiş bir görsel unsur salt bilgi vermez; okuyucunun dikkatini çeker, kültür ve beğeni düzeyini yükseltir ve belleğinde yer edinir (Becer, 2005, s. 244).

Grafik tasarım öğelerinin dengeli bir biçimde bir araya getirilmesiyle oluşturulan sayfa tasarımı insanda huzur, sakinlik etkisi yaratmaktadır. Kompozisyonu simetrik ve asimetric olmak üzere 2 grupta toplamak mümkündür. Simetrik kompozisyon basit ve sıkıcı bir etki uyandırırken, asimetric kompozisyon akılda kalıcı ve eğlendirici bir etki yaratmaktadır. Sayfa tasarımlarında her iki kompozisyon düzenlenmesinden yararlanılabilir. Sayfada kullanılan illüstrasyonları tekdüzelikten kurtarmak için boyutlarında farklılık yapılabilir, ya da simetrik ve asimetric kompozisyona göre düzenlenebilir.

2.6.2. Kapak Tasarımı

Günümüzde kapak tasarımı bir ürünün harflerle, sözcüklerle, illüstrasyonlarla, fotoğraflarla örülmüş çeşitli niteliklerde paketlenmesi olarak algılanır. Kitapta ilk dikkati çeken her zaman kapak tasarımıdır. Dikkat çekicilikte vurgulama renk, yazı karakteri ve punto, boyut, biçim, denge unsurları dikkate alınarak yapılmaktadır. Kitap tipografinin ve illüstrasyonunyoğun yaşandığı bir tasarım ürünüdür (Sarıkavak, 2004, s.198).

Masal kitaplarında çocukların dikkatini çeken ve onların kitapla sıcacık bir bağ kurmasını sağlayan en önemli öğe kapak tasarımıdır. Kapakta kullanılan illüstrasyonlar çocukların hayal gücüne yön vermeli, tipografi ise rahatlıkla okunacak karakter ve puntoda olmalıdır. Kapaktaki bütün bu özellikler iç sayfalarda da uygulanmalı, çocuğa kitabı sevdirmelidir. Masal kitabının ismiyle kullanılan görsel birbiriyle bütünlük taşımalı, illüstrasyon ve tipografide kullanılan renkler psikolojik etkileri düşünülerek seçilmelidir. Çocukların yaş seviyesine göre farklılık gösteren algılama düzeyleri dikkate alınarak renk seçimi yapılmalıdır. Tipografide okunurluğu zayıflatacak renkler tercih edilmemeli, arka fon rengi tipografiyi ve görselin algılanmasını zayıflatan boğucu bir tonda olmamalıdır.

2.6.3. İllüstrasyon

İllüstrasyonun geçmişten günümüze çeşitli tanımları yapılmıştır. İllüstrasyonun en çok kullanılan ve bilinen anlamı resimlemedir. Grafik tasarımın içerisinde yer illüstrasyon sanatına birçok sanatçı ve araştırmacı da tanımları ve çalışmaları ile katkı sağlamıştır.

“Başlık, slogan ya da metin gibi sözel unsurları görsel olarak betimleyen ya da yorumlayan bütün unsurlara genel olarak “illüstrasyon” adı verilir. İllüstrasyonların hazırlanmasında geleneksel çizim ve boyama malzemelerinin yanısıra, fotoğraf, kolaj ve bilgisayar tekniklerinden de yararlanılmaktadır” (Becer, 2005, s.210).

“İllüstrasyon, çok güçlü bir anlatım aracıdır” (Atan, 2013, s. 25). “En geniş anlamıyla illüstrasyon bir düşüncenin, bir objenin, bir metnin ve olayın, bazen olduğu gibi bazen de yorum katılarak tasvir edildiği resim türüdür” (Aydın, 2012, s.15).

Yapılan tanımlarda illüstrasyonun algılama ve kavramadaki önemi ortaya konulmuştur. “İllüstrasyon yerinde ve bilinçli kullanıldığı zaman, fikri etkili bir biçimde yansıtır. İllüstrasyon, suluboya, akrilik, guaj boya, airbrush gibi tekniklerle yapılan resimlemelerdir. Kitap, ambalaj, afiş, gazete ve dergilerde örneklerine rastlamak mümkündür. Metrolarda,

hava limanlarında, otobanlarda iletişimi sağlayan simgelerdir. İllüstrasyonun amacı, farklı dilden ve ırktan insanların, herhangi bir araca ihtiyaç duymadan gördükleri hakkında fikir yürütmelerini ve bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır” (Atabey, 2010, s.31)

Metinlerin görsel anlatım dili olan illüstrasyonlar, masal kitaplarının en temel ögesidir. Çocuklara kitabı sevdiren, metinden çok illüstrasyondur. İyi resimlenmiş bir kitap çocukta heyecan ve istek uyandırırken, çocuğu kitaba bağlamaktadır. İllüstrasyon sanatçısı Nazan Erkmen’e göre; çocuklar için yazılan ve çizilen illüstrasyonlar en mükemmel sanat formunda olmalıdır. Çocuklar için yazmak çizmek çok ayrı bir sanattır ve farklı bir anlayış gerektirir. Gelişme evresinde olan bireylerde, özgüveni ve beğeniyi geliştirmek çok önemlidir. Bir kitabın kapağını, cildini, tipografisini, yazı boyutunu, yazı karakterini, satır alanlarını, renklerini, baskı tekniğini, kitapla ilgili her türlü ayrıntıyı düşünmek ve değerlendirmek gereklidir (Erkmen’den aktaran Gürpınar, 2010, s.54).

İçinde illüstrasyon olmayan bir masal kitabı çocuklar için çok sıkıcı olabilir, masal kitabını eline almaktan ve okumaktan zevk alan çocuğun, kitaptan soğumasına neden olabilir. Çocukların odak noktasını oluşturan her zaman illüstrasyonlardır. Kendisine yakın ve sevimli bulunduğu illüstrasyon, kitabı çocuğa sevdirebilir.

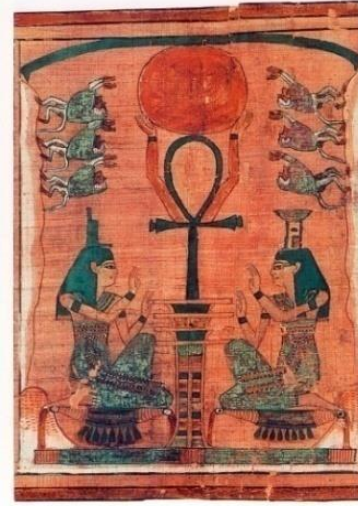
Masal kitaplarındaki illüstrasyonlar okuma yazma bilmeyen çocuklar için yazı yerine geçmektedir. İyi bir illüstrasyon kitapta süsleme unsuru olmasının da ötesinde, metnin akılda kalıcı olmasını sağlar. Çocukların olayları yorumlayabilmesi, eleştirel bir bakış açısı geliştirmesi, duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmesi özenle resimlenmiş illüstrasyonlarla sağlanabilir. Kapağında ve içeriğinde illüstrasyon olmayan masal kitapları çocuklar için sıkıcıdır. Masal kitapları maddi kaygıdan uzak, yaratıcı fikirlerle ve bilinçli ve doğru kullanılmış renk, illüstrasyon ve çizimle diğer kitaplara göre daha fazla emek ve zaman ister. Bu konuda çocuk kitabı illüstratörleri, çocuğun dünyasını iyi tanımalı, konuyu iyi araştırmalı, gözlem yapmalı, yaşadığı toplumun kültürel değerlerini iyi bilmelidir. Yayınevleri ise, çocukların baskı ve cilt kalitesine özen gösterilmiş masal kitaplarına ihtiyacı olduğunun bilincinde olmalıdır (Akçeşme ve Cabbar, 2012, s.265-267).

Resimler, metinlerin resim dili ile yorumlanması ve çocuğun seviyesinde olması gerekmektedir. Ressamında en az yazar kadar kültürlü ve çok iyi yorumcu olması gerekmektedir. Bu kitapların resimlemelerinde her yönden kaliteyi yükseltmek için resimleme isini uzman bir sanatçıya yaptırmak önemlidir. İllüstrasyonlar motivasyonu sağlamalı, dili stimüle etmelidir. Tüm resimlemelerde estetik değer olmalıdır. Öğrenmede resimlerin etkisi çok büyüktür. İyi resimlemeler öğrenmeyi hızlandırır, kötü resimlemeler öğrenmeyi yavaşlatır. Özellikle bir ve ikinci sınıflarda iyi resimlenmiş kitaplar öğrenme hızı daha artmaktadır (Çelek’den aktaran Mardi, 2006, s.57).

İllüstrasyon ve masalın ortak yanı hedef kitlenin merak ve heyecan duygusunu canlı tutmasıdır. Her masal çocukta farklı ve yeni bir heyecan serüvenidir. Çocukların etkilendiği bir illüstrasyon onlara farklı öyküler yazdırabilir, çocuklar masalın anlatımından yola çıkarak, zihninde farklı hayaller kurma ve masalın devamını istediği gibi sürdürebilme gücüne sahiptirler.

2.6.3.1. İllüstrasyonun Tarihi

Eski dönemlerdeki, mağara duvar resimleri illüstrasyonun ilk ortaya çıkışının örnekleri olarak gösterilebilir. Yazıdan önce çok aktif olarak yapılan resimlemeler yazının icadından sonar da değerini kaybetmemiştir. Bu zamana kadar bulunmuş en güzel duvar resmi örneklerinden biri M.Ö. 1900 yıllarından günümüze kalan Mısır Ölüler Kitabıdır (Şekil 7).

Şekil 7. Mısır Ölüler Kitabı İllüstrasyon Çalışması, M.Ö.1900

Ortaçağ el yazmaları ve baskı kitapları illüstrasyonların temelini oluşturmaktadır. Birçok teknikte yapılmış olan illüstrasyonlarda, Ortaçağ döneminde dinsel konular ağırlıklıdır. Yazıyı bulan insan, yazının yetersiz kaldığı yerlerde anlatmak istediğini görsel olarak anlatmayı keşfetmiştir. İllüstrasyon ilk kullanımından bu zamana kadar birçok teknikle uygulanmıştır. Bilgisayarda illüstrasyonun ağırlıkta olduğu günümüzde farklı tekniklerle çalışmalarda yapılmaya devam etmektedir. 13.yüzyıl'da kitapların çok pahalı olması nedeniyle daha kolay bir yol seçilmiştir. İllüstrasyonların tek renkle çizilip, içlerinin sade olarak boyanması yoluna gidilmiştir. Daha sonraki yıllarda kitapları ucuzlatmak için, ağaç baskı resim tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin Avrupa'ya Doğu'dan geldiği bilinmektedir.

Ağaç baskı tekniğine Albrecht Dürer'in ağaç oyma resimleri örnek olarak gösterilebilir (Şekil 8). Çinlilere ait ağaç baskı kitap olan "Chines Diamod Sutra"da ilk illüstrasyon çalışmalarına örnektir (Şekil 9).

Şekil 8. Albrecht Dürer, Dua Eden Eller, 1471-1528

Şekil 9. The Chinese Diamond Sutra, MS 868

15.yüzyıl'da Batı'da, kitap tasarımların da illüstrasyon çalışmalarına yer verilmeye başlanmıştır. Çıkış amacı, dinsel törenleri daha elverişli duruma getirmektir. 10.yüzyıl'da Doğudan getirilen ağaç oyma tekniği, 15.yüzyıl'da kitapların basım aşamasında kullanılmıştır. Albrecht Dürer' in çalışmaları ağaç oymanın etkisiyle en yüksek seviyelere ulaşmıştır. Dürer, kitap resimlemelerinin yanında bilimsel illüstrasyon çalışmaları da yapmıştır.

17.yy-da illüstrasyon tekniklerinde bir gelişme daha olmuş bakır gravür tekniği ağaç oyma resmin yerini almıştır. Bakır gravürden sonra çinko, çelik gibi metaller üzerinde asitle oyma gelişmiştir. Metal gravür teknikleri de, taş baskının bulunmasına kadar tas üzerine resmetmenin, metal üzerine kazmaktan daha kolay olduğu gerçeği ile Allois Senefelder'in bulunduğu bu tas baskı tekniği renkli baskıya da olanak tanınmasıyla çok yaygınlaşmış ve illüstrasyonlar daha zengin bir anlatım diline kavuşmuştur (Sarı, 2006, s. 93).

Art Nouveau sanat hareketinin illustrator ve grafik tasarımcılarından biri olan Aubrey Beardssley,1800'lü yılların İrlandalı önemli oyun yazarı, şair ve öykücü Oscar Wilde'nin Salome adlı oyun kitabını düşsel ve egzotik tarzıyla resimlemiştir (Şekil 10). Beardssley' in 1894'te Oscar Wilde' in "Salome" adlı eserinin İngilizce basımına hazırladığı illüstrasyonlar, kadın figürünü apaçık bir erotik duyarlılıkta resimlemesi nedeniyle, geç Viktorya dönemi İngiliz toplumunda, şok etkisi yaratmıştır" (Bektaş, 1992, s. 25)

Şekil 10. Oscar Wilde, Salome Kitap İllüstrasyonu, 1894

Arts and Crafts hareketinin öncüsü ve Kelmscott Basımevinin kurucusu ressam, şair, sanat yazarı William Morris grafik sanatının gelişimine, Gotik, Troy, Chaucer gibi harf karakteri tasarımlarının ortaya çıkmasına ve çeşitliliğinin artmasına, kitap tasarımının gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Sanatçı çalışmalarında bitki, kuş, hayvan motiflerini sıklıkla kullanmıştır. "The Wood Beyond the World" isimli illüstrasyon çalışmasında bitki ve ağaç motifleri kullandığı görülür (Şekil 11).

Şekil 11. William Morris, The Wood Beyond the World, 1894

W. Morris'in kitap tasarımındaki düzenleme anlayışı sayesinde, Kelmscott Basımevi grafik tasarıma ve özellikle kitap tasarımına katkılarda bulunarak büyük bir hizmet vermiş, Morris'in harf karakterleri tasarımında sağladığı estetik güzellik, bütünü oluşturan en küçük bir ayrıntıyı bile bir tasarım birliği içerisinde ele alması, sonraki nesillere kitap tasarımı konusunda esin kaynağı olmuştur (Bektaş, 1992, s. 17)

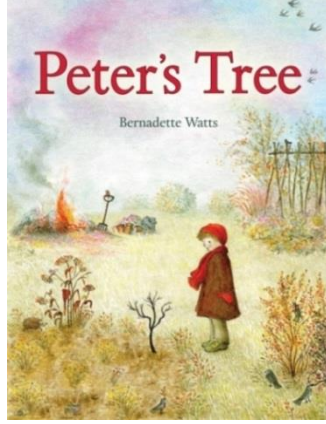
19. yüzyıla kadar dergi, gazete ve el ilanlarında görülen illüstrasyonlar, 20.yüzyılın başlarında afişlerde de görülmeye başlamıştır. Litografi baskı tekniğinin getirdiği avantaj ve renkli baskının verdiği estetik zenginlikle sanatçılar, afişte bütün yeteneklerini göstermektedirler. Afişlerde kullanılan illüstrasyonlar, genellikle kültürel ve sanatsal olayları bildirmek için kullanılmışlardır. Diğer yandan Art Nouveau sanat hareketi (1890-1930) sanatçılarından olan Frank Lloyd Wright ve Charles Rennie Mackintosh afişte illüstrasyonu kullanan diğer grafik tasarımcılar (Keş'den aktaran Şeref, 2008, s.20). Dönemin sanatçısı Jessie Willcox Smith çalışmalarında sulu boya ve guaj boya tekniklerini ustaca kullanmaktadır (Şekil 12).

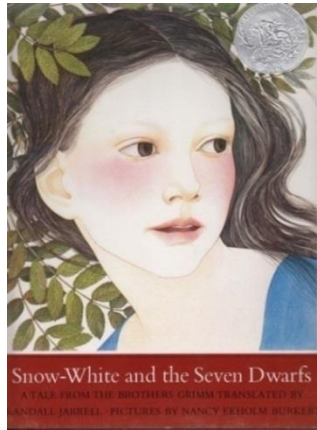
Şekil 12. Jessie Willcox Smith, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Masalı illüstrasyonu, 1911

Dünyaca ünlü yabancı illüstratörler arasında; İngiliz illüstratör ve karikatürist Charles Folkard, İngiliz illüstratör Beatrix Potter, İngiliz çocuk kitabı illüstratörü Warwick Goble, İngiliz illüstratör Mabel Lucie Attwell, İngiliz sanatçı ve illüstratör Walter Crane, Fransız kitap illüstratörü ve damga tasarımcısı Edmund Dulac, Amerikalı çocuk kitabı illüstratörü ve yazar Diane Goode, İngiliz illüstratör Bernadette Watts, Amerikalı illüstratör Thea Kliros, Amerikalı ressam ve illüstratör Jessie Willcox Smith, Amerikalı çocuk kitabı illüstratörü Margaret Evans, Amerikalı illüstratör Nancy Ekholm Burkert, Fransız illüstratör Rebecca Duatremere, Belçikalı illüstratör Quentin Greban, İtalyan ressam, karikatürist, illüstratör Attilio Mussino, Arjantinli illüstratör Poly Bernatene, Macaristanlı

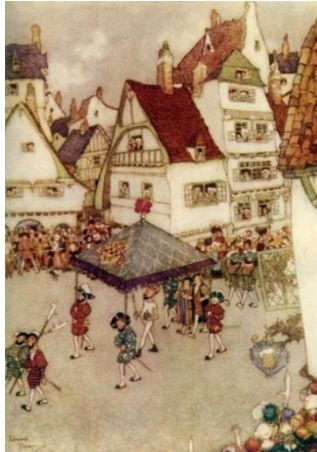
illüstratör Krisztina Renyi, Polonyalı illüstratör Andrzej Strumillo, Polonyalı illüstratör, Olga Siemaszkowa, Polonyalı illüstratör Mlodozenic, Polonyalı illüstratör Jawarowski Japonyalı illüstratör Choju Giga bulunmaktadır.

Şekil 13. Bernadette Watts, Peter's Tree Kitap İllüstrasyonu, 2015

Şekil 14. Nancy Ekholm Burkert, Snow-White and the Seven Dwarfs Kitap İllüstrasyonu,
1987

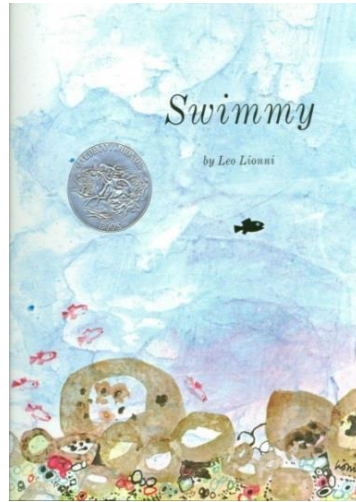

Şekil 15. Edmund Dulac, Hans Christian Andersen Masal İllüstrasyonu, 1912

Şekil 16. Krisztina Renyi, Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 1993

1950 yılının ortalarında illüstratörler gerçekçi temsillerden uzaklaşarak kavramsal düşünceye, hayali olana yaklaşmışlardır. Saul Steinberg ve Paul Davis gibi kavramsal illüstratörler sürrealizm ve dışavurumculuk akımlarından etkilenerek bu akımları çalışmalarına yansıtmışlardır. 1950 döneminin sanatçıları arasında Leo Lionni, Leonard Everett Fisher, Erik Blegvad, Adrienne Adams, Françoise, Hans Fischer gibi isimleri de söyleyebiliriz. Hollandalı Çocuk kitabı illüstratörü Leo Lionni illüstrasyonlarında renk problemlerini ustalıkla çözümler ve gerekli olan renklerin bir denge ve bütünlük içinde sunulmasına özen gösterir (Şekil 17).

Şekil 17. Leo Lionni , Swimmy Kitap Kapağı İllüstrasyonu, 1964

1980-90'lı yıllarda, fotoğrafın neredeyse tamamen illüstrasyonun önüne geçmesinden rahatsız olan bir grup sanatçı, illüstrasyonun metne eşlik etmek gibi temel işlevsel özelliğinin artık yitirilmiş olduğu, illüstrasyon ile vurgulanabilen ayrıntıların fotoğraf ile yakalanmasına imkân olmadığı gibi gerekçelerle tepkilerini ortaya koymuşlardır. Pablo Picasso, Pierre Bonnard, Henri Matisse gibi sanatçıların da içinde bulunduğu bu grup, illüstrasyonu tekrar

canlandırabilmek adına, fotoğraf yerine tahta baskı, metal oyma, gravür ve litografi tekniklerini kullanarak, oldukça ihtişamlı çalışmalar yapmışlardır. Bu durum, illüstrasyon sanatına tekrar ilgi duyulmasına sebep olmuştur (Bol, 2010, s. 13).

Japonya çağdaş çocuk kitaplarının gelişiminde etkili olan ülkelerden biridir. İllüstrasyonları kendi öz kültürüne ait motifler taşımaktadır. Sanatçıların vazgeçemedikleri teknik olarak suluboya çağdaş Japonya illüstrasyon sanatçıları tarafından da kullanılmaktadır. Japonya'lı sanatçı Nana Furiya'nın çocuk kitap kapağı çalışması (Şekil 18) renklerin farklı tonlarının kullanımını açısından zengindir.

Şekil 18. Nana Furiya, Çocuk Kitabı Kitap Kapağı İllüstrasyonu, 1997

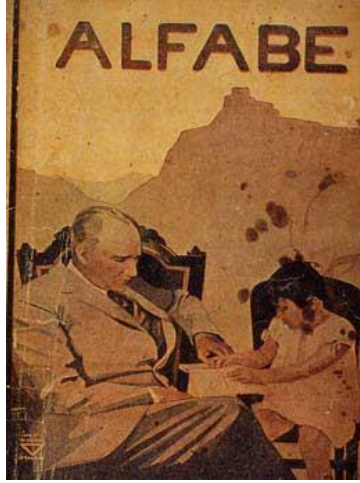
En eski Türk illüstrasyonları minyatürlerdir. Minyatürler saray yaşantısı, dini inanış, adet, gelenek, görenekler hakkında bilgi verirler. O dönemlerde yapılan minyatürlerin bir sanat eseri şeklinde değerlendirilmesinden çok metinleri aydınlatmak amaçlı yapılan çalışmalar olduğu bilinmektedir. Türklerde illüstrasyonun başlangıcı eski dönem kitap resimlerine kadar dayanır. Matbaanın kurulmasıyla illüstrasyon sanatı da gelişme gösterir (Sarı, 2006, s.23-24).

Türk minyatür sanatının örnekleri Orta Asya Türk Kültür geleneğine dayalıdır. Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonra kitap resimleme sanatında çalışmalarını yoğunlaştırmışlar, bu sanat dalına özellikler getirmişlerdir. 15.yy'da Asya'da Türk kitap resimleme sanatında fantastik resimleri ile tanınan en büyük sanatçı Siyah Kalem'dir. Doğu'da kazanılan savaşlar sonucunda İstanbul'a resimli kitaplar ve ressamların getirildiği görülür. 16'ncı yüzyılda Türk kitap resimleme sanatında yeni bir dönem başlar. Osmanlı ordu seferlerini anlatan resimli kitaplar basılır. 1850'lerden sonra Türk illüstrasyon sanatında pulların resimlendiği görülür. 1960'larda Tercüman-ı Ahval gazetesinin yayın hayatına katılması ile ilk resimli ilanlar görülür. 1923 harf devrimi ile elde edilen yeni biçim olanakları, piyasaya sürülen ürünlerin tanıtımı, kitapların resimlenmesi ile Türkiye'de grafik sanatı ve illüstrasyon sanatı belirgin bir sanat dalı olarak ortaya çıktı (Erkmen, 2012, s. 6-11).

Ülkemizde Harf Devriminden sonra gelişme gösteren illüstrasyon, farklı tekniklerle yapılarak metinsel anlatımlara görsel dil kazandırmıştır. Kitapları daha cazip hale getiren

illüstrasyonlar hedef kitlenin algılama düzeyini arttıran tasarımlardır. Estetik, sanatsal ve teknik açıdan gelişme göstererek farklı alanlarda (moda, sağlık, eğitim, bilim, reklam vs.) sıklıkla kullanılmıştır.

Ülkemizde 1928 yılında yapılan Harf Devrimi ile birlikte toplumun eğitimi için resimli kitaplara sık sık başvurulmuştur. Bunların önemli bir kısmında hedef kitle, okuma-yazma bilenlerin azlığı nedeniyle, çocuk-büyük her kesimi kapsamıştır. O dönemin önemli sanatçı ve çizerleri tarafından resimlenen kitaplar Halk Evleri'nde bulunan kitapların arasında okuyucusuna ulaşmıştır. Alfabeler topluma yeni kabul edilen Latin Harfleri'ni öğretmek amacıyla en çok basılan kitaplardandır. Bunların arasında 1933 yılında Tombul Teyze tipinin yaratıcısı ünlü karikatürcümüz Ramiz Gökçe tarafından çizilen "Alfabe" ve 1937 yılında aynı sanatçımızın iç sayfalarını resimlediği, İhâp Hulusi'nin kapağını yaptığı Alfabe, (Şekil 19) resimleme ve sayfa tasarımının niteliği ile estetik açıdan dönemin en iyi örneklerindedir. Özellikle İhâp Hulusi'nin resimleyip tasarımını yaptığı Alfabe kapağında Atatürk'ü Baş Öğretmen olarak modern giyimli kız çocuğuna (manevi kızı Ülkü'ye) okumayı öğretirken betimleyen sulu boya resim ve kapak tasarımı öz ve biçim açısından döneme damgasını vuran etkili eserlerden biridir (Kaya' dan aktaran Kayhan, 2010, s. 47).

Şekil 19. İhâp Hulusi, Alfabe Kapak Resimlemesi, 1937

Cumhuriyet döneminin en önemli grafik tasarımcılar Mithat Özer, Kenan Temizan, Atıf Tuna ve Münif Fehimdir. İllüstrasyon alanına büyük katkı sağlayan bir diğer önemli sanatçı Abidin Dino'dur. "Eserlerinde, resmin değerlerini içeren tüm yapıtlarında dinamizm, özgünlük, ustalık, hız, ritm, yalınlık ve kişilik görülür. Resimlediği eserler arasında Melih Cevdet Anday'ın kitapları, Pertev Borotav'ın Zaman Zaman İçinde kitabı, Nasreddin Hoca, Yaşar Kemal'in Yılanı Öldürseler, İlhan Berk'in Galata" (Erkmen, 2012, s. 10) sıralanabilir.

1960'lardan itibaren Mürşide İçmeli, Saadet Ceylan, İsmail Kaya, Nazan Erkmen, Yurdaer Altıntaş, Mengü Ertel, Sait Maden, Abidin Dino, Erkal Yavi, Bülent Erkmen, Reha Yalnızcık, Erkal Yavi, Aydın Erkmen, Cemalettin Mutver, Leyla Uçansu, Osman Keyri, Öznur Kalender, Fahri Karagözoğlu, Selçuk Demirel, Emre Senan, Şahin Karakoç, Haluk

Tuncay, Erol Güneş, Kaan Atsüren, Sadık Kara Mustafa illüstrasyon çalışmalarını başarıyla sürdüren sanatçılarımızdandır.

Türk illüstrasyon sanatına önderlik etmiş ve katkılarda bulunmuş, grafik sanatçıları arasında Fevzi Karakoç da bulunmaktadır. Sanatçı, kitap kapağı ve kitap resimleme alanlarında özün eserler vermiştir. Resimli çocuk kitaplarının toplumun gündemine girmesi için illüstratör Can Göknil büyük çaba göstermiştir. Feridun Oral, Türkiye'yi uluslararası alanda temsil etmiş sanatçılarımızdan biridir. Mustafa Delioğlu, sayısız çocuk kitabı illüstrasyonu ve kitap kapağı illüstrasyonları yaparak bu alanın gelişimine büyük katkı sağlamıştır.

Ferit Avcı, Türkiye'yi yurt dışında temsil eden illüstratörlerimizden biridir. Ferit Avcı'nın 1995'de öyküsünü yazıp resimlediği Kırmızı Fili Gördünüz mü? kitabı (Şekil 20) Kültür Bakanlığı Eflatun Cem Güney Çocuk kitapları yarışmasında birincilik ödülü almıştır.

Şekil 20. Ferit Avcı, Kırmızı Fil' i Gördünüz Mü? Kapak İllüstrasyonu, 2007

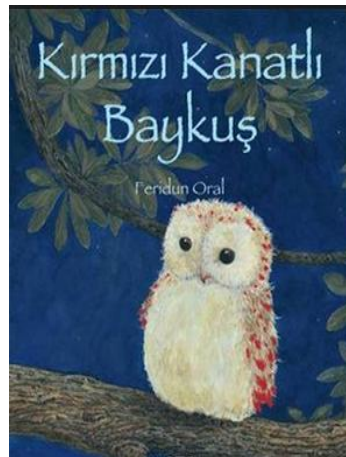
Ferit Avcı'nın Benim Minik Kırmızı Balığım adlı kitabı ise Tudem çocuk kitapları yarışmasında mansiyon ödülü kazanmıştır (Şekil 21).

Şekil 21. Ferit Avcı, Benim Minik Kırmızı Balığım Kapak İllüstrasyonu, 2008

İllüstrasyon alanına büyük katkısı ve kendine özgü çizgisiyle Feridun Oral, 1993'te Unesco'nun Tokyo'da düzenlediği Noma-Concour yarışmasında yazıp resimlediği Ormandaki Ses kitabıyla Runner-Up ödülü, 2011 yılında ise, Düş Kedileri çalışmasıyla Japonya'da Avrupalı İllüstratörler Bienali'nde onur ödülü, Kırmızı Kanatlı Baykuş kitabı ile 2012 yılının en iyi resimli öykü kitabı ödülü, Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga kitabıyla Japonya'da UNESCO Noma-Concour yarışmasında Runner-Up ödülünün sahibi olmuştur.

Mevsimleri Kim Yemiş, Yağmurlu Bir Gün, Küçük Fare Bidi, Kirpi İle Kestane, Benekli Faremi Gördünüz mü?, Kırmızı Elma, Pirinç Lapası ve Küçük Ejderha, Kırmızı Kanatlı Baykuş (Şekil 22), Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor, Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga (Şekil 23) gibi birçok kitap yazıp resimlemiştir. Sanatçının birçok çalışması yurt dışında da basılmıştır.

Şekil 22. Feridun Oral, Kırmızı Kanatlı Baykuş Kapak İllüstrasyonu, 2014

Şekil 23. Feridun ORAL, Bögürtlen Cini ve Sarı Gaga Kapak İllüstrasyonu, 2000

Mustafa Delioğlu 2500'e yakın kitap resimleyerek, illüstrasyon sanatına katkı sağlamış önemli ve üretken biridir. Doğu ve Batı sanatının etkileri ile özgün çalışmalar ortaya koymuştur. Sanatçı birçok illüstrasyon çalışmasında karışık teknik kullanmıştır. Bir çizerin ilk hedefinin farklılık yaratmak olması gerektiğini savunur. Öğretmenin Sihirli Şapkası (Şekil 24), Deniz'in Sevdığı Şeyler Tarhana Çorbası, Mızımız Mırnav Oyun Parkında, Kaç Alpullu Kaç, Açıl Maske Açıl, Açıl Bahçe Açıl, Nasreddin Hoca Bir Gün, 3 Papağan Masalı, Robin Hood, Don Kişot, Park Yiyen Robot, Berber Masalı, Peynirli Börek (Şekil 25), Denizin Büyüsü, İlkbaharın Sesi kitapları resimlediği sayısız kitaplardan sadece bir kaç tanesidir.

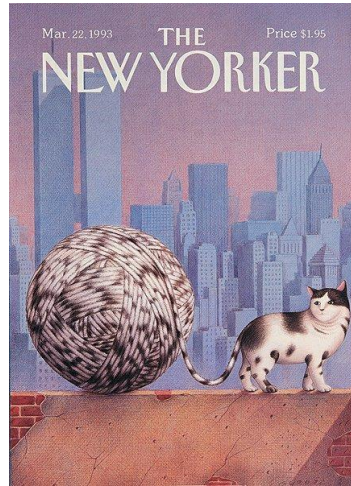

Şekil 24. Mustafa Delioğlu, Öğretmenin Sihirli Şapkası Kapak İllüstrasyonu, 2002

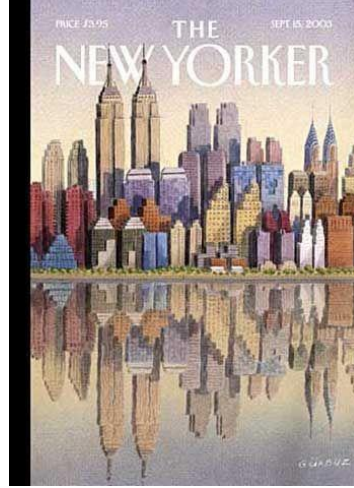

Şekil 25. Mustafa Delioğlu, Peynirli Börek Masalı Ana Karakter Tini İllüstrasyonu, 1999

Türk karikatür ve grafik sanatçısı ve Türkiye'nin başarılı çizerlerinden olan Gürbüz Doğan Ekşioğlu 23'ü uluslararası olmak üzere toplam 69 ödül kazanmıştır. Ulusal ve uluslararası birçok karma serginin yanı sıra New York'da olmak üzere dokuz kişisel sergi açmıştır. Gürbüz Doğan Ekşioğlu'nun New Yorker Dergisi'nin kapağında üç kez, (Şekil 26-27), The Forbes Dergisi'nin kapağında bir kez, The Atlantic Monthly, The New York Times gibi dergilerde karikatür ve illüstrasyonları yer aldı. Sanatçı 1998 yılında Sedat Simavi Görsel Sanatlar Ödülü'nün sahibi olmuştur. Ekşioğlu'nun çalışmalarında illüstrasyondan karikature doğru bir yolculuk vardır. Çalışmalarında desen ve rengin eşsiz uyumu çok iyi yansıtılmıştır. Sanatçı karikatür ve illüstrasyon alanında sayısız çalışma yapmıştır.

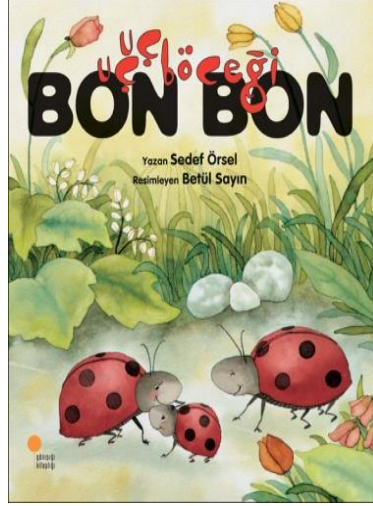
Şekil 26. Gürbüz Doğan Ekşioğlu, The New Yorker Dergisi Kapak İllüstrasyonu, 1993

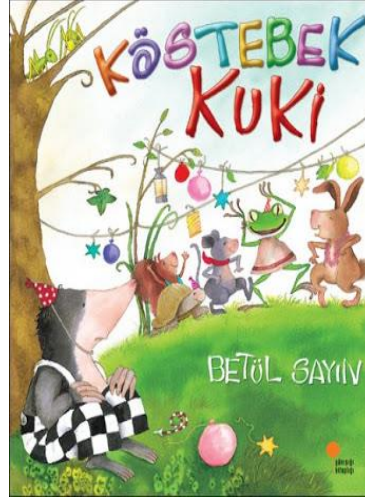
Şekil 27. Gürbüz Doğan Ekşioğlu, The New Yorker Dergisi Kapak İllüstrasyonu, 2003

Türkiye’de çocuk kitabı çizerleri olarak illüstrasyon sanatına katkı sağlamış diğer önemli isimler; Anıl Tortop, Arda Kaya, Betül Amzambaklar, Buket Gencer, Altan Saraçoğulları, Ayda Ataman, Cem Kızıltuğ, Ebru Öztaylan, Elif Songül Dağ, Elif Varol Ergen, Emel Kehri, Aysun Berkay Özmen, Osman Kehri, Ender Dandul, Füsun İyicil, Gamze Baltaş, Cenay Bayülgen, Ercan Dinçer, Hande İyicil, Hülya Ceylan, Hatice Akbıçak Günel, İsmail Kaya, Mehmet Kehri, Mükremin Seçim, Necdet Yılmaz, Nural Birden, Armağan Üçok Güneş, Osman Turhan, Özcan Şener, Saadet Ceylan, Serap Deliorman, Yusuf Tansu Özel, Özlem Özden, Serpil Şakar, Sibel Demirtaş, Levent Karanfil, Soner Hizarcı, Betül Sayın, Sönmez Karakurt, Sumru Ekşioğlu, Şafak Tavkul, Şükran Kırıcı, Ülkü Ovat, Ersin Şahin, Ümit Öğmel olarak sıralanabilir.

Türkiye’nin önde gelen çizerlerinden olan Betül Sayın, 2006 yılında ‘5 Çocuk 5 İstanbul’ kitabıyla illüstrasyon dalında IBBY Onur Listesi’ne seçildi. Sanatçı çok sayıda çocuk kitabı resimlemiş ve pek çok çocuk dergisine resimler yaptı. Bazı çalışmaları UNICEF tebrik kartı olarak da yayımlandı. İstanbul Masalı adlı anlatıyı, Uç Uç böceği Bon Bon (Şekil 28) ve Pat Pat Papatya kitaplarını resimledi. Köstebek Kuki adlı kitabı (Şekil 29) Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD) tarafından 2007 yılının en iyi resimli öykü kitabı seçilmiştir.

Şekil 28. Betül Sayın, Uç Uç Böceği Bon Bon Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2002

Şekil 29. Betül Sayın, Köstebek Kuki Çocuk Kitabı Resimlemesi, 2007

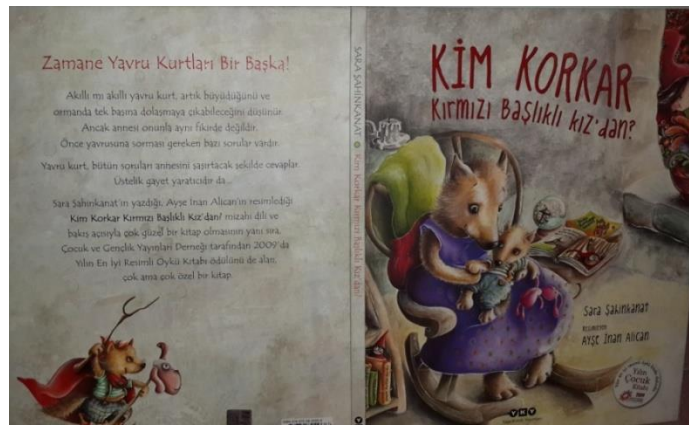
Akademisyen ve çizer, İsmail Kaya ikisi Japonya’da olmak üzere üç uluslararası ve üçü de Türkiye’de olmak üzere toplam altı sanat ödülü aldı. Çok sayıda ulusal ve uluslararası karma sergiye katıldı. Sadece Mor Rengi Seven Kral kitap resimlemesi (Şekil 30) 1991 yılında Hollandaca–Türkçe–Arapça olmak üzere üç dilde yayımlandı. Uçmak İsteyen Kaplumbağa, Küçük Karganın Bir Günü, Kınalı, Göl Kuşları, Küçük Çoban gibi yazdığı ve resimlediği kitapları bulunmaktadır.

Şekil 30. İsmail Kaya, Mor Rengi Seven Kral Çocuk Kitabı Resimlemesi, 1991

İllüstratör, Ayşe İnan Alican' ın resimlediği Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan kitabı (Şekil 31-32) ile Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD) tarafından 2009 yılında en iyi resimli öykü kitabı ödülü verilmiştir. 2011 yılında Beyoğlu Macerası kitap illüstrasyonu (Şekil 33-34) IBBY Onur Listesi'nde yılın en iyi çocuk kitabı tasarımı ödülünü almıştır.

Ayşe İnan Alican, çocuk kitabı resimlemeleri dışında TÜBİTAK ve TRT süreli yayınlarına illüstrasyon çalışmaları yapmaktadır. 1994'te Elma Kelebeği adlı kitabı ile H. Ü. Mezuniyet sergisinde başarı, 1992'de Biotek ilaç firmasının açtığı yarışmada ikincilik ödülleri vardır. Oruçoğlu yağları, Ofçay, Asya Meyve Suları, Danino Tipleme, Çamlıca ambalaj resimlemeleri de sanatçının çalışmaları arasındadır.

Şekil 31. Ayşe İnan Alican, Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan Çocuk Kitabı Ön ve Arka Kapak Resimlemesi, 2009

Şekil 32. Ayşe İnan Alican, Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan Çocuk Kitabı İç Sayfa Resimlemesi, 2009

Şekil 33. Ayşe İnan Alican, Beyoğlu Macerası Kitap Kapak İllüstrasyonu, 2011

Şekil 34. Ayşe İnan Alican, Beyoğlu Macerası Kitap İç Sayfa İllüstrasyonları, 2011

Gelişen teknoloji ile birlikte, eski dönemlerde ağaç oyma, karakalem, boya vb. teknikler artık yerini bilgisayarda illüstrasyona bırakmıştır. Fakat bazı illüstratörler çalışmalarında

karakalem ve farklı boyama tekniklerini kullanmaya devam etmektedir. Günümüzde illüstrasyonun kullanım tekniklerinin gelişmesi ve kullanım alanlarının genişlemesi popüler bir sanat dalı olmasında etkili olmuştur. İllüstrasyon kullanım alanı açısından, reklam illüstrasyonları, basın-yayın illüstrasyonları, bilimsel ve teknik illüstrasyonlar adı altında birçok illüstrasyon türünü içine alarak gelişmeye devam etmektedir.

2.6.3.2. İllüstrasyon Türleri

2.6.3.2.1. Reklam İllüstrasyonları

Bir ürün ya da hizmeti tanıtmak amacıyla yapılan reklam illüstrasyonlarında ayrıntı ön plandadır. Sinema, tiyatro, konser afişleri, kaset ve cd kapakları, turistik ilanlar, besin ambalajları, basın ilanları takvimler ve tebrikler kartları, çıkartma ve etiketler, reklâm illüstrasyonlarında uygulama alanları arasındadır. Moda illüstrasyonları da reklâm illüstrasyonu içerisinde yer alır (Kayhan, 2010, s. 8). Hande Dilek Akçam'ın yaptığı illüstrasyon reklam illüstrasyonuna örnek gösterilebilir (Şekil 35).

Şekil 35. Hande Dilek Akçam, Dentistanbul Kids Reklam Broşürü İllüstrasyonu, 2008

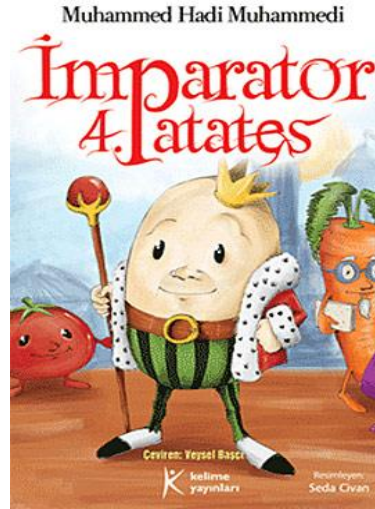
Reklâm illüstrasyonu daha çok, düşünen ve takdir eden müşterinin gözleriyle buluşan, zorlu ve fırsatlarla dolu bir alandır. Reklamda illüstrasyon kullanımı çok fazladır. Reklam bağlamı içindeki illüstrasyonlar bir uzmanlık alanıdır ve bir dizi çok özel işlevi yerine getirmek zorundadır. Her şeyin ötesinde reklam illüstrasyonu, üretici ile müşteri arasındaki tek yönlü iletişimin yaşamsal bir parçasıdır. Reklam illüstrasyonun, ürünün varlığına dikkat çekme ve ürünün arzu edilen özelliklerini vurgulama amacına hizmet edecek bir imajı olmalıdır (Dönmez, 2010 s. 12).

Hizmeti ya da ürünü tanıtan reklamda müşterinin dikkatini çeken öğelerden biriside illüstrasyondur. İllüstrasyonun anlatım dili, rengi, özgünlüğü dikkat çekicilikte etkilidir.

İllüstrasyonla birlikte yazı karakteri, punto tercihi ve rengi de hedef kitle profiline reklamı kavrama ve algılamasında önemlidir.

2.6.3.2.2. Yayın İllüstrasyonları

Yayın illüstrasyonlarının başlıca uygulama alanı; gazete, dergi, kitap ve ansiklopedilerdeki makale, haber, öykü, roman, şiir ve açıklamalardır. Yayın illüstrasyonlarının en çok kullanıldığı alan ise; çocuk kitaplarıdır. Seda Civan'ın resimlediği İmparator 4. Patates isimli çocuk kitabı ismi ve patates kafalı karakter tasarımı ile bütünlük sağlamıştır (Şekil 36). Çocuk kitaplarında illüstratörlere düşen görev, metinde anlatılanı özgün olarak resimlemektir. Metnin açıklayıcısı olan illüstrasyonun anlatım dili yayının başarıya ulaşmasında etkilidir. İllüstrasyonlar, gerçekçi anlatımların dışında sıra dışı yorumlamalara kadar uzanan geniş bir üslubu içine almaktadır.

Şekil 36. Seda Civan, Kelime Yayınları İmparator IV. Patates Kitap Kapak İllüstrasyonu, 2011

2.6.3.2.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar

Botanik, tıp, zooloji, mekanik, jeoloji gibi uzmanlık alanları için öğretici ve tanımlayıcı amaçlarla yapılan ayrıntılı illüstrasyonlar bu grupta toplanabilir. İllüstratör; konu içinde daha önemli olanı vurgulamak için, gerektiğinde ayıklama, yalınlaştırma ve gerçeklik duygusunu etkilemeyecek abartma yöntemlerine başvurarak, bir fotoğraf makinesinden daha fazlasını yapmayı hedefler (Becer, 2005, s.211).

Şekil 37. Işık Güner, Sulu Boya Bitki İllüstrasyonu 2013

2.6.3.3. İllüstrasyon Teknikleri

2.6.3.3.1. Kurşunkalem ve Kuru Boya Tekniği

Kurşun kalem ve kuru boya kalemleri günümüzde en yaygın kullanılan en eski ve ucuz çizim araçlarıdır. Renkli çalışmaların eskiz çalışmalarında kurşun kalem tercih edilmektedir. Kurşun kalem, yapılan eskiz çalışmasında araştırma çizgileri ile doğru kompozisyon düzenlenmesi sağlar. İllüstratörlerin sıklıkla kullandığı bir tekniktir. İyi bir çalışmanın temeli birçok eskiz çalışmasına dayanır. İllüstratör Ayşe İnan Alican'ın Annemin Çantası kitabı eskiz çalışmasında iyi bir çalışmanın, deneme aşamalarını görmek mümkündür (Şekil 38). Kuru boya kalemlerinin kullanımı kurşun kalemle aynıdır. Yapılan çalışmada kalem hafif bastırılarak eskiz çalışması oluşturulur daha sonra kalem bastırılarak istenilen tonda boyama yapılır. İllüstratör Banu Çınar'ın renkli kuru kalem çalışmasında açık-orta-koyu ton değerlerinin uygulandığı görülmektedir (Şekil 39). Renkli kuru boya tekniği kullanıcıya form ve kompozisyon araştırmalarında esneklik ve kolaylık sağlar. Kuru boya farklı tekniklerle birlikte de kullanılabilir.

Şekil 38. Ayşe İnan Alican, Annemin Çantası Çocuk Kitabı Kurşun Kalem Eskiz Resimlemesi, 2009

Şekil 39. Banu Çınar, Renkli Kuru Kalem Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2009

Kurşun kalem ve renkli kuru kalemler pek çok amatör ve profesyonel tasarımcı tarafından kullanılmaktadır. Tonlamaya olanak sağlaması, istenildiğinde silinebilmesi gibi özelliklere sahip olan kurşun kalem, illüstratörlerinve tasarımcıların çalışmalarının eskiz aşamalarında tercih ettikleri bir tekniktir. Her türlü kâğıt üzerinde çalışmaya uygun bir kalemdir. Kara

kalem; hava sızdırmaz kaplarda, yüksek sıcaklık altında kömürleştirilmiş, asma ve söğüt dallarından yapılır (Atabey, 2010, s.75-76).

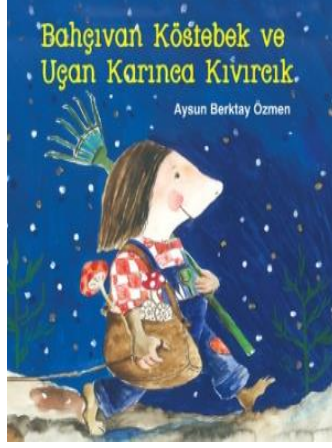
2.6.3.3.2. Sulu Boya Tekniği

Su bazlı boya olan sulu boya tekniği ile kağıt ya da benzeri malzemeler üzerine uygulama yapılmaktadır. Boyaya katılan su miktarı saydamlaşma oranında etkili olmaktadır. Ana renklerin karışımından oluşan ara renkler uygulama yapılan malzeme üzerinde uygulanabilir. Sulu boya, guaj ve akrilik boya gibi farklı tekniklerle birlikte kullanım kolaylığı sağlar. Levent Karanfil'in ve Aysun Berkay Özmen'in yapmış olduğu illüstrasyon çalışması (Şekil 40-41) sulu boya tekniğine örnek verilebilir.

Suluboya tekniğinin en belirgin özelliği, renklerin saydam ve canlı kullanımudur. İyi bir suluboya kâğıdı, pamuk esaslı ve emicidir. Parlak yüzeyli kağıtlar fırça izlerini gösterir ve istenmeyen lekelerin oluşmasına neden olur. Kâğıdın greni arttıkça, renk geçişleri yapmak kolaylaşır. Kâğıt, çalışma sırasında ıslandıkça; kıvrılıp, dalgalanmaya başlar. Bunun önüne geçmek için, suluboya ya da anilin boya çalışmasında kullanılacak kağıdın ıslatılarak gerilmesi gerekir. Islatılan ya da süngerle nemlendirilen kağıt tabakası, bir tahta ya da sunta üzerine serilir ve dört kenarından bantlanarak kurumaya bırakılır. Sulu boya ve anilin boya ile yapılan illüstrasyonlarda; maskeleye sıvıları (latex, kauçuk çözeltisi vb.) ve maskeleye filmlerinden de yararlanır (Becer, 2005, s. 216-217).

Şekil 40. Levent Karanfil, Sulu Boya İllüstrasyon Çalışması, 2002

Şekil 41. Aysun Berkay Özmen, Bahçıvan Köstebek ve Uçan Karınca Kıvırcık Sulu Boya Kitap Kapağı İllüstrasyonu, 2011

2.6.3.3.3. Guaj Boya Tekniği

Guaj boya, kapaticı özelliğe sahip, çabuk kuruyan, şeffaf olmayan bir boya türüdür. Boyayı inceltmek için su kullanılır. Suyun fazla kullanılması sonucu suluboya etkisi de sağlanır. Boyanın kurumması sonucu mat bir görüntü elde edilir. Beyaz rengin kullanımı ile ara tonlar elde edilir. Yapılan çalışmada fırça izleri ve kabarık boya katmanı olmaması için su miktarı iyi ayarlanmalıdır. Emel Kehri'nin yapmış olduğu masalımı yazıyorum, resimleri boyuyorum illüstrasyon çalışmasında (Şekil 42) guaj boyanın ustaca kullanımını görmek mümkündür. Guaj boya ıslakken ve kuruduktan sonra farklı tonlarda olduğu için, gerçek çalışmaya geçilmeden önce renk denemeleri yapılmalıdır. Guaj boyanın bir diğer özelliği ise, kuruduktan sonra su ile teması sonrasında çözülebilmesidir. Guaj boyanın kullanım alanı oldukça geniştir. Grafik tasarım ürünleri olan; kitap, dergi, afiş, amblem, logo, animasyon, karikatür resimlemelerinde dekoratif amaçlı kullanılmaktadır. Guaj boyanın mürekkep, pastel boya, akrilik boya ile birlikte kullanımı da tercih edilmektedir.

Şekil 42. Emel Kehri, Masalımı Yazıyorum, Resimleri Boyuyorum Guaj Boya İllüstrasyon Çalışması, 2006

2.6.3.3.4. Akrilik Tekniği

Akrilik boyalar sentetik ve su bazlı boyalardır. Kâğıt, metal, plastik yüzeye uygulanabilirler. Tasarımcılar ve illüstratörler tarafından yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. Ayşe İnan Alican'ın, Üç Kedi Bir Dilek çocuk kitabı illüstrasyon çalışmasında (Şekil 43) akrilik boya kullanımı görülmektedir. İllüstratörler tarafından yaygın olarak kullanılan akrilik boyalar diğer su esaslı boyalara göre bazı üstünlüklere sahiptir. Çabuk kurur ve kurduğunda sudan etkilenmez. İstenirse üzerine farklı bir teknikle çalışılabilir. Sulu boya gibi saydam guaj gibi örtücü yağlı boya gibi kalın tabaklar halinde kullanılabilir (Becer, 2005, s.218).

Şekil 43. Ayşe İnan Alican, Üç Kedi Bir Dilek Çocuk Kitabı İç Sayfa İllüstrasyonu, 2012

İllüstrasyona uygun bir araç olan akrilik, gitgide popüler olmaktadır, çünkü pek çok tekniğe olanak sağlar ve kullanımı kolay bir uygulamadır. Akrilik ayrıca renklerinin dayanıklılığı ve netliğinden dolayı kolayca çoğaltılır. Kitap, dergi, reklam illüstrasyonlarında ve karikatür çalışmalarında sıklıkla tercih edilen bir tekniktir (Atabey, 2010, s.83).

2.6.3.3.5. Airbrush Tekniği

Airbrush tekniğinin tarihi eski dönem mağara duvar resimlerine yapılan püskürtme tekniği ile yapılan resimlere kadar uzanmaktadır. “İlk airbrush patentini, 1893’te İngiliz sanatçı Charles Burdick aldı” (Akçeşme ve Cabbar, 2012, s. 14). Airbrush tekniğinde boya tabancası (pistole) kullanılmaktadır. Tabanca üzerinde bulunan küçük boya haznesi yardımı ile çok fazla çalışma yapılmasına olanak sağlayan bir resim tekniğidir. Tekniğin uygulamadaki farklı etkisiyle illüstrasyon sanatına farklı bir tarz getirmiştir. Fikret Yıldız’ın fantastik illüstrasyon çalışmasında (Şekil 44) airbrush uygulamasının ustaca kullanımı görülmektedir. Gottfried Helnwein, Gavin Mcleod, Charles Burdick gibi sanatçılar airbrush tekniğini kullanan sanatçılardandır.

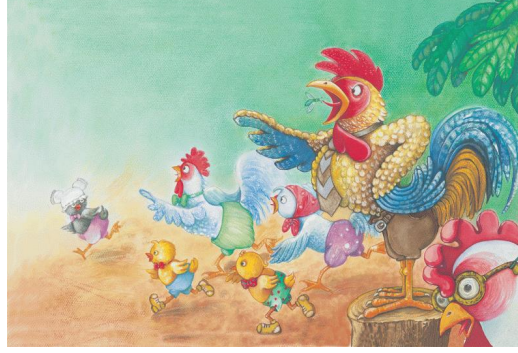
Şekil 44. Fikret Yıldız, Airbrush Fantastik İllüstrasyon Çalışması, 2015

İllüstrasyon çalışmalarında ve fotoğraf rötuşlamada püskürtme tekniklerinden yararlanılır. Sıvı ya da sonradan inceltiilmiş boyaları hava kompresörleri ya da sıkıştırılmış hava tüpleri ile iki ve üç boyutlu yüzeyler üzerine aktarmada kullanılan kalem ya da tabanca biçimindeki araçlara pistole (airbrush) adı verilir. Bu tür kalemlerin gövdesi üzerinde boya haznesi bulunur. Püskürtme tekniğinde kullanılan yüzeyler; düz, kalın ve boya emici özelliklere sahip kâğıt ve kartonlardır. Mürekkep, suluboya, anilin, guaj, tempera, akrilik ve yağlıboya inceltmek ve süzgeçten geçirmek koşuluyla, püskürtmede kullanılabilir (Becer, 2006, s. 219-220).

2.6.3.3.6. Pastel Boya Tekniği

Uygulaması kolay ve rahat bir tekniktir. Pastel boyalar dik değil yatay olarak tutularak uygulama yapılır. Pastel boya yapılacak kâğıdın bir tarafı pürüzlü olmalıdır. Koyu tonda boyanan çalışmanın tonunu açmak mümkün değildir. Bu nedenle ilk olarak açık tondaki yerler daha sonra koyu tondaki yerler boyanmalıdır. Renkleri yumuşatmak için beyaz

boyadan yararlanılmaktadır. İllüstratör Emel Kehri, Hayvanlar Karnavalı öykü kitabının illüstrasyon çalışmasını (Şekil 45) pastel boya tekniği ile yapmıştır.

Şekil 45. Emel Kehri, Hayvanlar Karnavalı Öykü Kitabı Pastel Boya İllüstrasyon Çalışması, 2006

“Kuru ve yağlı pastel boyalarla uygulanan teknikle çocuk hikâyeleri, roman, masal illüstrasyonları tasarlanabilir. Pastel boyalar doğrudan kâğıt üzerine sürüldükten sonra, tümünün üzeri siyah pastel boya ile kapatılarak kazıma işlemi yapılabilir. Işıklı renklerin ortaya çıktığı bu teknikle çocuk masalları için kullanılacak resimler yapılabilir” (Tepecik’ten aktaran Ulutepe, 2010, s.25).

2.6.3.3.7. Lavi Tekniği

Lavi tekniği, sulandırılmış tek bir renkle boyama ya da gölgeleme biçimidir. Temel maddesi çini mürekkebi ya da bolca su katılmış başka bir boya maddesidir. Lavi tekniğinde kullanılan bir diğer malzeme resim kâğıdı ya da kartondur. Boyamaya geçmeden önce kurşunkalem ile eskiz çalışması yapılır. Çalışmanın doğruluğundan emin olduktan sonra boyama aşamasına geçilir. Çalışma fırça izi kalmayacak şekilde koyu, orta, açık değerlerde boyanır. Lavi tekniğinde açık tonlardan koyu tonlara doğru boyama yapılır (Sarı, 2006, s.97). Charles J. Burdick, Bull Fighter çalışmasında (Şekil 46) lavi tekniğinin açık, orta ve koyu değerlerde uygulandığını görmek mümkündür.

Şekil 46. Charles J. Burdick, Bull Fighter, 1970

Rapido ve tarama ucu gibi araçlar, çizgi ile yapılan illüstrasyon çalışmalarında kullanılmaktadır. Tarama ucu, özel bir kaleme takılan, ucu sivri bir metal parçasıdır. Mürekkebe batırılarak kullanılan tarama ucu, aynı zamanda anilin, çini mürekkebi, inceltilmişguaj boya ve özel rapido mürekkebi ile de rahatlıkla kullanılabilir. Tarama ucu ile çeşitli kalınlıklarda çizgiler elde edilebilmesi, bu malzemeyi çizgi roman ve karikatür sanatçıları için vazgeçilmez bir hale getirmiştir (Dönmez, 2010, s.34).

2.6.3.3.8. Bilgisayarda İllüstrasyon Tekniği

Bilgisayar, grafik tasarımının her alanına girdiği gibi günümüzde illüstrasyon alanında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Tekniği bilgisayar sağlarken, illüstratör iyi bir bilgisayar kullanıcısı ve yaratıcılık gücüne sahip ise, hayal edilen her şeyi tasarlayabilir. İllüstratörün hayal gücünü corel, illüstratör, photoshop, artrage gibi çizim programları ve mouse, çizim tableti yardımı ile sayfaya aktardığı resimlemelerdir. Grafik tasarım alanında kullanılan programlar; piksel ve vektör tabanlı olmak üzere 2 grupta değerlendirilir. Piksel programların başında photoshop, painter, paintshop pro gelirken, vektör tabanlı programlarda ise; illüstratör ve corel programları gelmektedir. Büyütülüp küçültüldüğünde görüntü kalitesinde bozulma olmaması vektörel illüstrasyonu pixel tabanlı illüstrasyondan ayırt eden en önemli özelliktir.

Şekil 47. Mustafa Taşkın, Bilgisayarda İllüstrasyon, 2014

Metinlerin anlatımını görsel olarak yansıtan illüstrasyonlar çocukların masalı doğru algılaması açısından önemlidir. Çocuk, metindeki anlatımı illüstrasyon sayesinde hafızasında daha kolay canlandırabilir. İllüstrasyonlar metinden kopuk olmamalı, masal metinindeki anlatımın dışına çıkıp, konuyu saptırmamalıdır.

Görsel anlatımlar iletişimi, düşünmeyi ve öğrenmeyi desteklemektedir. Bu desteğin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için bireyin bilişsel işlem bilgisine sahip olması tek başına yeterli değildir. Bu sürece destek olacak resimsel örneklerin ya da resimlemelerin gerekli niteliklere sahip olması gereklidir. Görsel anlatımların insan algısına gereklerine uygun olarak tasarlanmaları ve ayırt edilebilen görsel özellikler Gestalt kurallarına göre düzenlenmelidirler (Kayabekir, 2010, s.17-18).

“1900’lerde Alman ve Avusturyalı psikologların ortaya attıkları ‘Gestalt’ kavramı, temelde insanın gözünün görsel deneyimleri nasıl organize edip algıladığını araştırır” Gestalt Almanca’da koymak, yerleştirmek, düzenlemek anlamına gelen “stellen” fiilinden türetilmiştir” (Uçar, 2004, s.65).

İllüstrasyon hem zihinsel hem de görsel algılamaya yön veren, hayal gücünün sınır tanımadığı resimlemelerdir. Metin, olağan dışı olayların serüveni olurken, illüstrasyon da bu olağan dışılığı görsel bir mesaj olarak çocuğa iletmektedir. İllüstrasyonlar ve açıklayıcısı olan metin çocuklar için eğlendirici ve ilgi çekicidir. O halde görsel algılama ile illüstrasyon, zihinsel algılama ile metnin birlikte kullanımını çocuktaki kavram gelişimine katkı sağlayacak, çocuk yeni kavramları hem okuyarak hem de görerek öğrenmeye başlayacaktır. Görsel algılama yaratıcılık duygularını harekete geçirmesi bakımından yararlıdır. Kullanılan renkler, desendeki derinlikler, renklerin kontrastı, metin ve görseller arasındaki denge unsuru çocuğun büyük ölçüde ilgisine çekecektir. Bu durum çocukta sanat estetiği gibi kavramların oluşmasında etken olacaktır (Mardi, 2006, s.60-61).

Sözlü iletişimde resimli masal kitabı metni, eğlendirici olağan üstü olayların ilgi çekiciliği ve cümle kalıplarının oluşması gibiişlevleri yerine getirir. Resimli masal kitaplarında illüstrasyon ve içeriğin birbirini tamamlayıcı etkisi vardır. Bu özellikler; hedef kitlenin zihinsel algılama, dilsel algılama ve yetilerini de harekete geçirmektedir. Küçük yaştaki çocukların okuma, kavramave anlama becerilerini harekete geçiren masal metinlerinin illüstrasyonları da desteklemesi gerekmektedir (Gürpınar, 2010, s.55).

2.6.5. Karakter Tasarımı

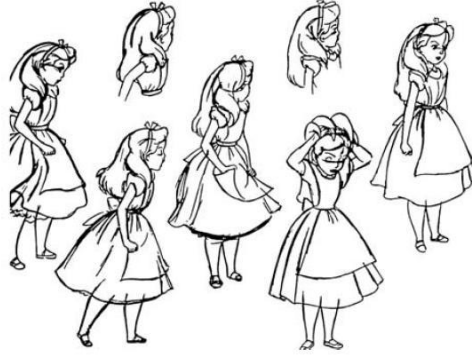
Çocuk kitaplarında karakter yaratma, masalda anlatılan karakterin görselleştirilmesidir. Nitelikli masal karakteri tasarımı için çizer metni iyi anlamalı, mekânı ve karakterleri bu anlam doğrultusunda tasarlamalıdır. Karakter tasarımına başlanmadan önce, hedef kitlenin yaşı, ilgi alanları ve zevkleri göz önünde bulundurulmalıdır. Karakterlerin jest, mimik ve duygu hareketleri hüzünlü, neşeli, hareketli, sakin metinde anlatıldığı gibi olmalıdır. Masalarda ana karakter ve yan karakterler bulunmaktadır. Ana karakterler yan karakterlere göre daha ön planda tutulmalı ve öne çıkacak şekilde tasarlanmalıdır.

Yan karakterlerin görevi ana karakteri tamamlamaktır. Masal ya da hikaye boyunca ana karakterin çözmeye çalıştığı sorunların oluşturulmasında ya da çözümlemesinde önemli katkıları vardır. Yan karakterler ise üstlendikleri rol çerçevesinde birbirlerinden farklı görsel ve fiziksel özelliklere sahip olarak tasarlanmalıdır. Kitabın resimlenme sürecinde ana karakter gibi yan karakterlerin ön planda olmaları çocuk tarafından algılama sorunu çıkartabilir. Böyle durumlarda ana karakter silikleşip etkisini yitirebilir. Bu karakterler görsel olarak mümkün olduğunca zıtlıklar oluşturmalı, çocuklara ilginç gelebilecek ve onların dünyalarına özgü ayrıntılar taşımalıdır (Mardi, 2006, s. 127-128).

Karakter yaratma sürecinde; karakterin yaşı, cinsiyeti, boyu, kilosu, saç ve deri rengi, vücut yapısı, anatomik bozuklukları, tavır ve duruşu, görünüşüne dikkat edilmelidir. Bütün bu özelliklerin yanında, masal karakteri çocukların sevebileceği, hoşlanabileceği kendinden bir şeyler bulabileceği, sevimli ve akılda kalıcı bir şekilde tasarlanmalıdır. Çizer tasarıma başlamadan karakterin kişilik çözümlemesini iyi bir şekilde yapmalıdır.

Gözler, karakterlerin yüzlerindeki en önemli organdır. Yüzün en anlam taşıyan ve karakterlerin her birini farklı yapan kısmıdır. Karakterin bakışlarıyla vermek istediği mesajın doğru yansıtılması çok önemlidir. Karakterlerin gözlerinden ne ifade etmek istediği anlaşılır, örneğin; İnce, dar gözler sık sık (ama her zaman değil) gizemli ve düşünceli karakterlerle ilişkilendirilebilirler. Gözlerle birlikte ağız yapısı da aynı zamanda karakterin ruhsal durumunu belirlemeye yardımcı olur (Mardi, 2006, s.133).

Eskiz, karakter tasarımındaki ilk aşamadır. Eskiz çalışması yapılmış bir karakter tasarımı, sağlam temeller üzerine oturtulmuştur. Tasarımda eskiz aşaması, en iyi düşünme ve keşfetme aracıdır. Disney'in yaratmış olduğu karakterlerin birçoğunun başarılı olmasının nedeni tasarımın ilk aşamasında yapılan, eskiz çalışmalarıdır. Bu karakterler incelediğinde, eskizlerden ve ulaştığı son noktadan sanat ilke ve elemanlarıyla uyumlu, sağlam illüstrasyonlar olduğu görülür. Alice Harikalar Diyarında (1951) masalındaki ana karakterler ve yan karakterleri başarılı eskiz çalışmalarına örnek olarak gösterebiliriz (Şekil 48-49).

Şekil 48. Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı Alice Karakteri Eskiz Çalışması, 1951

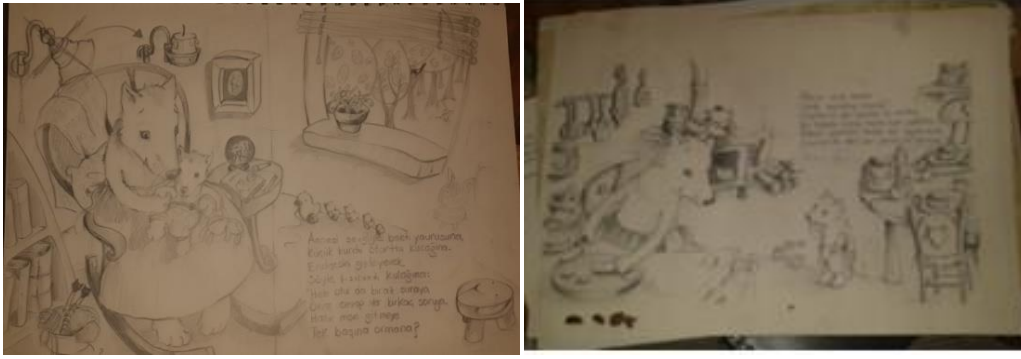

Şekil 49. Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı Yan Karakter Eskizleri, 1951

İllüstratör Ayşe İnan Alican'ın ödül aldığı Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan kitabının başarılı olmasındaki nedenlerden birinin de yapmış olduğu birçok eskiz çalışmalarıdır. Küçük kurt karakterini yaratmaya çalışırken çeşitli deneme çalışmaları yaptığını örnekte görmek mümkündür (Şekil 50). Anne ve yavru kurt karakterini oluşturduktan sonrasayfa düzenlemesi, yazı ve illüstrasyon ilişkisi, sayfadaki boşluk ve doluluk oranı için yine eskiz çalışmaları yapmıştır (Şekil 51).

Şekil 50. Ayşe İnan Alican, Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan Çocuk Kitabı, Yavru Kurt Eskiz Çalışmaları, 2009

Şekil 51. Ayşe İnan Alican, Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan Çocuk Kitabı, Anne ve Yavru Kurt Eskiz Çalışmaları, 2009

2.6.6. Tipografi

Görsel iletişimin her alanında yararlanılan tipografi harf, sözcük, noktalama işaretlerinde yapılan düzenlemelerdir. Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle yazım tekniği ve yazım malzemesinde büyük değişiklikler olmuştur. Eski dönemlerde duvarlara yada papirüse çivi tekniği ile yazılan yazılar günümüzde yerini kâğıt ve kaleme bırakmıştır. Tipografinin en çok uygulandığı alanların başında kitaplar gelmektedir. Amacı bilgilendirme ve iletişim olan tipografinin farklı tanımları yapılsa da ifade ettiği anlam aynıdır.

“Tipografi: harf, sözcük ve satırlarla ve boşluklama için gereksinen diğer öğelerle, belirlenmiş bir sayfa üzerinde yapılan görsel ve işlevsel düzenlemelerdir” (Sarıkavak, 2004, s. 1).

“Tipografi (Yunanca), 17.yy’dan beri geniş anlamda, kitap baskı sanatı, bugün ise bir eserin, daha çok sanatsal biçimlendirilmesidir. Tipografi, yazınsal iletişime yönelik araçların harfler, çizgiler ve motiflerin çağdaş olanaklarından yararlanarak amaca en uygun işlevselliği kazandırarak tasarlanmasıdır” (Kayhan, 2010, s. 24).

Tipografi terimi ilk kez, Johann Gutenberg’in (Şekil 52) metal harflerini tanımlamakta kullanıldı. Bugün ise; bütün baskı yazıları ve noktalama işaretlerinin sanatsal ve tasarıma dayalı özelliklerini ve üretim teknolojilerini konu alan bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmektedir. Önceden tasarlanan, kalıbı hazırlanarak dökülen ve genel olarak yazılı iletişimin bütün alanlarında kullanılan harf, sayı, sembol, çizgi ve noktalama işaretleri; tipografik karakterler olarak anılırlar (Becer, 2005, s. 176).

Şekil 52. Johannes Gutenberg, 1398-1468

Aslında tipografi Gutenberg’in geliştirdiği bilinen basımcılık yöntemi sonrasında ortaya çıkan bir terim olduğu için, bu terimin içeriğinin en belirleyici özelliğinin bu nedenle teknik sürece dayalı olması son derece doğaldır. Sözcüğün kaynağına bakıldığında ‘type’ ve ‘graphy’ den oluştuğu görülmektedir. ‘Type’ metalden kesilmiş ya da daha çok dökülmüş, yüksek baskı amaçlı harfleri (eski Türkçe ile ‘harf’in çoğulu ‘hurufat’ ı ve dizgiyi) imlemektedir. Graph’ın ise aslı Latince’den gelen çizge, çizim vb. anlamları vardır ve grafik kavramı zaman içinde basım ve çoğaltım yöntemlerinin görsel bildirişim ve/yada iletişim amaçlı kullanımını betimleyecektir (Sarıkavak, 2004, s. 6).

Tipografi, iletişimin her alanında kullanılan temel elemanların başında gelir. Tipografik elemanlar bilgi olarak verilebilmesinin yanında görsel olarak da iletilebilme özelliğine sahiptirler. Yazı ve tipografi tüm grafik tasarım ihtiyaçlarının karşılanmasında temel öğedir. Başlık, alt başlık ve metin sıralaması sırasında düzenleme yapılır. Bu hiyerarşik düzen için; harf büyüklüklerini değiştirmek, yazı karakterlerinin farklılıkları ile ayırıştırma sağlamak, yazı karakteri aynı olsa bile, bold, reguler, italik gibi özellikler düzenlemede yardımcı olmaktadır (Uçar, 2004, s. 162-163).

Bazı yazı karakterlerinin diğerlerinden daha kolay okunur olması yazı karakteri tasarımındaki farklılıklardır. Tırnaklı yazıların arasındaki boşluklardan dolayı okuma daha kolay olmaktadır. Küçük harf boyu yeniden düzenlenmiş Times Roman gibi yazılar, düz metin dizgilerinde tırnaksız yazılara göre daha yüksek okunurluk sağlar. Yazı Karakteri estetik açıdan hoşnut edici ve okunur olmalıdır. Okuturluk okunurluktan farklıdır; bu kavram yalnız yazı karakterini içermez, üstelik ölçüde, puntoda, sayfa sınırlarında (margins), kâğıt seçimi ve benzeri her düzenleme etkeninin nasıl olduğunu içerir. Okuturluk bütün tasarımda temellenirken, okunurluk ise, yazı karakteri ve harf ölçüsüne bağlıdır (Sarıkavak, 2004, s.66).

Masal kitaplarının görsel düzenlenmesinde tipografik elemanlar tasarım yüzeyleri içinde birbirleriyle etkileşim halindedir. Yazı karakteri ve puntosu hedef kitlenin kimliği düşünülerek seçilmeli, ikiden fazla harf karakterinin bir arada kullanılmamasına özen gösterilmelidir. Satırlar, satır uzunluğu, harf ve kelimeler arasındaki boşluk, yazı ve arka fon ilişkisi kurularak düzenleme yapılmalıdır.

2.6.7. Renk

Renk kavramı insanların yaşamında farklı duyguları barındırır. İnsanlar renksiz olarak gördüğü birçok görseli renkli olarak gördüğünde farklı anlamlar yükler. Renk yaşamın her alanında canlılığı sağlamaktadır. İnsanlar üzerinde dinamizm ve sakinlik etkisi yaratır.

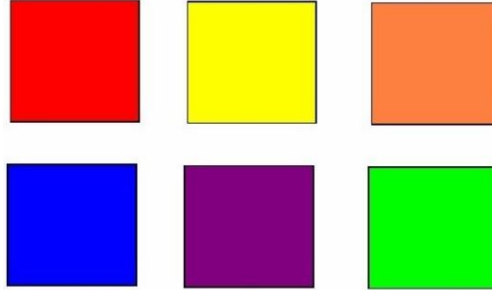
Wolfflen rengi, “ışığın kendi öz yapısına ve nesnelere üzerindeki yayılımına bağlı olarak göz üzerinde yaptığı etki olarak tanımlamıştır” (Wolfflen’den aktaran Erbaş, 1996, s. 10).

Henry Matisse, “Renk ışığın dışavurumudur” (Özol, 2012, s. 189) diyerek özet bir tanım getirmiştir.

Işık, renk tayfindaki bütün renkleri bünyesinde toplayan fiziksel bir olgudur. Tayf; bütün renkleri içermesine karşın bu renkler temelde üç ana renk bölgesine ayrılmaktadır. Kırmızı, yeşil ve mavi. Işık üç temel renge bölünebildiğine göre; aynı renkler ışık olarak birbirleri üzerine yansıtıldıklarında beyaz ışık elde edilecektir. Bu üç renk, birbirleri arasında ikili guruplar halinde üst üste yansıtıldığında ise renkli baskı tekniğinde kullanılan renkler ortaya çıkar: Kırmızı ile yeşil’ den “sarı”, kırmızı ile mavi’ den “magenta”, yeşil ile mavi’ den ise “cyan” renkleri oluşur (Becer, 2005, s. 147-148).

Nesnelerin kendi özelliklerine göre ışık yansıtma biçimleri vardır. Nesnelere, kendilerine gelen ışığın bir kısmını emerler, bir kısmını ise yansıtırlar. Böylece bir nesne hangi ışığı yansıtıyorsa, insanlar nesneyi o renkte görürler. Renkler insanlar üzerindeki etkilerine göre

soğuk ve sıcak renkler olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Sıcak renkler: kırmızı, sarı, turuncu; soğuk renkler: mavi, yeşil, mor'dur (Şekil 53).

Şekil 53. Sıcak ve Soğuk Renkler

Renklerin insanlar üzerinde psikolojik etkileri de vardır. “Tedirgin edici, rahatlatıcı, endişe yaratan, korku veren, heyecanlandırıcı, dinlendiren, içini karatan, ümit verici, sıcaklık ve serinlik duygusu veren” (Özol, 2012, s.185) özelliklere sahiptirler. Renk, görsel bütünlüğün sağlanması açısından önemli bir öğe olduğu gibi, iletişimin sağlanmasına da katkıda bulunur. Masal kitabı tasarımlarında gereğinden fazla ve bilinçsiz renk kullanımı karmaşık bir görsel yapı oluşturabilir. Rengin, çocuk psikolojisi üzerindeki etkilerinin bilinmesi ve uygulanması çocuklara masalı algılamada kolaylıklar sağlamaktadır. Renkler çocukları dinlendiren, rahatlatan, sıcaklık ve soğukluk etkisi veren, heyecanlandırıcı, korkutan ve içini karartan etkilere sahiptir. Bu nedenle renk seçiminde illüstratörler ve grafik tasarımcılar gereken hassasiyeti ve özeni göstermelidir.

Rengin bakmak ve görmeye olan ilişkisini açıklayacak olursak; “Bakmak ile görmek arasında farklılıklar vardır. Görme olayı direkt olarak beyinle ilgilidir. Algılama olayı verilerin beyine gönderilmesi ile gerçekleşmektedir. Hatırlama olayının gerçekleşmesi için bakılan şeye dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple görme olmadan algılama olmayacağı için, algılamanın temelini görmek oluşturmaktadır” (Demir'den aktaran Gürbulak, 2013, s.10).

Renklerin en önemli özelliği ayırt ediciliği sağlamalarıdır. “Soyut olguları temsil eder. Sahip olduğu teorik anlamlar olduğu gibi, kendisine yeni anlamlar da yüklenip başkalaşabilir. Disiplinler arası bir kavramdır. Dolayısıyla sınırsızdır, kalıba sokulamaz, değişkendir, statik değil dinamiktir, devingen ve döngüselidir. Simgesel, imgesel ve göstergeseldir” (Orçan, 2011, s.9).

Rengin derinlik perspektifi üzerindeki etkisialgılamayı yönlendirmektedir. Sıcak renkli cisimler yakında, soğuk renkli cisimler uzakta, parlak cisimler yakında, mat cisimler uzakta, koyu tonlu cisimler yakında, açık tonlu cisimler uzakta, sert dokulu cisimler yakında, yumuşak dokulu cisimler uzakta etkisi verirler. İllüstratörler kitap resimlemelerinde çocukların cisim, karakter, mekân algılamalarını kolaylaştırmak için rengin yakınlık ve uzaklık özelliklerinden yararlanmaktadır (Ünen, 2012, s.71-72).

5-6 yaş çocuğu, siyah-beyaz gibi zıt renkleri daha kolay ayırt ederken, birbirine yakın olanları ayırt etmekte zorlanabilir. Çocuğun renklere olan duyarlılığı okul öncesi yıllarda hızlı bir gelişme gösterir ve az bir renk ya da parlaklık değişikliğini bile algılar, ayırt eder. Yaş ilerledikçe renk kullanım tercihleri de değişiklik göstermektedir. Ergenlik dönemindeki kişiler ruhsal olarak çeşitli çelişkilerle dolu olduklarından pastel renkleri tercih edebilirler. Fakat bu çağ, kişilik bulma çağıdır ve canlı renklerde seçilebilir (Demir'den aktaran Gürbulak, 2013, s. 12).

İlkokul 1. ve 2. Sınıf dönemindeki çocuklar için resimlenen masal kitaplarında renkler bilinçli seçilmelidir. Renk seçiminde rengin çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. İlkokul dönemi öncesinde az sayıda renk bilgisi olan çocuk, ilkokul sonrası daha çok renk bilgisine sahip olmaktadır

Masal kitabının cazibesini arttıran, çocukta ilgi ve heyecan uyandıran, canlı renklerin yanı sıra, kontrastlık oluşturan renklerinde kullanılmasıdır. Masalda önemli olan, rengi arka fonu ve karakterler üzerinde yoğunlaştırarak, renk ahengi ortaya koymaktır. Bazı masalarda nesnelere, insan ve mekan renkleri doğada var olduğu rengiyle boyanmaz. Masalın konusuna göre renk seçimi değişebilir. Örneğin; illüstratör Ferit Avcı'nın resimlediği 'Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?' adlı masal kitabında hayvanların gerçeğe uygun olmayan fantastik renklerde boyandığı görülmektedir. Masalda ana karakter olan kırmızı Fil' masalın konusundan dolayı kırmızıya boyanmıştır. Yazarın hayal gücü çizeri renk konusunda yönlendirmiştir. Bu nedenle çizer parlak renkleri kullanmak zorunda kalmış ve beyaz boşluklar üzerinde kompozisyonlarını kurgulamıştır. Renk bakımından doğada var olduğu haliyle yansıtılmayan masal karakterlerinin yanı sıra doğadaki renkleri aynen yansıtan masal karakterlerini görmek de mümkündür.

2.6.8. Özgünlük

Çocuk kitaplarında özgün karakterler yaratmak son derece önemlidir. Yaratılan karakterlere bakıldığında birbirine benzeyen birçok karakter görmek mümkündür. Çocukların hayal dünyasına girebilen, sevimli, kıyafeti ve hareketleri ile dikkat çekici, farklılık ortaya koyan bir karakter zihinde kalıcılığı artırırken, etkisini uzun yıllar devam

ettirmektedir. Topluma mal olmuş, belli bir kalıba oturtulmuş Keloğlan karakterinde özgünlük yaratmak çok zordur. Ne kadar değiştirmeye çalışılırsa çalışılınskendine özgün bir tipi vardır. Fakat ilk kez oluşturulacak bir karakter için durum farklıdır. Çocukların ilgisini çekecek, tipi ve kıyafeti ile farklılık yaratacak özgün bir karakter tasarlanabilir.

“Özgün karakterler yaratılırken, klişelerden uzak, çocukların renkli dünyasına estetik olarak alışıla gelmişliğin dışında ilginç ve renkli kişilikler tasarlamak gerekir. Çocuğun karakteri tanınması, karakterlerin görsel olarak birbirinden farklı, özgün olması yoluyla olur. Masal veya hikayedeki ana ve ara karakterler görselaçından çocuk tarafından ayırt edilebilecek özelliklere sahip olmalıdır” (Mardi, 2006, s. 127). Ünlü çizer Rebecce Dautremer’in Agenda isimli çalışmasında (Şekil 54) resimlediği tavşan karakterinin çizgi, renk, karakter özellikleri ve kıyafet açısından özgün olduğunu görmek mümkündür.

Şekil 54. Rebecce Dautremer, Agenda İsimli İllüstrasyon Çalışması, 2012

2.6.9. Baskı ve Cilt

Kitabın baskısı kitabın kalitesini ortaya çıkaran bir öğedir. Baskıda kullanılan kağıdın gramajı ve kalitesi ürünün satışını etkiler. Baskı ile birlikte düşünülmesi gereken cilt payı bir kitabın sayfa düzeninde metin ve imge yerleşiminin temel öğesidir. Cilt payları veya sütun arası paylar, yazı sütunlarını ayırır. Ciltleme, sayfa düzenini doğrudan etkiler. Kitabın sayfa düzenlemesi aşamasında gerekli boşluk payı bırakılmalıdır. Sayfanın kenarlarına çok yaklaştırılan metin ve illüstrasyon baskı aşamasında kesime gidebilir. Amerikan ciltli yayınlar daha geniş bir iç kenar boşluğu gerektirir çünkü kitap açıldığında,

sayfalar kitabın sırtına doğru sıkışır. Spiralli yayımlar, fiziksel ciltleme süreci nedeni ile delinecek olduğundan, orta kenar boşluğunda içerik bulunmamalıdır (Ambrose, Harris, 2013, s.66-118).

Ciltleme; katlanmış kağıt tabakalarının formlar halinde toplanarak kitap, dergi, broşürgibi basılı malzemelere dönüştürülmesi işlemidir. Ciltlemede değişik yöntemler kullanılabilir. Bu yöntemler; telle dikiş, iplikle dikiş, tutkallama ve mekanik ciltleme olarak dört grupta toplanır. Dergi, broşür, katalogların ciltlenmesinde, maliyeti düşük ve uygulaması en kolay olan sırttan telle dikiş yöntemi tercih edilir. İplikle dikişte yöntemi günümüzde makineleşmiştir. Pahalı ama en uzun ömürlü ciltleme yöntemidir. En hızlı ciltleme yöntemi tutkallamadır. Bu yöntemde formlar dört kenarından kesilir ve plastik tutkalla sırtlarından birbirine yapıştırılır. Tutkallama elle ya da otomatik makinelerle yapılabilir. Mekanik ciltleme yöntemleri defter, katalog ve el kitaplarında tercih edilir. Bu yöntemde; kapak ve iç sayfalar bir araya getirildikten sonra metal yada plastikten yapılmış spiral, vida ve perçinlerle birbirine tutturulur (Becer, 2005, s.171-174).

Masal kitapları çocukların ellerinden düşürmediği kitaplardır. Bu nedenle dayanıklı ciltleme, doğru kâğıt seçimi, kitabın kalitesini arttıracak ve ömrünü uzatacaktır. Masal kitaplarında yanlış kâğıt kullanımı, bilginin çocuğa ulaşmasını zorlaştırır. Masal kitaplarında ince gramajlı kâğıtlar çok fazla kullanılmamalıdır. Çünkü alttaki resmin, yazının görüntüsü diğer sayfadan görülebilir ve okunurluğu zorlaştırabilir. Masal kitabı boyutları, çocuğun yaş grubu ve tasarımın içeriği dikkate alınarak belirlenmelidir (Kaptan, 2004, s.5).

Kitapların ciltleri kadar baskı kalitesi de algılamada oldukça önemlidir. Eski dönemlerde kullanılan tipo baskı günümüzde yerini ofset baskı tekniğine bırakmıştır. “Temelinde su ve yağın ayrışması prensibiyle çalışan bu baskı tekniğinin temeli, taş baskıya dayanır. Ofset baskı bir düz baskı tekniğidir. Kâğıt üzerine çok küçük noktacıkların aktarılabilmesine imkan veren ofset baskı, görsel kalite açısından en gelişmiş çoğaltım tekniklerinin başında gelir” (Uçar, 2004, s.179).

Ofset baskı tekniğinde bilgisayarda tasarlanan ve hazırlanan görüntü önce metal bir kalıba aktarılır ve bu kalıp daha sonra baskı makinesine takılır. Yağın ve suyun birbirine karışmaması gereken bu baskıda metal kalıptaki görüntü, kauçuk adı verilen bir merdane aracılığıyla kâğıt üstüne basılır. Ofset baskı daha çok dergi, broşür, etiket, fatura-irsaliye, afiş, dosya, kurumsal kimlik, gazete, kitap, katalog baskılarında tercih edilmektedir.

Baskıda kullanılan kâğıtlar çeşitlidir. Birinci hamur, ikinci hamur, üçüncü hamur, kuşe, bristol, pelur, aydınger, kanson, ozalit baskıda kullanılan kâğıt türleridir. İkinci hamurkağıt, selüloz ve odun oranı eşit, rengi ise daha sarı olan kâğıtlardır. Üçüncü hamur kağıt, odun oranı fazla selüloz oranı çok azdır. Yeşil, mavi, kırmızı renktedirler. Üçüncü

hamura en iyi örnek gazetelerdir. Kuşe kâğıt ise, yüzeyi kaolin, tebeşir vb. maddelerle parlatılan kâğıtlardır. Özellikle dergi, davetiye, tebrik kartı, dergi kapağı gibi işlerde kullanılır.

Masal kitabının baskı ve cilt kalitesi çocuğun dikkatini çekecek özellikte olmalıdır. Masal kitaplarının kapağında kalın gramajlı kâğıt tercih edilirken, iç sayfalarda ise, daha ince gramajlı kâğıt kullanılmaktadır. Kalın gramajlı kâğıt kullanımında yayınevlerine büyük görevler düşmektedir. Özellikle masal kitabının maliyetini önemseyen yayın evleri, kalın gramajlı kâğıt kullanımından kaçınmaktadır. Kitabın ömrünü uzatan ciltte baskı kadar önemli bir öğedir. Masal kitaplarında genellikle tutkallama, iplikle dikiş ve zımbalama yöntemi tercih edilmektedir. İplikle dikiş sayfa sayısı fazla olan masal kitaplarında tercih edilirken, tutkallama ve zımba sayfa sayısı az olan masal kitaplarında tercih edilmektedir

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örnekleme, uygulama süreci, verilerin toplanması ve analizine yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın amacına yönelik nitel veri analiz tekniklerinden “betimsel analiz” kullanılmıştır.

Betimsel analize göre, elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Elde edilen veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenir ya da gözlem ve görüşme sürecinde kullanılan sorular dikkate alınarak sunulabilir. Betimsel analizde görüşülen ve gözlenen bireylerin görüşleri doğrudan alıntılarla desteklenir. Amaç, elde edilen bulguları yorumlanmış olarak okuyucuya sunmaktır. Görüşme sonucunda elde edilen veriler sistematik ve açık bir biçimde betimlenir, neden-sonuç ilişkileri açıklanarak birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224).

Nitel verilerde, alan uzmanlarının ve illüstratörlerin Keloğlan masal kitaplarının illüstrasyon, renk, yazı fontu ve puntosu, baskı ve cilt kalitesi, karakterlerin jest, mimik ve duygu hareketleri, metin ve illüstrasyon ilişkisi, özgünlük ve kültürel özelliklere ilişkin düşünceleri yer almaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2008-2013 yılında Türkiye’de yayınlanan İlkokul 1. ve 2.sınıf seviyelerindeki “46 Keloğlan” masal kitabı oluşturmaktadır. Araştırmada veriler yarı

yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak uzmanlarla yüz yüze görüşme biçiminde toplandığı için söz konusu 46 kitaptan rastgele bir seçim yapılmıştır. Buna göre kitaplar numaralandırılarak kura yöntemi ile her yıldan seviyesi 1. ve 2.sınıf olan birer kitap alınarak, 6 masal kitabı seçilmiştir. Seçilen 6 adet Keloğlan masal kitabı bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Kargalar Şahı, Keloğlan Hazine Arıyor, Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü, Keloğlan ile Büyülü Gömlek, Keloğlan ile Geyik Yavruları, Keloğlanın Rüyası masal kitapları kura yöntemi ile seçilen kitaplardır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, Yıldırım ve Şimşek'in (2008) nitel çalışmalar için önerdiği görüşme formu yaklaşımı kullanılmıştır. Farklı kişilerden benzer bilgileri alabilmek amacıyla kullanılan görüşme formu yaklaşımı, hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de görüşme sürecine göre ek sorular sorma özgürlüğünü araştırmacılara tanımaktadır.

Görüşmeler katılımcıların çalıştıkları okulda, atölyede gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 1 saat sürmüş akademisyenlerin ve illüstratörlerin değerlendirmeleri ses kayıt cihazı ile kaydedilerek daha sonra çözümlenmeleri yapılmıştır. Çalışmaya katılan 5 akademisyen LR, İK, NE, SD, GDE ve 5 illüstratör BG, SD, EK, AİA, MD şeklinde kodlanmıştır.

Araştırmada veri toplama amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Soruların her biri farklı verileri elde etmek üzere hazırlanmıştır. Görüşme soruları literatür taramasından sonra uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Görüşme formunda yer alan toplam on iki soru uzman düzeltmeleri sonucu ona indirilmiş ve içerik geçerliliği sağlanmıştır.

İllüstratörlere ve alanında uzman akademisyenlere; hedef kitlenin konuyu algılaması, illüstrasyonun dikkat çekiciliği, renk seçimi, metin ve illüstrasyon ilişkisi, yazı karakteri ve puntosu, özgünlük, karakterlerin jest, mimik ve duygu hareketleri, kültürel değerler, baskı ve cilt kalitesi ile ilgili toplam 10 soru sorulmuştur. Görüşme formunda yer alan sorular şu şekildedir:

1. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında illüstrasyonların hedef kitlenin konuyu algılaması için yeterli olup olmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının kapak tasarımındaki illüstrasyonların dikkat çekiciliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının iç sayfalarında yer alan illüstrasyonların dikkat çekiciliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında kullanılan fontun (yazı tipi) hedef kitlenin yaşına uygunluğunu ve konuyu anlamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında metin ve illüstrasyon ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında kullanılan illüstrasyonlarda renk seçimini nasıl değerlendiriyorsunuz?
7. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında masal kahramanlarını özgünlük bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarındaki illüstrasyonlar da karakterlerin hareketlerinin (jest, mimik, duygu, vs.) yansıtılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
9. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının kültürel özellikleri yansıtmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında baskı ve cilt kalitesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

3.4. Geçerlik

Araştırmada geçerliği sağlamak amacıyla, görüşme formunda yer alan 10 adet soru grafik tasarım alanda çalışan 3 akademisyen ve eğitim bilimleri alanında çalışan 2 akademisyen tarafından gözden geçirilmiş ve geçerliği tespit edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmanın nitel analizi alan uzmanı akademisyenlerin ve illüstratörlerin görüşme formundaki 10 adet açık uçlu soruya verdikleri yanıtlar incelenerek yorumlanması şeklinde olmuştur. Ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınan görüşme verileri araştırmacı tarafından önce bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiş daha sonra da nitel araştırma tekniklerden betimsel analiz kullanılarak çözümlenmiştir.

Uzmanlara sorulan sorular doğrultusunda 9 başlık altında; hedef kitle, illüstrasyon, renk, metin ve illüstrasyon ilişkisi, tipografi (yazı fontu ve puntosu), karakterlerin hareketleri (jest, mimik, duygu vs.), özgünlük, kültürel özellikler, baskı ve cilt kalitesi temaları belirlenmiştir. Görüşme yapılan 5 akademisyen ve 5 illüstratör, akademisyen 1,2,3,4,5, ve illüstratör 1,2,3,4,5 olarak kodlanmıştır. Görüşme verileri ortaya çıkan temalar altında düzenlenmiş ve tanımlanmıştır. Yapılan betimlemeler görüşme yapılan uzmanlardan alınan doğrudan alıntılarla zenginleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUMLAR

Tez çalışması kapsamında örneklem olarak alınan 6 adet Keloğlan masal kitabı, akademisyen ve illüstratör tarafından; illüstrasyon, illüstrasyon ve metin ilişkisi, tipografi (yazı fontu ve puntosu), renk, özgünlük, karakterlerin jest, mimik ve duygu hareketleri, kültürel değerler ile baskı ve cilt kalitesi bağlamında incelenmiştir. Böylece illüstratör ve akademisyenlerin yaklaşımları ortaya konularak, konunun çok boyutlu olarak akademik tartışmaya açılması hedeflenmiştir. Çünkü masal kitapları çocuk gelişimi açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Masal kitaplarında yer alan illüstrasyonlardaki sorunların çocukların kişisel gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Uzmanlara sorulan sorular doğrultusunda temalar oluşturulmuştur. Bunlar hedef kitle, illüstrasyon, renk, metin ve illüstrasyon ilişkisi, tipografi (yazı fontu ve puntosu), karakterlerin hareketleri (jest, mimik ve duygu vs.), özgünlük, kültürel değerler ve baskı ve cilt kalitesidir.

4.1. Hedef Kitle

Örneklem içerisinde yer alan Keloğlan masal kitaplarında mevcut illüstrasyonların konunun bütünlüğünü aktarma ve hedef kitlenin konuyu algılaması açısından kısmen yeterlilik sağladığı tespit edilmiştir. Oysa masal metninde geçen öykülerin illüstrasyonlar aracılığı ile daha iyi kavranıp öğrenildiği kabul edilmektedir. Profesyonel illüstratörlerin yaptığı çalışmaların kitabı estetik, sanatsal ve çekici hale getirerek konunun algılanmasında olumlu rol oynadığı varsayılmaktadır. Örneklemde yer alan masal kitaplarını değerlendiren illüstratörler de, Keloğlan masal kitaplarındaki illüstrasyonların hedef kitlenin konuyu algılaması bakımından sorunlu olduğunu belirtmiştir. İllüstratör 3'ün yorumu şu yöndedir: *“Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü masal kitabının (Ek-4) hedef kitle açısından dikkate değer bir çalışma olduğunu düşünmüyorum. Değerlendirilen*

diğer kitaplar (Keloğlan Hazine Arıyor, Keloğlan ile Büyüli Gömlek, Keloğlanın Rüyası, Keloğlan ile Geyik Yavruları, Kargalar Şahı) konuyu anlatıyor”. Masal kitaplarında genellikle vücut ve el oranlarında anatomik ve teknik hatalar bulunduğu, bu nedenle konunun algılanmasında sorun oluşturduğu ifade edilmiştir. Akademisyenlerin kitaplarda yer alan illüstrasyonlara ilişkin tespitleri de benzer şekildedir. Kitapların güncel olmadığı, biçimlemede görsel kimliği ileri götüren, çocuğun hayal dünyasını geliştiren çalışmalar olmadığı aktarılmış, illüstrasyonların çocuğun hoşuna giden, hayal kurmasını sağlayan çalışmalar olması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye’deki yayınlar ile yurt dışındaki yayınlar karşılaştırılmış, bu kapsamda Türkiye’deki yayınların geleneksel ve geri olduğu aktarılmıştır.

4.2. İllüstrasyon

Masal kitaplarında özellikle kapak ve iç sayfalarda bulunan illüstrasyonlar kitabın anlatımı, ana karakter ve yan karakterler konusunda belirleyici öneme sahiptir. Çünkü kapak tasarımı kitabın çekiciliğini sağlayan ilk tasarım yüzeyidir. Örneklem çerçevesinde incelenen kitaplarda kapak ve iç sayfalardaki illüstrasyonların dikkat çekici olmadığı, perspektif hataların bulunduğu, sıradan ve basit bir karakter tasarımının yapıldığı ve grafik tasarım ilkelerine uymayan bir tasarım anlayışının bulunduğu tespit edilmiştir. Akademisyenler ve illüstratörler de örneklem kapsamında yer alan kitaplarda kapak sayfalarında yer alan illüstrasyonların genel olarak sıradan resmedildiğini, kapakların etkileyici ve vurucu olmadığını, illüstrasyonlar da üslup farklılığı bulunmadığını aktarmıştır. Hazır şablonlar kullanılmadığında kitapların daha başarılı olacağı konusunda akademisyenler ve illüstratörler hem fikirdir.

Masal kitaplarında kapak ve iç sayfalarda yer alan illüstrasyonların çocukların hayal gücünü harekete geçiren, çocuklara masalı kavratran resimlemeler olması gerekir. Çocuklar için illüstrasyon olmayan bir masal kitabı düşünülemez. Akademisyen ve illüstratör değerlendirmelerine bakıldığında illüstrasyonların dikkat çekici olmadığı, illüstrasyonlarda perspektif ve anatomik hataların olduğu ve bunun dikkat çekiciliği olumsuz yönde etkilediği, karakter tasarımının özgün ve yalın olmadığı, sürekli aynı çizimlerin farklı sayfalarda defalarca tekrar ettiği, illüstrasyonlarda yapılan oran-orantı hatalarının başarılı

bir masal kitabının ortaya çıkmasına engel olduğu, yapılan anatomik hataların çocuğun görsel algılamasını zorladığı ifadeleriyle karşılaşılmıştır.

Görüşmeye katılan illüstratör 5, değerlendirilen kitaplardaki çizimler konusunda şunları söylemiştir: *“Türkiye’deki masal kitapları yurt dışındaki masal kitapları kadar profesyonel işler değiller. İllüstrasyonların birçoğunu alanında uzman kişilerin yapmadığı, tasarım aşamasında grafik tasarım öğeleri ve grafik tasarım ilkelerinden yararlanılmadığı ortadadır”*. Sektörde çalışan akademisyen 1 ise, *“birçok anatomik ve teknik hata yapılmış, grafik tasarım öğeleri ve ilkelerinden yararlanılmamış, bir Batı ülkesi çocuk masal kitaplarında olduğu kadar başarılı değiller. En önemlisi vücut ve el oranlarında hatalı”* açıklamaları ile konuyu desteklemektedir.

Kitabı sattıran ve hedef kitle albenisi sağlayan istisnasız kapak tasarımlarıdır. Kapak tasarımlarında yer alan yazı, fotoğraf, illüstrasyon ve renk çekiciliği sağlayan öğelerin başında gelmektedir. Kitaplarda kapak sayfalarının sıradan resmedildiği, kapakların etkileyici ve vurucu olmadığı, illüstrasyonlarda üslup farklılığı görülmediği, hazır şablonların kullanıldığı konusunda akademisyen ve illüstratörler hem fikirdir. Oysaki kapak tasarımlarının mükemmel olması gerekir. Kompozisyon, renklendirme, tipografi yerleşimi birbiri ile bütünlük içerisinde olmalıdır. İllüstratör 2, *“Kaliteli kitap önce kapaktan başlar. Çocuk kitabı eline aldığı zaman elinde değerli bir obje tuttuğunu hissetmeli, kapağı açmak için heyecan duymalı, kitabı okurken ve resimlere bakarken kitapla bütünleşmelidir”* düşüncesi ile kapak tasarımının önemini ortaya koymaktadır.

Akademisyen ve illüstratörler arka arkaya basit ve aynı desenlerin olması, yanyana gelen sayfalardaki desenler ile sayfalar arasında bütünlük kurulamaması, renk ve desen devamlılığının olmamasının, algılamada olumsuz bir etki bırakırken; süreklilik hissi vermediği için de dikkat dağılmasına neden olabileceğini varsaymışlardır. Kapak tasarımı konusunda olumsuz görüş bildiren illüstratör 2, *“bazı kitapların kapakları son derece özensiz ve kötü. Bilgisayardan yararlanılarak kolajlar yapılmış ama bilinçsiz”* ve akademisyen 2’nin *“kapak tasarımları çok basit illüstrasyonların anlatım dilinde genel olarak yetersizlik söz konusu”* açıklamaları illüstrasyon konusunda yapılan olumsuz değerlendirmelerdir. İllüstrasyonların ifade biçimi de oldukça önemlidir. Masal anlatımında karakter tasarımı dışındaki obje, araç ve gereçler illüstrasyonlardaki anlatımı güçlendirmektedir. Mekân çizimi, mekanda bulunan eşyalar, bitkiler ve araçlar anlatımı

canlandırıp çocuğun heyecanını canlı tutabilmektedirler. Fakat yapılan değerlendirmelerde mekan ve eşya resimlemelerinde de büyük eksiklikler olduğu, çocukların dikkatini çekecek bir kitap olmadığı, grafik tasarımcı ile illüstratör birlikte çalışırsa başarılı masal kitaplarının ortaya çıkacağı aktarılmıştır. Bu konuda akademisyen 5,'in *“illüstratör ile grafik tasarımcı birlikte çözüm üretebilirler. Hiçbir illüstratör resmine haksızlık yapılsın istemez”* ifadesi bu kapsamda dikkat çekicidir.

İç sayfalarda yer alan illüstrasyonların dikkat çekiciliği ile ilgili yapılan değerlendirmelerde, illüstratörler ve aka demisyenler aynı düşüncededirler. Kitaplar kalitesiz bulurlarken, bu tarz kitapların çocukları kitap okumaktan soğuttuğunu, çocukların algılama ve kavrama düzeyini olumsuz yönde etkilediğini, kitapların çocuklar için yapıcı olurken yıkıcı da olabileceğini aktarmışlardır. Resimlerin yan yana geldiğinde bütünlük oluşturması gerektiği fakat incelenen kitaplarda böyle bir bütünlükten söz edilmediği ayrıca görsellerin yerleştirilmesinde sayfa kenarlarında yeterli boşluk bırakılmadığı ve çalışmanın kesintiye uğradığı, gerekli hassasiyetin gösterilmediği ifade edilirken, illüstratör 3'ün *“illüstrasyonlardaki en dikkat çekici özellik; çocukları kitap okuma isteğinden soğutacak derecede amatörce, ciddi anatomi ve deformasyon hataları olmasıdır”* sözü anlatımı desteklemektedir. Özensiz ve sıradan kapak tasarımı için illüstratör 2'nin *“Kapak için ek bütçe ayrılmıyor”* ifadesi kapak tasarımındaki niteliksizliği açıklamaya yönelik önemli bir açıklamadır.

Çocuklar bilmediği ve hayatında görmediği birçok hayvanı masallar aracılığı ile öğrenmektedir. Çocukları korkutan hayvanları masal da komik olarak resmetmek onlara ilginç gelebilir, hayvanı ve kitabı sevdirebilir. Tek bir hayvan karakterinden olumlu yönde etkilenen çocuk sadece bu nedenden dolayı masalı sevebilir. Masalın anlatım ve görsel dili iyi aktarıldığında çocuklar farklı hayal dünyalarına yolculuk yapabilir. İllüstratör 1, bu konuda şöyle bir yorum yapmıştır: *“Bir öyküyü aldığımda nasıl heyecan duyuyorum. Kapak, yazı, görsel, iç sayfa düzeni, çocuk farklı sayfalarda örneğin; 1. sayfada ya da 10. sayfada bir şeyler bulsun öyküyü o devam ettirsin. İllüstrasyonlarla, küçük ayrıntılarla bambaşka öyküler kursun”*.

Görüşme yapılan illüstratör ve akademisyenler günümüzde artık 3D uygulamaların çizgi film ve animasyon çalışmalarında sıklıkla görüldüğünü, fakat değerlendirilen Kargalar Şahı masal kitabındaki (Ek-6) uygulamada karakter illüstrasyonlarının donuk, duygusuz ve renk seçimlerinin yanlış olduğunu belirtmişlerdir. İllüstratör 3, *“karganın olduğu tüm*

sahnelerde, kargaya ışık efekti verilmediği için karga simsiyah görünüyor ve koyu renkli arka fon ile birleşince kayboluyor” ifadesi ile renk seçimi konusunda olumsuz bir eleştiride bulunmuştur. 3D konusunda olumlu değerlendirme yapan illüstratör 5’in “kapakta parlaklık verilmiş, bu da hoşluk, çekicilik yaratmak için artık günümüzde kullanılmaktadır. Renkler canlı gayet iyi” ifadesi olumlu bir yaklaşımdır.

4.3. Renk

Renk kavramının insanlar üzerinde psikolojik etkisi vardır. Diğer bütün tasarım ürünlerinde olduğu gibi kitap tasarımlarında da renk kullanımı oldukça önemlidir. Tasarımın her alanında yararlanılan rengin uygulandığı alanlardan biriside kitaplardır. Nitelikli masal kitapları için kitap resimlemesi yapan illüstratörün mutlaka yeterli renk bilgisine sahip olması gerekmektedir. Anatomik ve teknik açıdan başarılı fakat rengin iyi kullanılmadığı illüstrasyonlar konuyu ifade etmede ve çocukların dikkatini çekmede yetersiz kalabilir. Renk seçiminin doğru yapıldığı illüstrasyonların çekim gücü her zaman daha fazladır. Görüşme yapılan illüstratörler ve akademisyenler masal kitaplarında renk seçimi ile ilgili gerekli özenin gösterilmediğini belirtirken, işin kolayına kaçarak renklerdeki ara tonları bulmak yerine rengin tek tonunun tercih edildiğini belirtmişlerdir. Renk seçiminde dikkat edilmesi gereken önemli kriterlerin başında renkler arasındaki uyum gelmektedir. Çocukların gördüğünü algılamasında etkili olan renk seçiminde akademisyen 2’nin düşünceleri şu şekildedir: “Renk uyumu bazı masal kitaplarında çok kötü, çocuklar için ille de şu renk olmalı diye bir kural mevcut değil. Ama renkler birbirine uyumlu olmalı. Ara tonlar da kullanılmalı ki sert tonları yumuşatsın. Çocuğun tonu budur denilemez. Renkler kendi içerisinde ahenk içerisinde olmalıdır”

Ara renkler yerine daha çok ana renklerin kullanıldığı görülmektedir. Renk kullanımı konusunda olumsuz eleştiride bulunan akademisyen 3, “ana renkleri seçmişler kırmızı, yeşil, mavi hepsi aynı elden çıkmış kitaplar gibi” sözüyle konuyla ilgili görüşünü dile getirmiştir. İllüstratör ve akademisyenler renk seçiminin ve kullanımının çok kötü olduğunu ifade ederken, renklerin doygunluğunun ve parlaklığının bütün kitaplarda aynı parlaklık ve doygunlukta olduğunu belirtmişlerdir. Rengin doğru ve bilinçli kullanılması gerektiğini savunan akademisyen 5, “normal kırmızı yerine bordoya dönen kırmızı var. Hiçbirinde ön ve arka ilişkisi kurulmamış” düşüncesi ile konuya açıklık getirmiştir. Akademisyen ve illüstratörler çocuğun biçim algısı, renk algısı gelişsin diye rengin olduğu

gibi kullanılmasının yanlış olduğunu, rengin kuru boyalardaki renkler gibi çığ tonlarda kullanıldığını belirtmişlerdir. Renklerin hazır tonlarda kullanımı konusunda illüstratör 2'nin *“seçilen örneklerin tamamı bilgisayarda çizilip boyanmış örnekler renklerin ham ve çığ olduğunu düşünüyorum”* ifadesi renklerin hazır tonlarda kullanımının olumsuzluğuna vurgu yapmaktadır. Bilgisayarın kolaylığından yararlanarak hazır kırmızıyı, hazır sarıyı vb. renkleri hazır tonu ile boyamada kullanmak, doğru ve farklı renk uygulamasından uzak bir tasarım anlayışını beraberinde getirmektedir. Akademisyen ve illüstratörler örneğin; kırmızı tona biraz sarı ya da biraz kahverengi ton katılarak elde edilen kırmızının uygulamalarda daha sanatsal ve etkili bir ifade biçimine sahip olacağını varsaymaktadırlar. Görüşme yapılan illüstratör 1'in *“Renklerde uyum ve bütünlük yok. Gözünüzü biraz kısıtığınızda renkteki denge ve bütünlüğü görürsünüz”* sözleri dikkat çekicidir.

Görüşme yapılan akademisyen ve çizerler; tipografide ve arka fonda çocukların okumasını zorlaştıran renk seçimlerinden uzak durulması gerektiğini belirtmişlerdir. İllüstratör 4'ün *“Kitaplarda arka fonlar çok başarısız. Resmin üzerine yazılar gelmiş. Başlığın fon ile karıştığı sayfalar var. Grafik düzenden son derece yoksun masal kitapları var”* ifadesi konuyu destekleyici niteliktedir. Renk ve tipografi konusunda yetersiz olduğu düşünülen kitaplar hedef kitlenin dikkatini çekme konusunda yetersiz kalabilmektedir. İllüstratör 3, *“Kitapçıların raflarında satılan yüzlerce kitap arasında dikkat çekme şansı yok”* yorumuyla konuyu desteklemektedir.

Masal kitaplarında çocukları eğlendiren, mutlu eden, çocukların dikkatini çeken, çocuklarda heyecan uyandıran canlı renkler tercih edilmelidir. Görüşme yapılan illüstratör ve akademisyenler, kişiler üzerinde rahatlatıcı, dinlendirici, ümit verici etkisi olan renklerin seçimi konusunda aynı fikirde olup, renklerin uzman grafik tasarımcı ve uzman illüstratörler tarafından seçilmesi ve tasarımda uygulanması gerektiğini, Türkiye'de maliyeti düşünen yayın evlerinin daha az para karşılığında, çizim ve renk konusunda yeteneği ve bilgisi olmayan kişilere iş yaptırdığını, piyasaya renk ve tasarım değeri olmayan kitapların çıktığını ve çıkmaya devam ettiğini belirtmişlerdir. İllüstratör 5'in *“İllüstratörler ara renklere girmemişler. Renklerde hiçbir özen yok”* ifadesi anlatımı destekleyici niteliktedir.

4.4. Metin ve İllüstrasyon İlişkisi

Akademisyen ve illüstratör değerlendirmeleri sonucunda genel olarak illüstrasyonun metinde anlatılanı desteklediğini fakat bazı kitaplarda yetersiz kaldığını, metinle görselin birbiri ile bütünlük içerisinde olması ve çocukların metinde geçen anlatımların bir bölümünü de olsa görselde görebilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda İllüstratör 1'in görüşü şöyledir: *“Metinde geçenin aynısını koymak mantığıyla yapılmış kitaplar. İllüstratörün görevi öyküyü zenginleştirmektir. Bu verilen minik ayrıntılarda olabilir. Sizin bir şey eklemenizle de olabilir. Çocuklar eksik resimlere karşı son derece dikkatli ve duyarlıdır”*.

Metin ve illüstrasyon konusunda illüstratör 2'nin *“Ülkemizde metin-illüstrasyon ilişkisi daha çok fotoroman gibi ele alınmakta. Metinle görsel birbirini desteklemekten ziyade, metnin birebir resimlenmesi gibi bir yaklaşım var ne yazık ki. Çocukta merak ve ilgi uyandıran resimlerden ziyade, metinde zaten anlatılmış ve tasvir edilmiş olan konunun aynen resimlendiğini görüyoruz”* sözleri metin ve illüstrasyon ilişkisinin yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bu konuda farklı bir değerlendirme yapan illüstratör 5'in *“Genel anlamda metin ve illüstrasyon birbirini destekliyor”* açıklaması olumlu bir değerlendirme olarak görülmektedir.

4.5. Tipografi (Yazı Fontu ve Puntosu)

Görüşme yapılan akademisyen ve illüstratörler, çocukların kitabı okumak istemesinin nedenleri arasında yazı karakteri, punto ve renk seçiminin etkili olduğunu, hepsi birlikte değerlendirildiğinde aralarında bütünlük olması gerektiğini ortaya koymaktadırlar.

Kendileriyle görüşülen illüstratörler bazı masal kitapları için, metnin puntosunun küçük, kapak yazı karakterinin çok zayıf olduğunu, yazının resmin üzerine geldiğinde okunması rahat olsun diye bazı kelimelerin farklı renklerde yazıldığını ve bu nedenle sayfa bütünlüğünün bozulduğunu belirtmişlerdir. Çocukların yaşına uygun yazı karakteri ve punto seçiminin yapılmadığı, okumakta zorlanan çocuğun doğal olarak kitaptan soğuyacağı, görsellerin dikkat çekiciliği kadar yazılarında okunaklı olmasının algılamada etkili olacağı belirtilmiştir. Bu konuda illüstratör 2'nin yorumu şu şekildedir: *“Sayfalarda arka fon ile yazı karışmış ve okumayı zorlaştırıyor. Sadece doğru yazı karakteri ve punto seçimi yeterli değildir aynı zamanda illüstrasyonun arka fon ile uyumu önemlidir”*.

Yazı karakteri ve puntosu hakkında olumlu değerlendirmeler de bulunan illüstratör 5 “*Bence yazı karakteri ve puntosu yeterli. Çok büyük olması gerekmiyor. Çocukların dikkatini dağıtır. Yazı konusunda MEB’nin dayatması bana yanlış geliyor. Düz okunabilir yazı seçimi birçok masal kitabında tercih edilmiştir. Keloğlan ile Geyik Yavruları masal kitabı (Ek-3) Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü (Ek-4) masal kitabını çocuklar okuyamaz diye düşünmesinler; okurlar. Fakat görsel açıdan daha zengin yazı fontları kullanılabilir*” açıklaması ve akademisyen 4’ün “*genel olarak kitaplardaki yazı karakteri ve puntosu hedef kitlenin yaşına uygunluk bakımından iyi*” ifadesi konuyla ilgili olumlu değerlendirmelerdir.

Kapak tasarımlarında kullanılan yazı karakterinin ve puntosunun görsel öğeler kadar önemli olduğunu ifade eden illüstratör 1, “*Keloğlanın Rüyası masal kitabında (Ek-5) kapak tasarımında kullanılan yazı karakteri, kitabın içindeki yazı karakterinden farklı değil. Daha farklı ve dikkat çekici olmalı. Günümüzde artık binlerce yazı karakteri var. Ama ezberlenmiş yazı karakterleri kullanılmaya devam ediliyor*” açıklaması kapak tasarımında yazı karakterinin seçimi bakımından oldukça önemlidir.

İllüstratörler ve akademisyenler masalda geçen hikayenin klasik üslupla resimlenmişse, fontun da buna uygun olması gerektiğini ve klasik üslup resimlemelerine modern fontların uygun olmayacağını, masalın geçtiği döneme göre font seçilmesi gerektiğini, bazı masal kitaplarında okumayı zorlaştıran birkaç çeşit yazı karakterinin kullanıldığını, italik yazıların gereksiz birbirlerine çok bitişik yazıldıkları için zor okunduğunu ve gözü yorduğunu, metin yazılarının punto büyüklüğünün uygun, fakat harfler arasındaki espasların sıkışık olduğunu, bazı sayfalarda yazıların bir kısmının resimlerin koyu renkli fonuna denk geldiği için dikkati dağıttığını belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan akademisyen ve illüstratörler, MEB çocuklara el yazısı eğitimi verdiği için, kitapların bazılarında el yazısı karakterinin kullanıldığını fakat el yazısının okunaklı olmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda akademisyen 4’ün “*Sanatsal yönden değerlendirmesini yapıp çizeri, yazarı ona göre yönlendiren bir editör olsa farklı olurdu. Biçim dili konusunda bir masalın nasıl geliştiği, tiplerin nasıl oluştuğu anlatılır. Masal dilinden farklı yapılmış kitaplar. Metnin edebi değeri yok*” açıklaması dikkat çekicidir.

Bazı akademisyen ve çizerler, MEB’nin müfredat gereği el yazısı öğretmesinin ve bazı masal kitaplarında el yazısı karakterinin tercih edilmesinin çocukların kitabı okumada zorlandığına neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda illüstratör 1, “*El yazısına*

karşıyım. Çocuklar düz yazıya geçtiklerinde çok zorlanıyorlar” sözleriyle konuya açıklık getirmiştir. Akademisyen 1’in “Kitaplarda kullanılan yazı fontu (yazı tipi) ve puntosu hedef kitlenin yaşı açısından olumlu görünmektedir, zaten 1. ve 2. sınıf çocuklarına müfredat gereği el yazısı öğretilmekte ve öngörülmektedir bu kitaplarda da mevcuttur” açıklaması olumlu bir yaklaşımdır.

Akademisyen ve illüstratörler, bazı masal kitaplarında kapak tasarımındaki yazı karakteri ve punto tercihinin okunurluk da etkili olduğunu, kapakta kullanılan yazı karakteri ile iç sayfalarda kullanılan yazı karakteri birbiri ile bütünlük sağlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Tipografide kullanılan renk ve sayfa düzenlemesi çocukların kitabı okumasını, algılamasını zorlaştırmamalıdır. İllüstratör 2, “Bazı kitaplardaki yazı karakteri çok zayıf, ayrıca kapak yazısının karakteri ile metnin yazı karakteri arasında uyumsuzluk var. Ayrıca bazı kitapların kapağında yazar ve çizerin isimlerinin yer almaması da önemli bir eksiklik” düşüncesi ile konuya açıklık getirmiştir.

4.6. Karakterlerin Hareketleri (Jest, Mimik, Duygu vs.)

Karakterlerin hareketleri (jest, mimik, duygu vs.)’ nin doğru yansıtılması çocuğun masalı anlaması bakımından oldukça önemlidir. Masal kahramanlarının ağlaması, sevinmesi, üzülmesi, korkması gibi duyguların doğru yansıtılmaması ve metinde anlatılanın doğru ifade edilmemesi çocukta algı yanlışlamasına neden olmaktadır. Masal karakterlerinin, hareketlerinin (jest, mimik, duygu, vs.) yansıtılması ile ilgili akademisyen ve illüstratörler değerlendirmelerinde karakterlerin hareketlerinin doğru olarak yansıtıldığını belirtmiş ancak mimiklerde tutukluk ve donukluk olduğunu aktarmışlardır. Kahramanların başarılı olarak resmedildiğini düşünen akademisyenlerde vardır. Örneğin tiplerin bazı kitaplarda çok başarılı olduğunu söyleyen akademisyen 2, “Keloğlan Hazine Arıyor masal kitabında (Ek-7) tipler, renk seçimi, hareket halindeki figürler, ifadeler, ejderha tanımlaması son derece başarılıdır. Masal karakterlerinin hareketleri (jest, mimik, duygu) o kadar kötü değil” ifadesiyle konuya ilişkin olumlu düşüncesini belirtmiştir.

Karakterlerin hareketleri ile ilgili olumlu ve olumsuz değerlendirme yapan İllüstratör 3’ün yorumu şu şekildedir: “Değerlendirilen kitaplarda karakterlerin hareketleri doğru yansıtılmış fakat Kargalar Şahı masal kitabında (Ek-6) karakterlerin hareketleri donuk olmakla birlikte doğru yansıtılmış”, akademisyen 1’in ise, “Keloğlan ile Geyik Yavruları

masal kitabında (Ek-3) karakterlerin hareketleri (jest,mimik, duygu vs.) doğru yansıtılmıştır; ancak kapak sayfası ve 6. sayfada Keloğlan geyiğe doğru ok atarken, gözlerinin kapalı oluşu bir hareket hatasıdır. Keloğlan'ın Rüyası masal kitabında (Ek-5) karakter hareketleri (jest, mimik, duygu vs.) doğru yansıtılmıştır; ancak sayfa 9'daki resimlemede kapıda güler yüzle karşılanmış ifadesini desteklemeyen bir mimik hatası yapılmıştır. Sayfa 14'de ise Keloğlanın kulakları yok çizilmemiştir” açıklamaları dikkat çekicidir.

4.7. Özgünlük

Akademisyen ve illüstratörler, Türkiye'deki birçok masal kitabında hazır şablonlar kullanıldığı için masal kitaplarının özgünlükten uzak olduğunu, değerlendirilen Keloğlan kitaplarında da aynı sorununun devam ettiğini belirtmişlerdir. Bu konuda Akademisyen 5'inyorumu şu yöndedir: “Kitaplarda hazır şablonlar kullanıldığı için, hareketler çok iyi verilmemiş. İnanılmaz anatomik hatalar var. Çocuklar çok iyi gözlemcidirler. Siz nasıl şehir değiştirdiğinizde algınız her şeye açıksa, çocuklarda dünyaya geldiklerinde algıları açık oluyor”

Akademisyen ve illüstratörler, çocukların sevinmesini, eğlenerek bir şeyler öğrenmesini amaçlayan masalarda önemli olanın karakterlerin sevimli, çocukların dikkatini çekecek özgünlükte yaratılması gerektiğini belirtmişlerdir. Özgünlük konusunda olumsuz değerlendirme yapan İllüstratör 4,'ün “Çizgiler ve tipler amatör. Mimik ve duygudan yoksun yüzler” açıklaması ve karakterlerin sevimli olmadığı konusunda akademisyen 2'nin “Çocukların mutlu olması amaçlanan masalda, figürler pek sevecen değil” ifadesi konuya açıklık getirmektedir.

Türk toplumunun önemli masal kahramanlarından birisi olan Keloğlan karakterinin herkes tarafından bilinen özellikleri (kel kafası, çarığı, sarığı, kuşağı) masalarda özgünlükten uzak bir görsel anlatım dili olarak karşımıza çıkmaktadır. Akademisyen ve illüstratörler her masalda yeni, farklı ve özgün masal karakterleri yaratmanın çocukların yaratıcılığını arttıracığını ve onları farklı düşlere götüreceğini, hep aynı duruşu sergileyen bir karakterden çocuğun sıkılacağını belki de bu nedenden dolayı çocuğun kitap okumaktan soğuyacağını belirtmektedirler. İllüstratör 3'ün “değerlendirilen kitaplarda Keloğlan karakteri oldukça statik resmedilmiş, yüzler ifadesiz olduğu için metindeki sevinç ve

heyecan duyguları çok iyi yansıtamamış. Keloğlan genel olarak aynı pozları veriyor” ve akademisyen 2'nin Keloğlan Hazine Arıyor masal kitabında (Ek-7) sayfa 8'de saçını tarayan kız figürü Raphunzel alıntısını çağrıştırıyor” açıklaması karakter tasarımında karşılaşılan olumsuzlukları yansıtmaktadır.

İllüstratör ve akademisyen değerlendirmelerinde, Türk kültürünü yansıtan masal kitaplarında Türk motiflerinden yararlanmak yerine bilgisayarın hazır motiflerinden yararlanılarak tasarımlar yapıldığını ve bu nedenle özgünlük kavramından bahsetmenin mümkün olmadığını belirtmişlerdir. İllüstratör 4'ün konuya yaklaşımı şöyledir: “Keloğlan ve Geyik Yavruları masal kitabında (Ek-3) bizim kültürümüzle ilgili motifler, desenler kullanılsa çok daha iyi olurdu”.

Özgün olan fakat özgünlüğün çok iyi resmedilmediği çalışmalar da vardır. Başarısız resmedilen kitapta da tam anlamıyla özgünlükten bahsetmek mümkün değildir. İllüstratör 3'ün “Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü masal kitabında (Ek-4) masal kahramanlarının tiplmeleri; özgün ama başarısız bir şekilde resmedilmiştir. Keloğlan tiplemesi hemen hemen herkesin zihninde belirlidir, onun dışına pek çıkmaz. Kitaplarda Keloğlan'ın ve yan karakterlerin çok özgün yaratılmadığı görülmektedir. Bazı kitaplarda Keloğlan tiplemesi çok başarısız ve çok kötü olarak resmedilmiş, Keloğlan'ın oran-orantı hataları affedilir gözden kaçırılır gibi değil. Bilinçli bir stilize olmadığı belli” ifadeleri hatalı resimlemenin özgünlüğü olumsuz yönde etkilediğine vurgu yapmaktadır. Aynı kitap için akademisyen 1'in yorumu şu şekildedir: “Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü masal kitabı (Ek-4) karakteri özgün nitelik taşımamaktadır. Kitap içerisinde de kitaba özgü olmayan başka bilinen karakterler (Hacivat ve Karagöz, Şirinler, Nasreddin Hoca) bilgisayar ortamından kopya olarak alınıp yapııştırılmıştır. Bu görüntüsüyle kitap hiç özgün değildir”.

Özgünlük kavramı ile ilgili farklı bir yorum yapan akademisyen 5 “Özgünlük var. Fakat kötü anlamda bir özgünlük var. Karakter ve mekan çiziminde, kompozisyon düzenlemesinde, renk ve tipografi seçiminde yapılan hatalar çok fazla bu nedenle bir özgünlük var” sözleri ile konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır.

Akademisyen ve illüstratörler, hedef kitlenin masalda anlatılan konuyu anlaması için illüstrasyonların yaratıcı ve özgün olması gerektiğini, fakat değerlendirilen masal kitaplarında yer alan bazı illüstrasyonların sıradan ve basit illüstrasyonlar olduğunu, bunun

nedeni olarak ise, yayınevlerinin illüstratöre kısıtlı zaman vermesi ve yeni bir tasarım ortaya koymaktansa bilgisayarın kolaylığından faydalanılması olarak görülmektedir.

4.8. Kültürel Özellikler

Akademisyen ve illüstratörler, kültürel özelliklerin yeterince önemsenmediğini, masallarda geçen kıyafetlerin çok iyi incelenmediğini, bazı kitapların Türk kültürü yerine Batı kültürünü yansıttığını, kültürel açıdan bilinçsizce bir akışın söz konusu olduğunu, masal metinlerinde karakterlerin kültürel kıyafetlerinin neler olacağını anlatılmadığını ama illüstratörün masalın hangi kültüre ve hangi döneme ait olduğunu incelemesi ve karakterlerin kültürel özelliklerini, kıyafetlerini bu araştırmalara göre yansıtması gerektiğini belirtmişlerdir.

İllüstratör 4, *“metinde karakterin kıyafeti şöyle olmalı böyle olmalı diye yazmaz. Bu konuda illüstratörün araştırma yapması gerekir. Burada yayınevinin illüstratöre verdiği süre önemlidir. Yeterli zaman verilmeyen birçok illüstratör hazır kalıpları kullanabilmekte ve özgünlük kavramı değerini yitirmektedir”* açıklaması dikkat çekicidir. Bu konuda İllüstratör 3’ün yorumu ise şu şekildedir: *“Keloğlan Hazine Arıyor masal kitabı (Ek-7) bence kültürel özellikleri yansıtıyor. Anadolu kıyafetleri, kasketleri verilmiş. Biraz fantastik olarak peri kızındaki kıyafet ve saçlarda biraz yabancı karakterlerden etkilenme var”*. Görüşme yapılan bazı illüstratörler kültürel özelliklerin yansıtılması konusunda kitapların çok yeterli olmadığını ama bazı değerlerimizden az da olsa söz edildiğini belirtmektedirler. İllüstratör 2, *“merhamet, yardımlaşma, paylaşma, vefa gibi özelliklere değinmelerini olumlu buluyorum”* sözleriyle konuya olumlu yaklaşmıştır.

Akademisyen ve illüstratörler, insani değerler, hayvan sevgisi, aileyle olan saygılı ilişkiler gibi toplumsal konuların küçük yaşlardaki çocuklarımıza masal kitapları aracılığı ile yansıtıldığını belirtmişlerdir. İllüstratör 3’ün *“kültürümüzdeki insani değerlerden biri de hayvan sevgisidir; bu değerlerden bahsedilmesi çocuklar için önemli bir kazanç. Anne şefkati ve çocuğa masal anlatma geleneği de kitaptaki bir diğer olumlu unsur. Keloğlan’ın annesi ile olan saygılı ilişkisi, annesinin oğluna karşı şefkatli ve anlayışlı davranması, bizim kültürümüzün özelliklerindedir. Ayrıca fakirlerle yemeğini paylaşması, bulduklarına şükretmesi ve artık büyüdüğünü düşünüp sorumluluk almaya karar vermesi*

de doğru ve yerinde davranışlar” açıklaması kültürel değerlerimizin masallara yansıtıldığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında ele alınan kitaplardan kültürel özelliklerin net olarak yansıtılmadığı örnekler de vardır. Bu konuda illüstratör 3’ün “*Keloğlan’ın Rüyası masalındaki (Ek-5) uyanık, sinsî, otoriteyle işbirlikçi ve çıkarıcı bir Keloğlan tiplemesi görüyoruz. Ayrıca Keloğlan çok sevimli bir şekilde resmedilmiş, bu sevimli Keloğlan’ın bu tarz davranışlar içine girmesi, böyle bir tiplemeye uymamış. Dev ise sadece dış görünüşünden dolayı dışlanıp haksız yere öldürülüyor, ayrıca buradaki dev korkutucu değil aksine gariban görünümlü ve insanda acıma duygusu uyandıran bir karakter. Keloğlan’ın zekasını ve uyanıklığını yansıttığı düşünülerek yazılmış, fakat çocukların kalbinde bir soru işareti uyandıracakı kesin. Bu olumsuz özelliklerinden dolayı bu masalın çocuklar üzerinde olumlu ve kültürel bir katkısı olduğunu hiç düşünmüyorum*” sözleri dikkat çekicidir.

Görüşme kapsamında masal kitaplarının kültürel özellikleri yeteri kadar yansıtmadığı ön plana çıkarken, illüstratör 5’in “*Kargalar Şahı masal kitabı (Ek-6) kültürel özellikleri yansıtıyor. Fakat ağaçlar bizim kültürümüze yakın değil. Kayın, kekik vb. ağaçlar olabilir. Ağacı yapay buldum. Keloğlan’ın Rüyası isimli kitapta (Ek-5) yer alan devin belinde kuşak olabilir. Karakter biraz Avrupalı kaçmış. İllüstratör masalın geçtiği dönemi ve özelliklerini araştırıp çalışmalarına yansıtırsa çocuklar o döneme gidip masalı düşüncelerinde yaşayıp canlandırabilirler*” açıklamaları konuyu desteklemektedirler.

İllüstratör ve akademisyenler, Türk kültürünün en önemli masal tipi olan Keloğlan’ın, yaşadığı dönemin özelliklerini ve masal metnini doğru olarak canlandırmanın illüstratörlerin öncelikleri arasında olması gerektiğini belirtmişlerdir.

4.9. Baskı ve Cilt Kalitesi

Masal kitaplarının dayanıklı ve kaliteli olması kitapların ömrünü uzatmaktadır. Türkiye’de yeterli maliyet ayrılmayan masal kitapları ince gramajlı kalitesiz kâğıtlara basılmaktadır. Akademisyen ve illüstratörlerle yapılan görüşmelerde ekonomik güçlüklerden dolayı Türkiye’de baskıya ve cilde gereken önemin verilmemesine rağmen bazı kitaplarda kâğıt kalitesinin iyi olduğu hatta lak kullanıldığı, ancak genel olarak kâğıt seçiminin kalitesiz olduğu ön plana çıkmaktadır. Akademisyen 1,’in “*Keloğlan ile Geyik Yavruları (Ek-3), Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü masal kitabındaki (Ek-4) baskı ve cilt kalitesi*

vasattır. İç sayfalar 1. Hamur kâğıt olup, kalite duygusu vermemektedir” ifadesi dikkat çekicidir.

Genel anlamda akademisyen ve illüstratörler baskı ve cildin iyi olmadığını fakat kâğıt seçiminin doğru yapıldığını, iç sayfaların kuşe kâğıt olduğunu, hedef kitleye kalite duygusu verdiğini, bazı sayfa tasarımlarında kesim hatalarının yapıldığını ve hiçbir çizerin çalışmasının kesilmeyi hak etmediğini, baskı ve cilt kalitesinin kitabın ömrünü uzatarak dayanıklılığını arttırdığını aktarmışlardır. Baskı ve cilt kalitesi ile ilgili olumlu bir değerlendirme yapan illüstratör 5 şunları söylemiştir: “*Keloğlan Hazine Arıyor masal kitabındaki (Ek-7) baskı ve cilt kalitesi çok iyi, kapağın gramajı yüksek, sıra dışı bir biçimdedir; iç sayfalar da yüksek gramajlı kâğıt olup, fazlasıyla baskı ve cilt kalite duygusu vermektedir*”. Akademisyen 5’in ise, “*Keloğlan Solmayan Güller Çocuk Kulübü masal kitabında (Ek-4) baskılarda kesim hataları var. Ama genel duruma baktığımızda iyi*” açıklaması dikkat çekicidir.

İllüstratör ve akademisyenler, çocuklar için oldukça önemli olan masal kitaplarının baskı ve cilt kalitesiyle dikkat çekmesi, çocukların kitabı uzun süre yıpranmadan kullanabilmesi gerektiğini, fakat günümüzde çocuğun beğenisinden ve kitabın dayanıklılığında çok kitabı nasıl daha ucuza mal ederiz düşüncesinin hakim olduğunu, bu nedenle piyasada baskı ve cilt kalitesi kötü kitapların basılmaya ve satılmaya devam ettiğini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda illüstratör 2’nin “*kitapların baskı ve cilt kalitesini vasat buluyorum. Keloğlan Hazine Arıyor kitabı (Ek-7) bu anlamda diğerlerinden ayrılıyor. Baskı ve cilt kalitesi gayet başarılı*” ifadesi dikkat çekicidir.

Akademisyen ve illüstratörler, masal kitabında amacın çocuklara kitap okumayı sevdirmek olduğunu, bu nedenle, yazar ve çizer kadar yayıncıya da ciddi bir sorumluluk düştüğünü, metin ve illüstrasyon ne kadar kaliteli olursa olsun; yanlış kâğıt seçiminin, ucuz ve kalitesiz bir baskının, kitabın tamamen kalitesiz olmasına yol açarak, verilen tüm emeklerin boşa gitmesine neden olabileceğini, çocuklar için hazırlanan kitapların kalitesinin çocukların duygularını olumlu etkileyeceğini, parlak renklerle, kaliteli kâğıda basılmış doğru illüstrasyonların, çocukların kitaplardan zevk almalarını sağlarken, aynı zamanda da hayal güçlerini harekete geçirerek onları farklı dünyalara götürebileceğini, ayrıca hangi gelir grubundan olursa olsun, her çocuğun güzel ve kaliteli kitaplara sahip olma hakkının olduğunu unutmamak gerektiğini belirtmişlerdir.

İllüstratör 3,'ün “Keloğlan ile Geyik Yavruları masal kitabında (Ek-3) baskı ve cilt kalitesi daha iyi olabilirdi. Milli Eğitim Bakanlığı çocuklara kitap okumayı ve masalları sevdirmeyi hedefliyorsa, çocuk yayınları konusunda uzman yayınevleri, profesyonel eğitimciler, çocuk edebiyatı yazarları, profesyonel illüstratörler ve grafik tasarımcılarla çalışmak durumundadır” açıklamaları dikkat çekerken, bu konuda akademisyenler de aynı düşüncededirler.

Kitaplara ve Temalara Göre Olumlu Olumsuz Görüş Bildirme Sıklığı

KİTAPLAR	TEMALAR																	
	Hedef Kitle		İllüstrasyon		Renk		Metin ve İllüstrasyon İlişkisi		Tipografi		Karakterlerin Hareketleri		Özgünlük		Kültürel Özellikler		Baskı ve Cilt Kalitesi	
	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
<u>Keloğlan ile Büyülü Gömlek</u>	7	2	6	3	2	5	6	3	5	3	7	3	2	8	4	5	4	6
<u>Keloğlan ile Gevik Yavruları</u>	8	2	6	4	4	6	7	3	5	5	4	6	2	8	5	5	3	7
<u>Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü</u>	-	10	-	10	-	10	4	5	-	9	-	9	-	10	-	10	-	9
<u>Keloğlanın Rüyası</u>	5	5	4	6	3	7	7	3	5	4	4	6	4	6	4	6	8	2
<u>Kargalar Şahı</u>	8	2	4	6	3	7	8	2	8	2	8	2	3	7	4	6	6	4
<u>Keloğlan Hazine Arıyor</u>	10	-	9	-	7	-	9	-	9	-	9	-	8	2	10	-	10	-

GENEL GÖRÜŞLER

Akademisyenler ve illüstratörler, masal kitaplarında önemli olanın, yazıyı kaldırdığımız zaman resimlerin öyküyü kronolojik olarak anlatıp anlatmaması, masal kitapları illüstrasyonlarının grafik sanatı anlayışına uygun, çağdaş, modern, sanatsal ve estetik yorumlar olması gerektiğini belirtilmiştir.

Uzmanlar, Türkiye’de yayınlanan masal kitaplarında çocukların merak duygusunun ön planda tutulmadığını, oysaki heyecanlandırıcı, parlak renklerle, kaliteli kağıda basılmış iyi illüstrasyonların, çocukların kitaplardan zevk almasını sağlayacağını ve hayal güçlerini harekete geçirmeye yardımcı olacağını ifade etmişlerdir.

Değerlendirilen kitaplarda genellikle Keloğlan masal karakterinin durağan olarak resmedildiği, jest, mimik ve duygu hareketlerinin yetersiz olduğu görülmektedir.

Akademisyen ve illüstratörler, amaç çocuklara kitap okumayı sevdirmek ise, yayınevi, yazar, çizer ve grafik tasarımcının iş birliği içerisinde olmasını gerektiğini belirtmişlerdir.

Alan uzmanları, metin ve illüstrasyonu ne kadar iyi olursa olsun, ucuz ve kalitesiz bir baskının kitabın kalitesiz olmasına neden olacağını ve bütün emeklerin boşa gideceğini ifade etmişlerdir.

Alan uzmanları, değerlendirilen Keloğlan masal kitaplarında ana renklerin kullanımının çok fazla olduğunu, ara renklerinde kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Yapılan uzman değerlendirmesinde genel olarak, Keloğlan Hazine Arıyor masal kitabı grafik tasarım açısından başarılı bulunurken, Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü masal kitabının başarısız olduğu ifade edilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara göre tartışma, sonuçlar ve sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Araştırmada kullanılan görüşme formunda çeşitli bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre illüstrasyonlar hedef kitlenin konuyu algılaması için yeterlidir. Fakat illüstrasyonlarda birçok anatomik ve teknik hatalar ve eksiklikler olduğu belirtilmektedir. Metnin görsel ifade dili olan illüstrasyonların doğru anatomi ile aktarılmasının çocuklara masal karakterlerini daha sonar da masalı sevdireceği belirtilmektedir.

Ankete katılanlar tarafından, Keloğlan masal kitaplarının iç sayfalarında kullanılan kâğıtlara göre kapaktaki kâğıdın gramajının daha kalın olması gerektiği belirtilmektedir. Yayın evlerindeki kitabın dayanıklılığında çok kitabı nasıl daha ucuza mal ederiz düşüncesi hâkim olduğu için tutkallama yöntemini tercih ettikleri, boyut olarak ta küçük oldukları ve yazım hatalarının olduğu tespit edilmiştir. Gönen, Katrancı, Uçuş ve Uygun (2011) tarafından yapılan “Türk masallarında renk imgesi” konulu çalışmada incelenen masal kitaplarının boyutlarının çoğunlukla aynı ölçülerde olduğu, kapaklarının ve ciltlerinin dayanıksız olduğu, kitaplarda dil bilgisi hatalarının bulunduğu belirlenmiştir.

İncelenen Keloğlan masal kitaplarında genel olarak kültürel özelliklerinin yansıtıldığı fakat yetersiz ve eksik olduğu, illüstratörlerin bu konuda iyi bir araştırma yaparak daha doğru kültür aktarımı sağlamaları gerektiği belirlenmiştir. Mert, Albayrak ve Serin (2013) tarafından yapılan araştırmada çocuk kitaplarının çocuğun bakış açısını genişletecek, merak ve keşfetme duygusunu geliştirecek, aynı zamanda yaratıcılığına katkıda bulunacak

ve farklı kültürleri tanınmasına, bilmediklerini keşfetmesine yardımcı olacak nitelikte hazırlanmış olması gerektiği tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre akademisyenler ve illüstratörler, masal yazımına ve resimlemesine başlamadan önce kitabı resimleyen ve tasarlayanların iyi bir araştırma ve gözlem yapması gerektiğini, metin yazımını ve illüstrasyonları hedef kitlenin yaş seviyesine göre yazmak ve resimlemek gerektiği bu konuda illüstratör ve yazarlara çok iş düştüğünü belirtmişlerdir. Gürpınar (2010) tarafından yapılan görsel kavramlar, illüstrasyon ve çocuk kitapları konulu araştırmada; illüstrasyonla küçük yaşta karşılaşan çocukta, gördüğünü anlatma işlevinin geliştiği, algılamasını, düşünme becerisini geliştiren resimler kadar basit dille anlatılan bir masaldan da çocuğun aynı hazzı almasının mümkün olduğu, masalın kendine öz bir üslubu olması gerektiği, illüstrasyonların çocuğun gelişim özelliklerine cevap verecek biçimde düzenlenmesi gerektiği belirlenmiştir.

İncelenen kitaplara bakıldığında anlatım dilinin sade ve akıcı bir dille yazıldığı tespit edilmiştir. Hedef kitlesi 1. ve 2.sınıf olan Keloğlan masal kitaplarının çoğunluğunun çocukların okuyabileceği ve anlayabileceği düzeyde olduğu, illüstrasyon ve metin ilişkisinin çoğu kitapta doğru olarak yansıtıldığı söylenebilir.

Keloğlan masallarının çocukların okuma, anlama ve konuşma becerisi kazanmasına yardımcı olduğu, Türkçeyi doğru kullanmasını sağladığı, çocukların kavrama ve algılama düzeyini arttırdığı bunun içinde metnin çocukların okuyabileceği punto ve karakterde olması gerektiği tespit edilmiştir. Karatay (2007) tarafından yapılan araştırmada ise sözlü edebiyat ürünü olan masalın; dil edinimi, millî ve evrensel kültür değerlerinin kazanılması sürecinde öğrencilere okuma, dinleme, yazma, konuşma ve hatta görsel okur yazarlık becerilerinin kazandırılması için öğretme ve öğrenme sürecinde kullanılması gereken önemli öğretim materyalleri arasında yer aldığı belirtilmiştir.

Renk konusunda renk tercihinin daha doğru ve renk seçiminin daha fazla olabileceği, çocukların bilinen renklerin dışında da renk tonlarının olduğunu öğrenmesinin hayal dünyalarına katkı sağlayacağı, bunun için masalın iyi bir araç olduğu, masal kitaplarında örneğin, kırmızı renge farklı renk tonları eklendiğinde daha sanatsal ve etkileyici bir ton elde edildiği tespit edilmiştir. Orçan (2011) Türk masallarında renk imgesinin araştırıldığı araştırmada renk imgesi bağlamında belli bir zenginliğin olduğu, ancak günümüz yazınıyla karşılaşıldığında imgesel sunumun, duyusal ifadenin, renk adı kullanımındaki çeşitliliğin

az olduğu, renklerin en temel beş renk arasında kullanıldığı vurgulanmaktadır. Varlığına hiç rastlanmayan veya az görülen renklerin de mevcut olduğu söylenbilir.

Araştırma bulgularına göre Keloğlan masal kitaplarında kitap isimlerinin ve metnin birbiri ile bütünlük sağladığı, bazı kitaplardaki başlıkların daha farklı yazı karakteri kullanılarak okunaklılığının ve dikkat çekiciliğinin arttırılması gerektiği, arka fon-yazı ilişkisinde aynı renk tercih edildiğinde yazının okunmadığı ve dikkat çekici olmadığı belirtilmiştir. Gönen, Aydos, Őentürk, Karacan, Kahraman, Tuna (2013) tarafından yapılan araştırmada kitaplarda konu ve başlık uyumunun dikkat edilmesi gereken bir özellik olup kitapların bazılarında bu uyuma rastlanmadığı ve başlığın dikkat çekici olmasına zen gösterilirken bazen konu ile uyumun göz ardı edildiği belirlenmiştir.

İncelenen masal kitaplarında yer alan masal karakterlerinin genel anlamda özgün olduğu fakat çocukların seveceği ve etkileneceği tarzda çizilmediği, çocukların kendine örnek aldığı karakterlerin daha yaratıcı ve sevimli olması gerektiği tespit edilmiştir.

5.2. Sonuç

Akademisyen ve illstratrlere uygulanan 10 soruluk görüşme formu sonuçlarında ortaya çıkan veriler doğrultusunda; ele alınan masal kitaplarında illüstrasyonların masal metinlerini desteklediği ancak bazı kitaplardaki görsellerin metni desteklemekte yetersiz kaldığı, kitapların bazılarının da anlatımın doğru bir biçimde ifade edilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Akademisyenler ve illüstratörler, çocukların beğenisini kazanması için illüstrasyonların anatomi, renk, özgünlük yönünden iyi tasarlanması ve günümüz grafik sanatı anlayışına uygun olması gerektiğini belirtmişlerdir.

İllüstrasyonlarda figürlerin mekân ile ilişkisinin kurulması ve illüstrasyonlardaki ögeler arasındaki oran-orantı ilişkisinin doğru resmedilmesi gerektiği, kitabın kapağındaki illüstrasyonun dikkat çekici olması ve i sayfalarda yer alan illüstrasyonların konuyu desteklemesi gerektiği, illüstrasyonlarda kullanılan renklerin hedef kitlenin yaşına uygun seçilmesi açısından kısmen uygun olduğu, karakterlerin çok amatör olduğu ve bu konuda illüstratörlerin daha dikkatli ve özgün masal karakterleri yaratması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. İllüstrasyonlarda ve mekanda kullanılan renklerin çocukların dikkatini çekecek onları daha farklı hayal dünyalarına götürecek tonlarda olması gerektiği, illüstrasyon ve metin ilişkisinin birbiriyle bütünlük içinde olması gerektiği, mekân çiziminde perspektif kuralına daha fazla dikkat edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Masal tiplmelerinde birebir kopyala yapıştır mantığı olduğu, bazı kitaplarda figürlerin vücut ve el oranlarında anatomik hatalar olduğu bu olumsuzlukların çocukları kitap okumaktan soğutacağı ifade edilmiştir. Görüşmeye katılan akademisyen ve illüstratörler, Türkiye’de yayınlanan Keloğlan masal kitapları illüstrasyonlarının Avrupa ülkelerinde yayınlanan çocuk masal kitapları kadar başarılı olmadığını, Keloğlan karakterinin yıllarca tekrarlanan aynı karakterlerin çizgileri olduğunu belirtmişlerdir. Masal kitaplarında özgünlük kavramının tam olarak yansıtılmadığı, tasarımların kopya edildiği, bilgisayarın kolaylığından yararlanılarak hazır bilgisayar motiflerinin kullanıldığı, bunun yerine Türk kültüründen motiflerin kullanılması gerektiği, kahramanları özgün olan kitaplarda çizimlerin hatalı ve niteliksiz olduğu, çocukların gözünden kaçmayacak oran-orantı hatalarının yapıldığı, Keloğlan karakterinin herkes tarafından bilinen, üzerinde çok fazla değişiklik yapılamayacak bir tiplleme olduğu ancak yan karakterlerin daha özgün yaratılabileceği, öne çıkan akademisyen ve illüstratör görüşleridir.

Araştırmada hedef kitlesi 1.ve 2. sınıf olan Keloğlan masal kitaplarında yazı fontu ve punto seçiminin daha özenli ve doğru yapılması gerektiği, değerlendirilen bazı kitaplarda puntunun küçük, kapak yazı karakterinin çok zayıf ve metnin yazı karakteri ile uyumlu olmadığı sonucuna ulaşılmış, bu konuda illüstratör, yayınevi ve grafik tasarımcının mutlaka işbirliği içinde olması gerektiği belirtilmiştir.

İllüstratör ve akademisyenler kitaplarda merhamet, yardımlaşma, paylaşma, vefa gibi kültürel kavramların yanı sıra insani değerleri ifade eden arkadaşlık, dostluk, sevgi kavramlarına kısmen de olsa yer verildiğini fakat yeterli olmadığını belirtmişler. Yazarın metinde anlatması gerekeni illüstratörün de görselde sunmasının çocukların masalı anlama ve kavramasında etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Akademisyen ve illüstratörler, baskı ve cilt kalitesinde gerekli özenin gösterilmediğini, çocuklara kitap okumak ve masalı sevdirmek hedefleniyorsa, MEB’nın çocuk yayınları konusunda uzman yayınevleri, profesyonel eğitimciler, çocuk edebiyatı yazarları, profesyonel illüstratörler, uzman grafik tasarımcılarla çalışması gerektiğini ve her çocuğun hakları ile doğduğunu bu hakların içerisinde güzel ve kaliteli masal kitaplarına sahip olma hakkının da olduğunun unutulmaması gerektiğini önermişlerdir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde Türkiye’de 1. ve 2.sınıf seviyesindeki çocuklara yönelik tasarlanan ve basılan Keloğlan masal kitaplarının nasıl daha nitelikli olabileceğine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

İllüstratör ve yazar ilk olarak araştırma yapmalıdır. Yazar masal metinlerini çocukların yaş seviyesine uygun okunaklı yazmalı illüstratör ise illüstrasyonları çocukların yaşına uygun, algılaması kolay, sevimli, etkileyici ve akılda kalıcı bir biçimde çizmelidir. Metinlerin anlatım dili ile illüstrasyonların görsel ifade biçimi bütünlük içinde olmalıdır. Çocuklar metinde anlatılanla görsel arasında yanılığa düşürülmemelidir. Metini okuyamayan çocuk illüstrasyona bakarak da bir şeyler öğrenebilmelidir.

Keloğlan masal kitaplarındaki illüstrasyonlar incelendiğinde estetik ve sanattan yoksun tasarımlar olduğu, yazı fontu ve puntosunun hedef kitle profiline uygun olmadığı, rengin bilinçli kullanılmadığı görülmüştür. Nitelikli ve özgün masal kitapları için yayın evlerine düşen görev, masal kitabı resimlemesi alanında uzman illüstratörlerle çalışmasıdır.

Renk masal kitabındaki en önemli öğelerden biridir. Kitabın arka fon rengi, tipografinin rengi, illüstrasyonların rengi bütünlük içinde olmalıdır. Renklerin çocuklar üzerindeki etkisi düşünülerek, rengin boya tüpünden çıktığı haliyle değil, farklı renklerle karıştırılarak kullanılması kitabı sıkıcılıktan kurtaracak, daha sanatsal ve estetik yapacaktır.

İllüstrasyon ve metnin sayfada bütünlük sağlamadığı, Keloğlan masal kitaplarıyla karşılaşmıştır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için illüstratör ve grafik tasarımcı birlikte çalışmalıdır.

Masal kitaplarının dayanıklı ve uzun ömürlü olması için yayınevleri karton kapakları tercih etmelidir.

İleride yapılacak çalışmalarda Keloğlan Masal Kitaplarının çocuklar üzerindeki etkisi araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Ambrose, G. Harris P. (2013). *İllüstrasyon*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık.
- Arıcı, A, F. (2001). *İlköğretim Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitimine Katkıları*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Arıcı, A, F. (2004). Tür Özellikleri ve Tarihlerine Göre Türk ve Dünya Masalları. Atatürk Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 26 159-160.
- Arslan, Ş. (2008). *İlköğretim 1. Kademe Birinci Sınıf Matematik - Türkçe Ve Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki İllüstrasyonların Grafikselsel Açıdan İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Atabey, Z. (2010). *Basın İlanı Tasarımlarında İllüstrasyon ve Vektörel İllüstrasyon Tekniğinin Uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aydın, H. (2012). *Çocuk Kitaplarında Kültürün İllüstrasyona Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayrancı, P. (2009). *Grafik Eğitiminde Dergi İçi Reklam Tasarımlarının Görsel Bütünlüğünün Sağlanması Tipografik Unsurların Yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Becer, E. (2005). *İletişim ve grafik tasarım*. Ankara: Dost.
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bol, Y. (2010). *Seramikte İllüstrasyon*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, A. (2009). *Masalların Eğitim Açısından Dil ve Kültür Edinimine Katkısı Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Çetinkaya, Z. (2007).*Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dönmez, A. (2010).*Türkiye 'deki İllüstrasyon Sanatının Gelişimi ve Önemli Temsilcilerinin Bu Alana Katkılarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Erbaş, Ö. (1996). *Sanat Eğitiminde Renk ve Renk Öğretim Yöntemleri*. Sanatta Yeterlik Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gökşen, C. (2009). Masalların Eğitim Yönünden Değerlendirilmesi. *Eğitim Dergisi*, 22.
- Gülpınar, F. (2010). *Görsel Kavramlar, İllüstrasyon ve Çocuk Kitapları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Güneş, H. (2006). Grimm Masallarının Olumsuz Eğiticilik Boyutu. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 298-111.
- Gürbulak, N. (2013). *Okul Öncesi Öğrencilerine Renk Kavramını Kazandırmada Eğitsel Yazılım Geliştirme ve Geçerliliğini Ölçme Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Harmancı, M. (2010). *Türk Masallarında Keloğlan Tipi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmit.
- İz, B, D. (2013).*Grafik Tasarımda Sayfa Düzeni*. İstanbul Literatür Yayınları, İstanbul: 10.
- Karasar, N. (2011).*Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karatay, H. (2007). *Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi*. Türk Eğitim Bilimi Dergisi, 5(3), 463-475.
- Kayabekir, T. (2010). *İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tasarımında Yer Alan İllüstrasyonların (Resimlemelerin) Metne Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kayhan, T, Z. (2010). *İlköğretim I. Kademedeki Öğrencilere Okutulan Masal Kitaplarındaki İllüstrasyon ve Tipografi Denge unsuru Ve Seçilen 5 Masal Kitabı Çözümlemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ketenci, F.H., Bilgili, C. *Görsel İletişim & Grafik Tasarım*. İstanbul: Beta Basım.

- Mardi, Ö, H. (2006). *Grafik Tasarım Eğitiminde Bilgisayar Destekli Paket Program Olarak Afiş*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Nuhoglu, M, M. (2001). *Masallar Üzerinde Çoklu Zeka ve Yapısalcılık Denemesi*. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2) ,187-205.
- Orçan, S. (2011). *Türk Masallarında Renk İmgesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, T. (2013). *Modern Bir Öncü: Keloğlan*. Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, *Bilig*, 65 247-258.
- Özol, A. (2012). *Sanat Eğitimi ve Tasarımında Temel Değerler*. İstanbul: Pastel.
- Sakaoğlu, S, Karadavut, Z. (2011). *Halk Masalları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sakaoğlu, S. (2012). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ.
- Sarı, N. (2006). *Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örneklem*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sarıkavak, K. N. (2004). *Çağdaş Tipografinin Temelleri*, Ankara: Seçkin.
- Sezer, S. (2005). *Masal Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar Türkçe'de Andersen Masalları*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Şeref, G. (2008). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Masal Kitaplarının İllüstrasyonlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şimşek, E. *Masalların Sembolik Dili Bağlamında Keloğlan Tipi Üzerine Bir Değerlendirme*. VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi 26-30 Haziran: Gaziantep 2006.
- Şirin, R. M. (2011). *Resimli Çocuk Hakları Kültürü Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Tural, S. Veliyev K, & Göçgün. Ö. (2002). *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

- Topçu, S. İllüstrasyon ve Çocuk Kitapları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uçar, F. T. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap.
- Ulutepe, Z.(2010). *Okul Öncesi Dönem Hikâye Kitabı Resimlemelerinin Tasarım İlkelerine Uygunluğunun İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uzun, R. (2009). *Konya İli Seydişehir İlçesi ve Çevresinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ünen, Z.Y. (2012).*Okul Öncesi Çocuk Hikaye Kitaplarındaki İllüstrasyonların Biçim Dili*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. Şimşek Ş. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin.

EKLER

EK-1. Uzman Görüş Formu

Bu görüşme formu, Alanında uzman illüstratörlerin ve alanında uzman akademisyenlerin Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarını illüstrasyon, illüstrasyon-metin ilişkisi, tipografi, renk, özgünlük, kültürel değerler, baskı ve cilt kalitesine yönelik algılarını araştırmak için hazırlanmıştır.

Bu görüşme formu, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalında yapılan yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Eğer sizin için de uygunsa, görüşmemiz ile ilgili detayları kaçırmamak için görüşmeyi kayıt altına alacağım.

Verilen cevaplar tamamı ile gizli tutulacak ve sadece bu çalışma için kullanılacaktır.

İletişim

Eda CERİT (edacerit85@gmail.com.tr)

Akademik Danışman

Doç. Armağan GÖKÇEARSLAN

Görüşme Tarihleri : Eylül 2014-Ocak 2015

Görüşmeyi Yapan Kişi : Eda CERİT

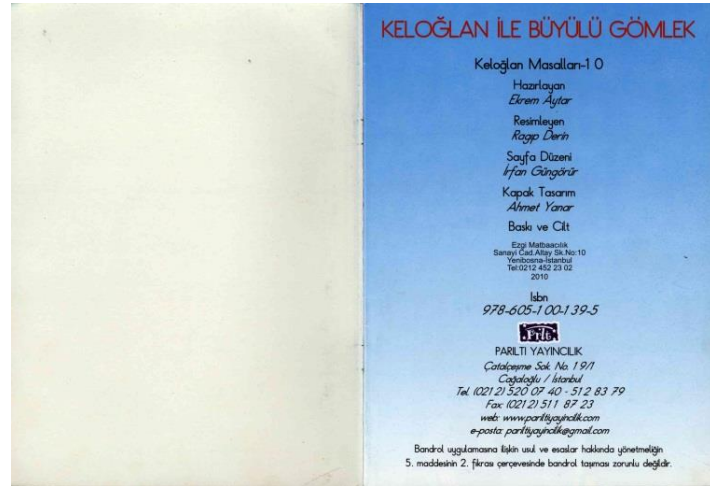
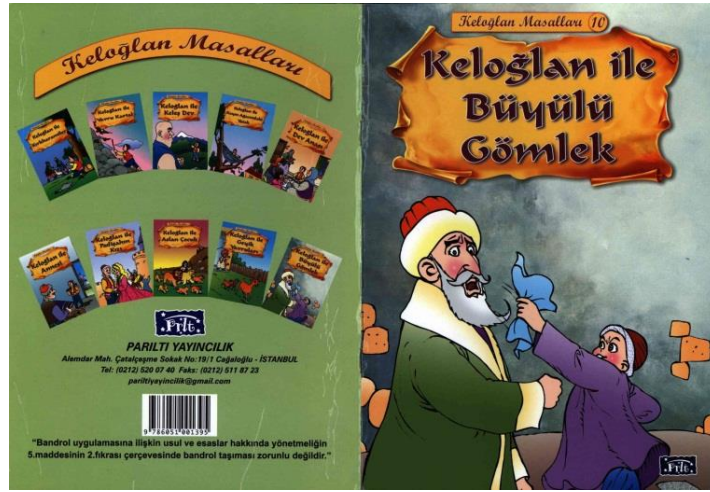
Görüşme Yapılan Kişiler: Prof. Dr. Nazan Erkmen, Prof. Dr. İsmail Kaya, Doç. Lebriz Rona, Yrd.Doç.Dr. Salih Denli, Yrd.Doç. Gürbüz Doğan Ekşioğlu, İllüstratör. Ayşe İnan Alican, İllüstratör. Buket Gencer, İllüstratör. Sibel Demirtaş, İllüstratör. Mustafa Delioğlu, İllüstratör. Emel Kehri’dir.

EK-1. (devam) Uzman Görüş Formu

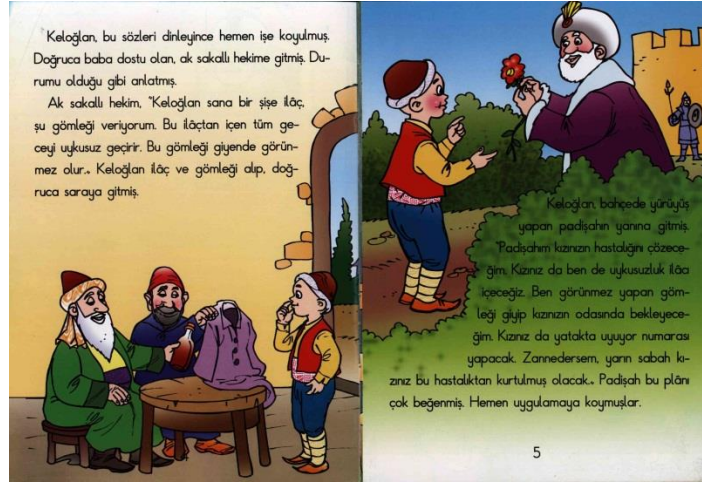
Görüşme Soruları

1. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında illüstrasyonların hedef kitlenin konuyu algılaması için yeterli olup olmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının kapak tasarımındaki illüstrasyonların dikkat çekiciliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının iç sayfalarında yer alan illüstrasyonların
ikkat çekiciliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında kullanılan fontun (yazı tipi) hedef kitlenin yaşına uygunluğunu ve konuyu anlamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında metin ve illüstrasyon ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında kullanılan illüstrasyonlarda renk seçimini nasıl değerlendiriyorsunuz?
7. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında masal kahramanlarını özgünlük bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarındaki illüstrasyonlar da karakterlerin hareketlerinin (jest, mimik, duygu, vs.) yansıtılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
9. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarının kültürel özellikleri yansıtmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. Türkiye’ de 2008-2013 yılları arasında yayınlanan Keloğlan masal kitaplarında baskı ve cilt kalitesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

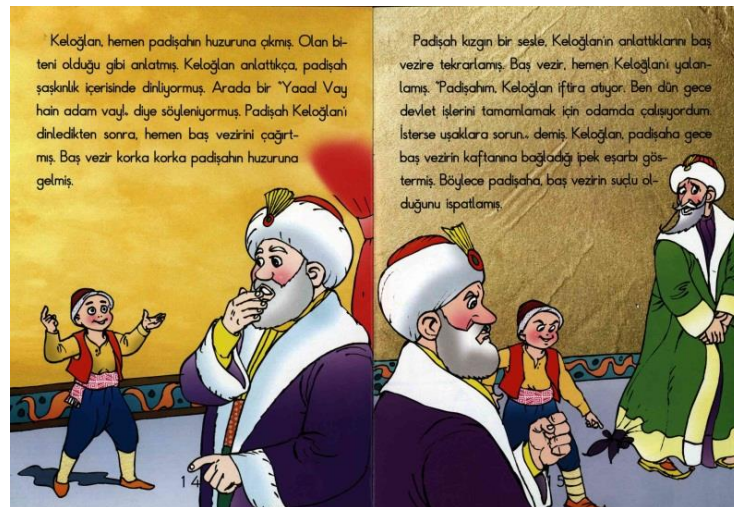
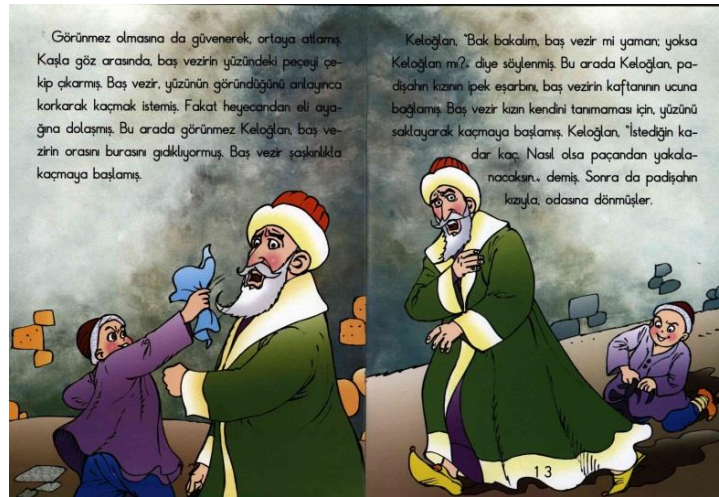
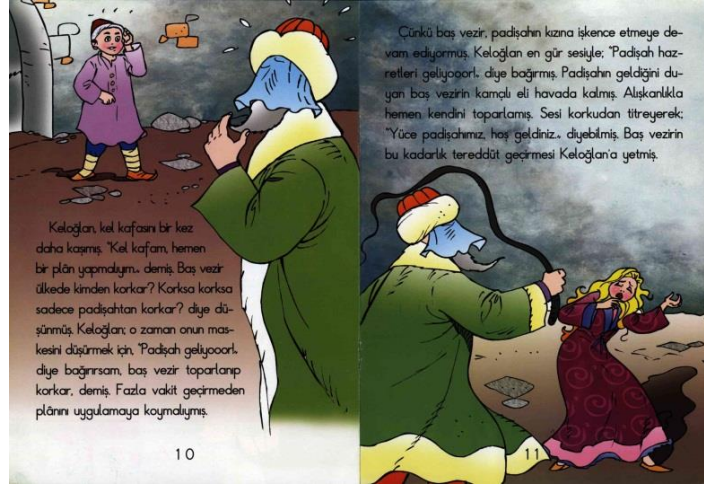
EK-2. Keloğlan ile Büyülü Gömlek

EK-2. (devam) Keloğlan ile Büyülü Gömlek

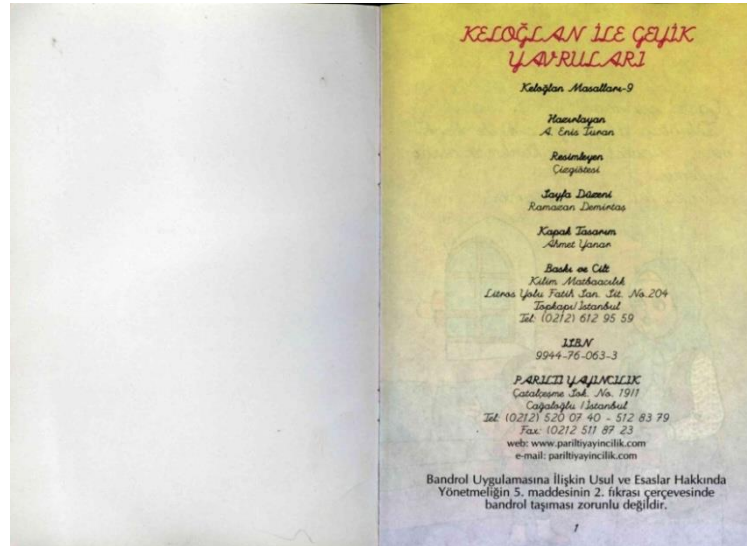
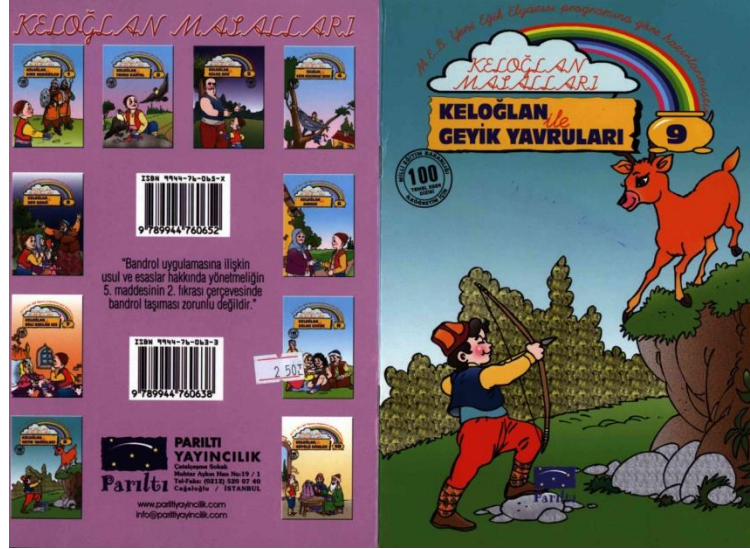
EK-2. (devam) Keloğlan ile Büyülü Gömlek

EK-2. (devam) Keloğlan ile Büyülü Gömlek

EK-3. Keloğlan ile Geyik Yavruları

EK-3. (devam) Keloğlan ile Geyik Yavruları

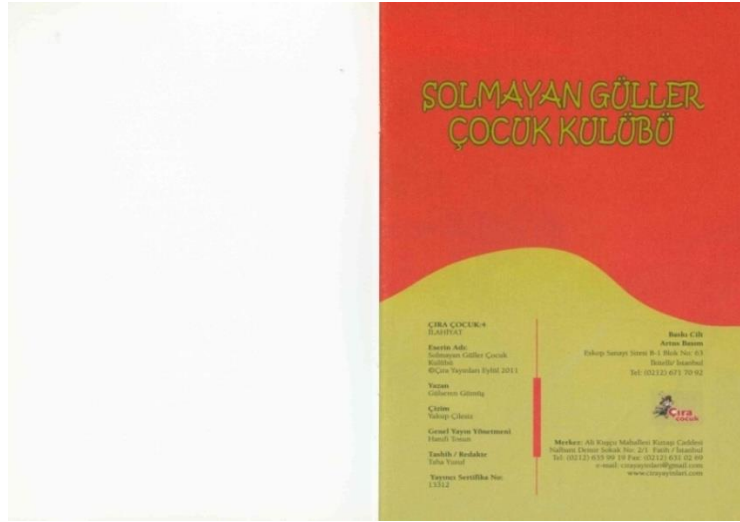
EK-3. (devam) Keloğlan ile Geyik Yavruları

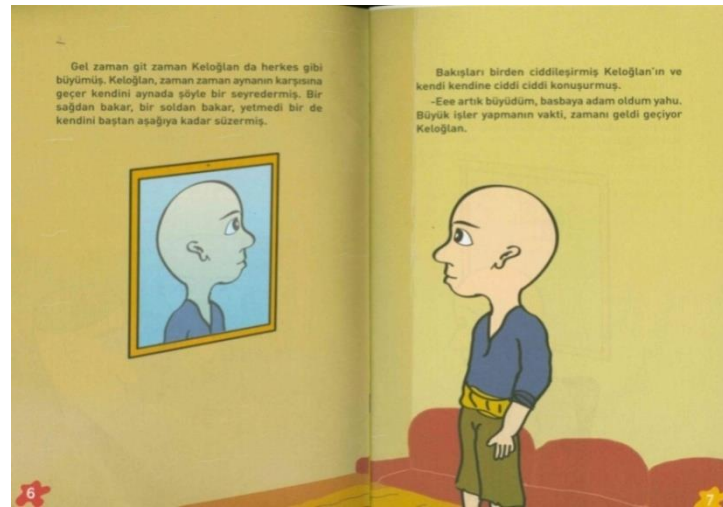
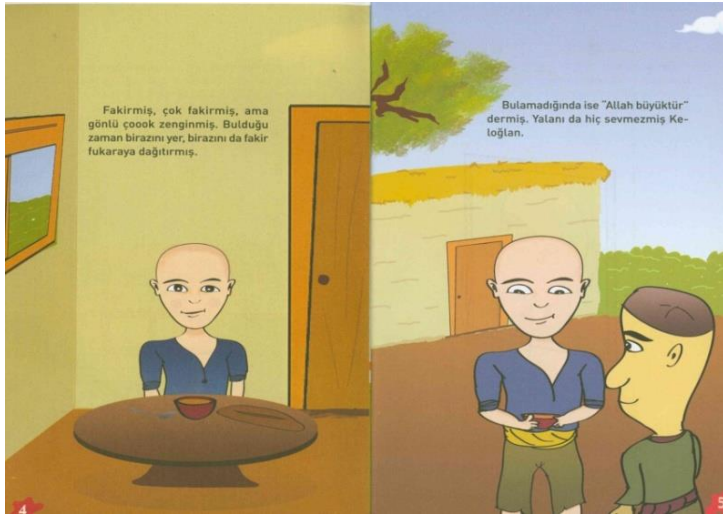
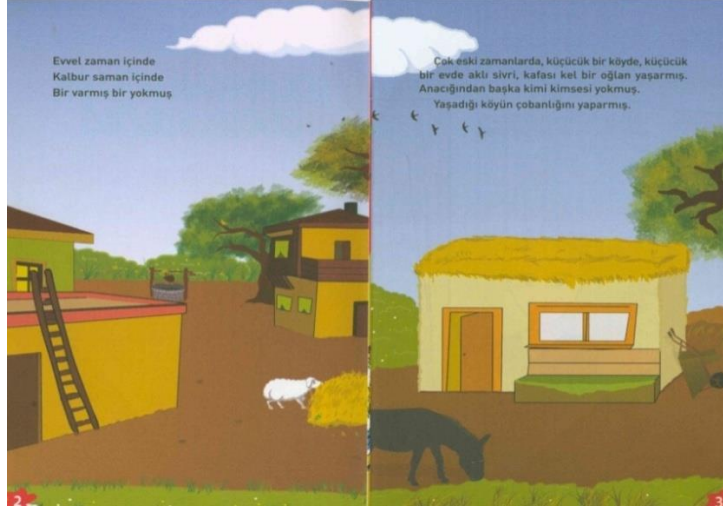
EK-3. (devam) Keloğlan ile Geyik Yavruları

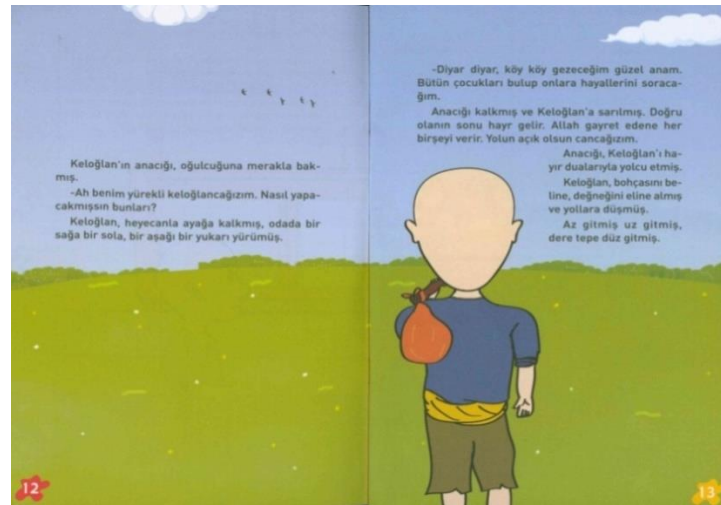
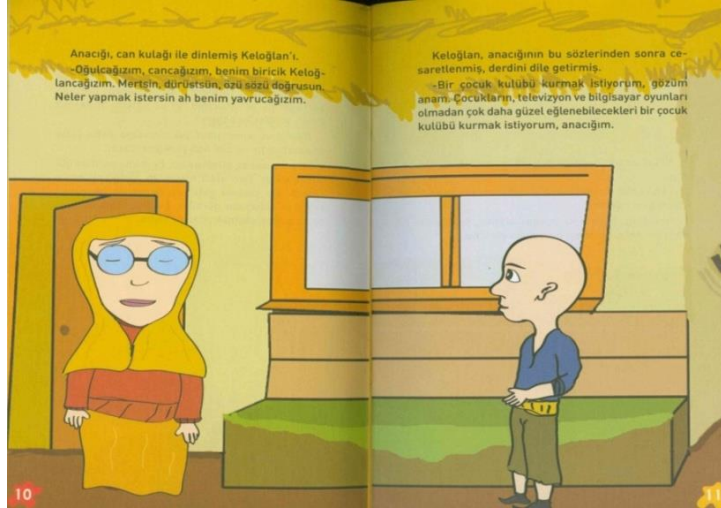
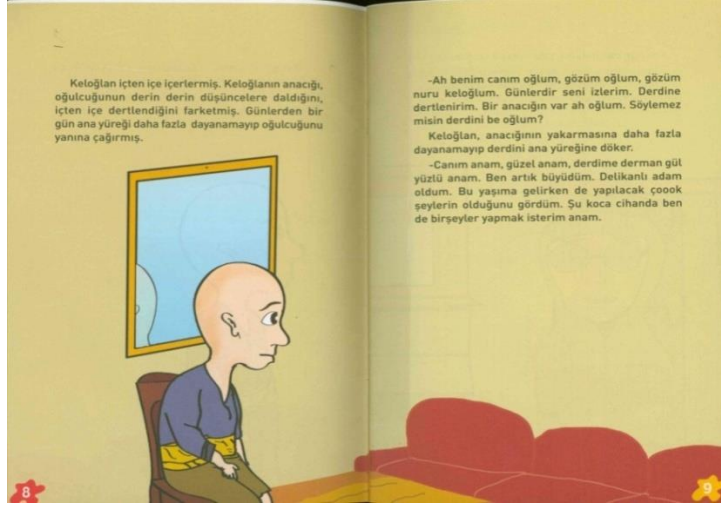
EK-4. Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü

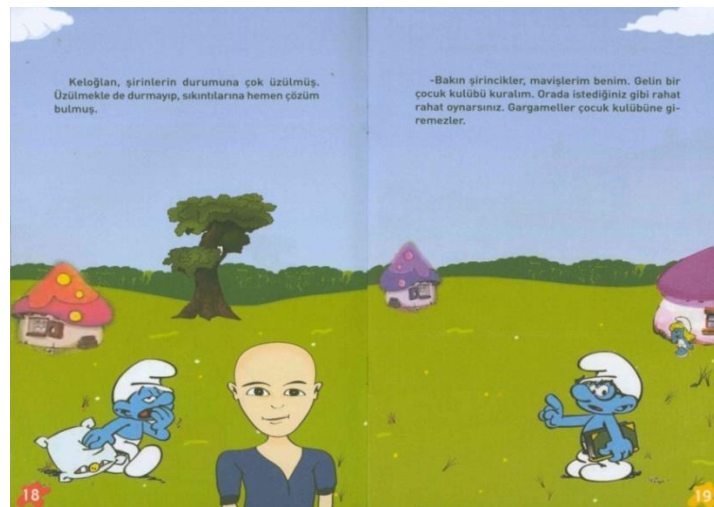
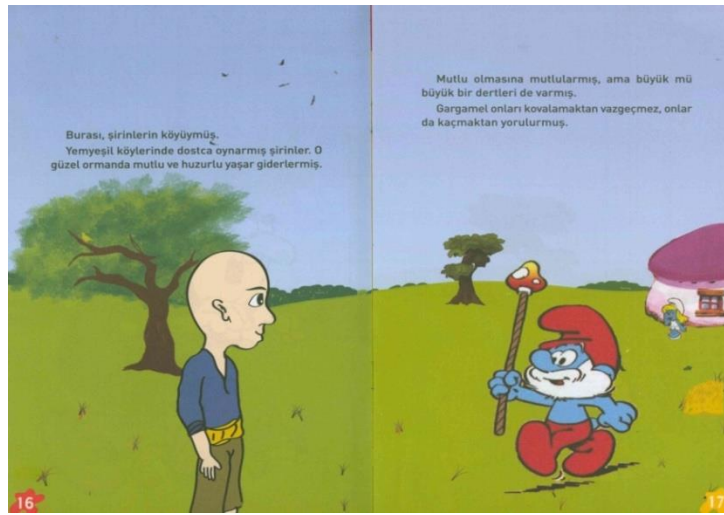
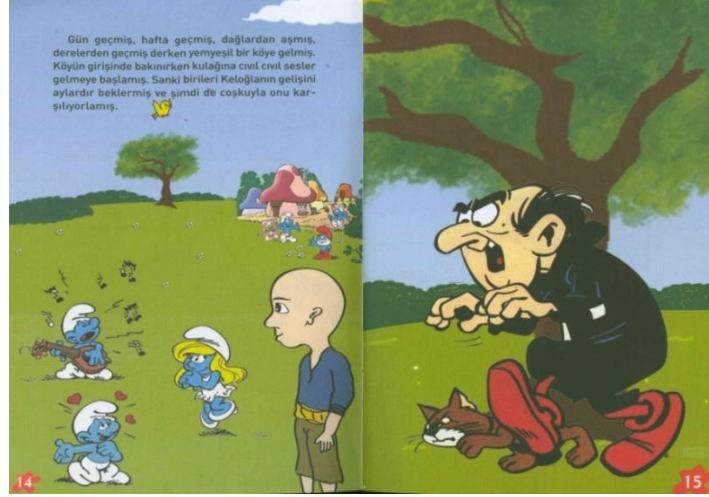
EK-4. (devam) Keloğlan ve Solmayan Gller Çocuk Kulübü

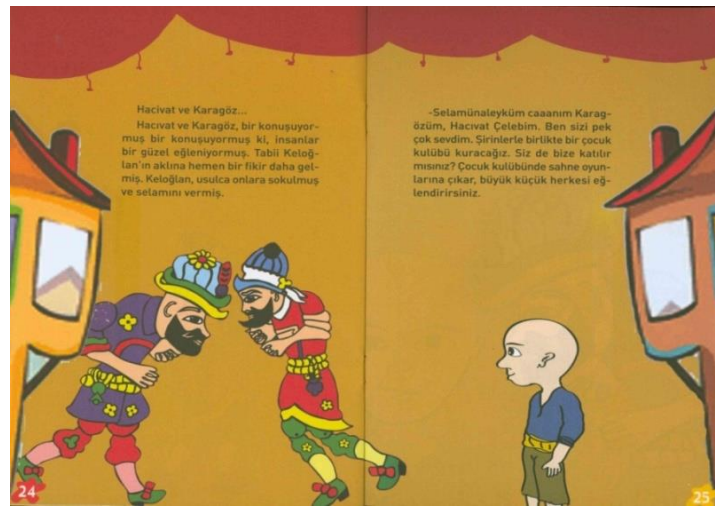
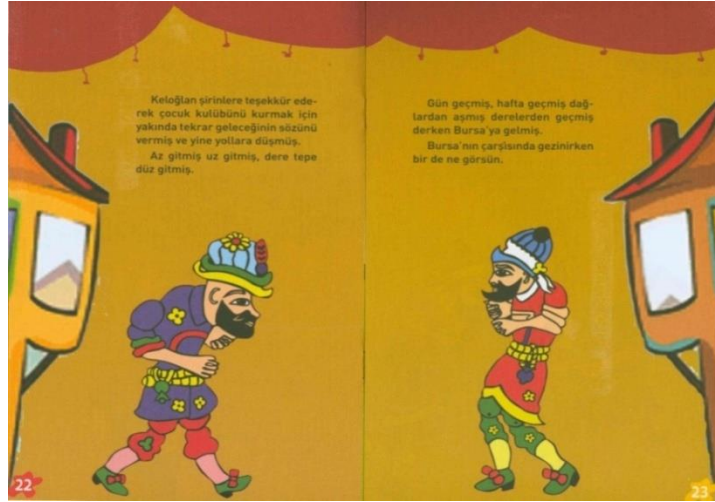
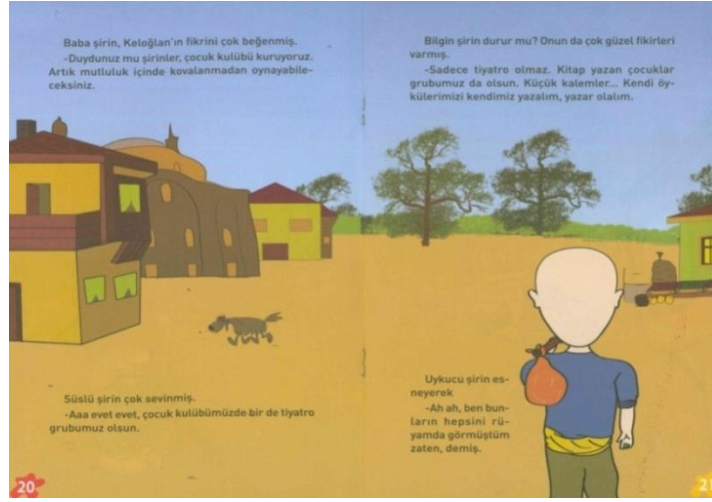
EK-4. (devam) Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü

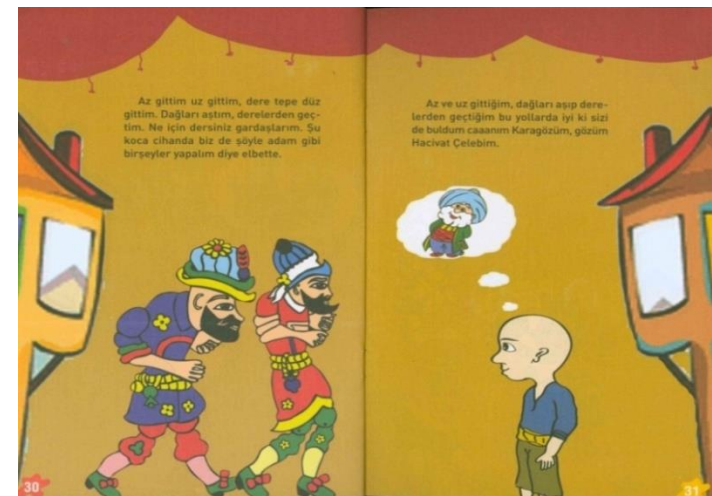
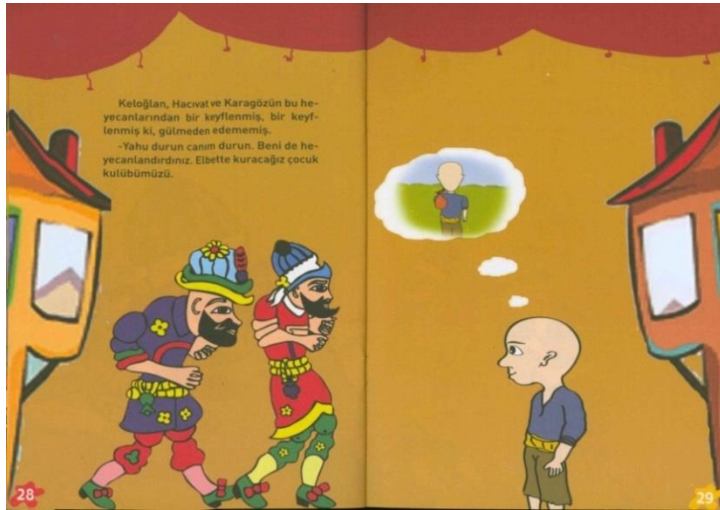
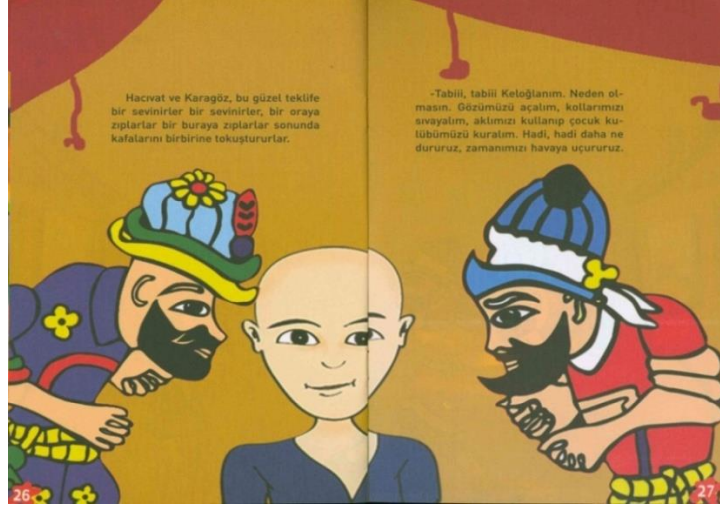
EK-4. (devam) Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü

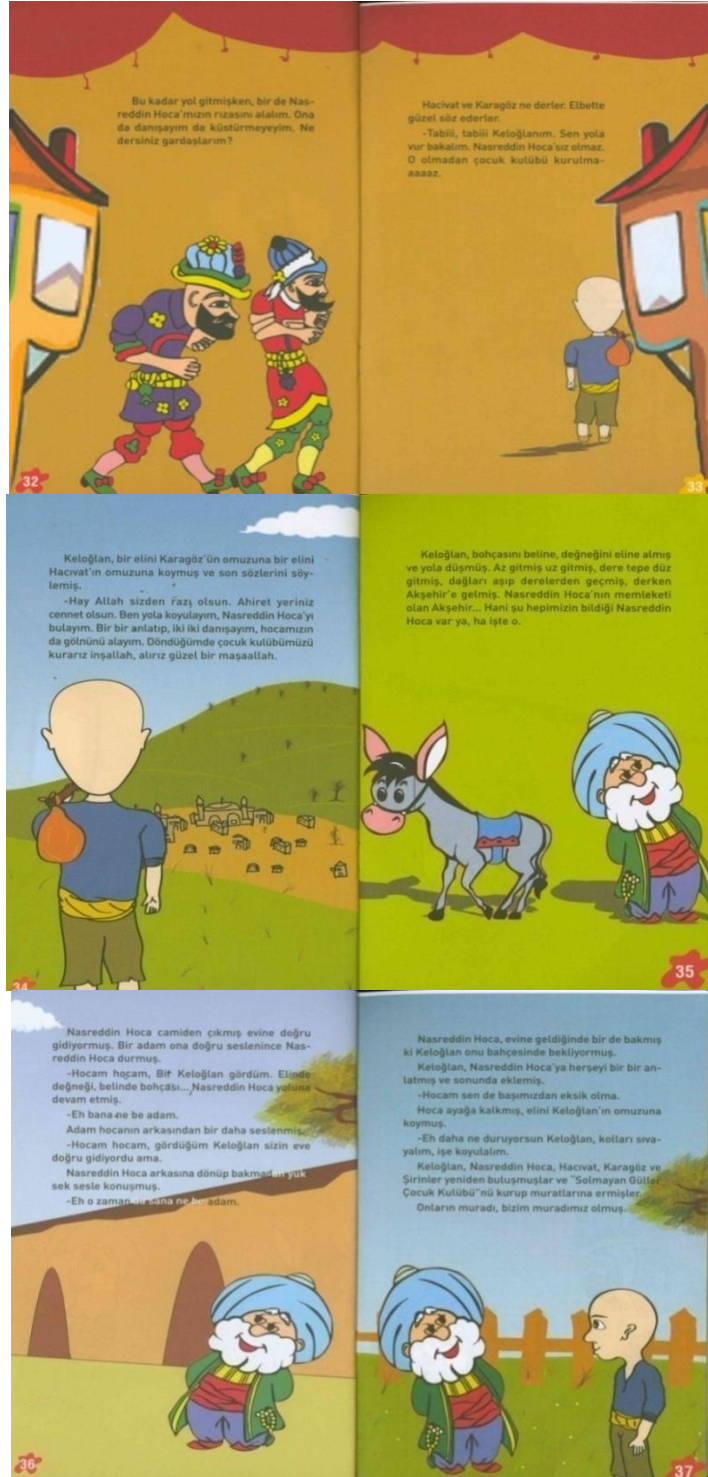
EK-4. (devam) Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü

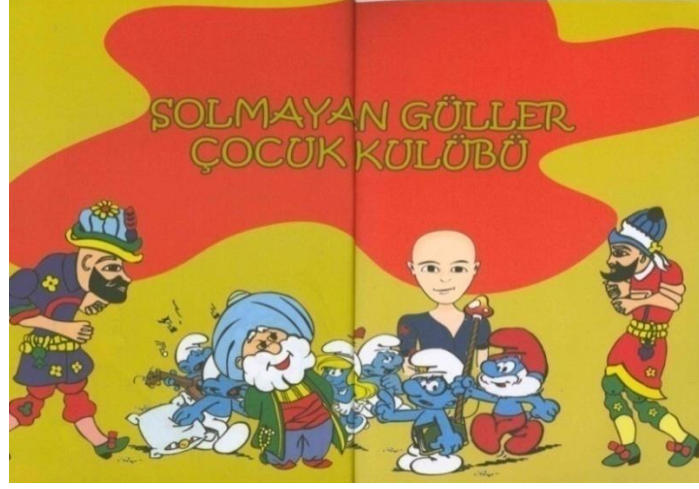
EK-4. (devam) Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü

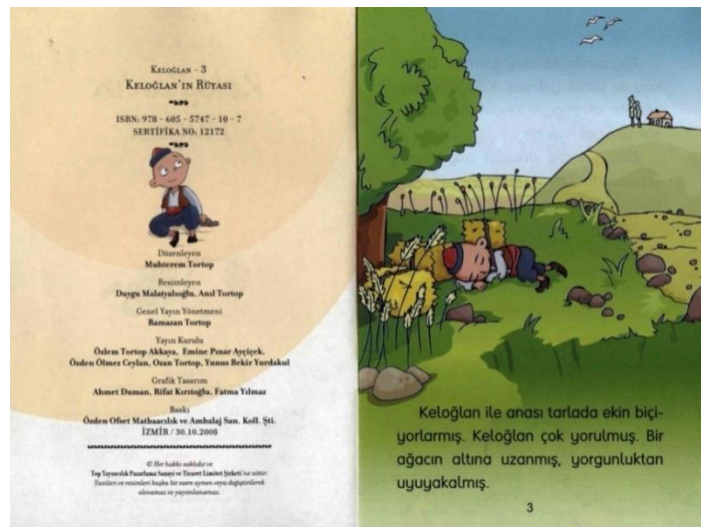
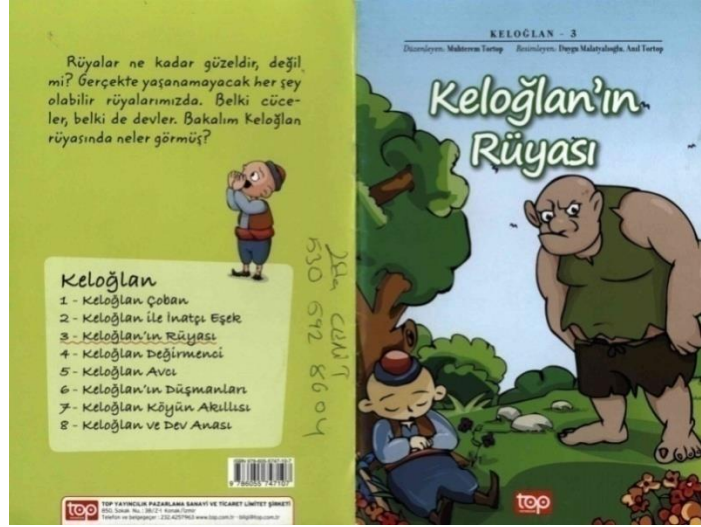
EK-4. (devam) Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü

EK-4. (devam) Keloğlan ve Solmayan Güller Çocuk Kulübü

EK-5. Keloğlanın Rüyası

EK-5. (devam) Keloğlanın Rüyası

EK-5. (devam) Keloğlanın Rüyası

Keloğlan başından geçenleri prens anlatmış. Prens, onu sessizce dinlemiş. Sonra kendilerinin de devden şikâyetçi olduklarını söylemiş.

10

Keloğlan, "Bana bir testi su ile uyku ilacı getirin. Ben sizi devden kurtarırım." demiş.

Keloğlan, suya gizlice uyku ilacını karıştırmış.

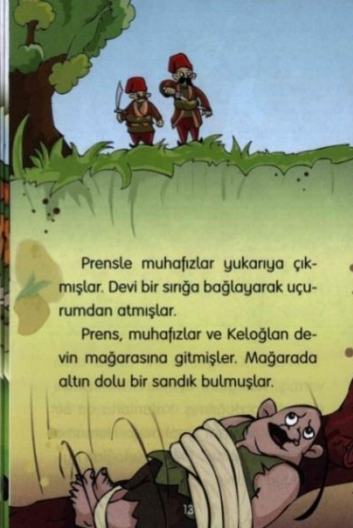

11

Beline ipi bağlayıp deve seslenmiş:
- Suyu buldum! Beni yukarı çek!
Dev, Keloğlan'ı yukarıya çekmiş. Sonra da testideki bütün suyu içmiş. İlacın etkisiyle uyuklamaya başlamış. Keloğlan, devin uyuduğundan emin olunca kuyuya seslenmiş:
- Devi yakaladım!

12

Prensle muhafızlar yukarıya çıkmışlar. Devi bir sırğa bağlayarak uçurumdan atmışlar.

Prens, muhafızlar ve Keloğlan devin mağarasına gitmişler. Mağarada altın dolu bir sandık bulmuşlar.

13

Prens, Keloğlan'a bir torba altın vermiş. Keloğlan, altınların bir kısmını yoksullara dağıtmış. Kalanlarla da bir köşk ve hamam yaptırmış. Hamama ilk giren o olmuş. Tellak, Keloğlan'ı yıkamaya gelmiş.

14

Başından aşağıya bir tas soğuk su dökmüş. Keloğlan yerinden fırlamış. Anası, su testisi elinde söyleniyormuş:

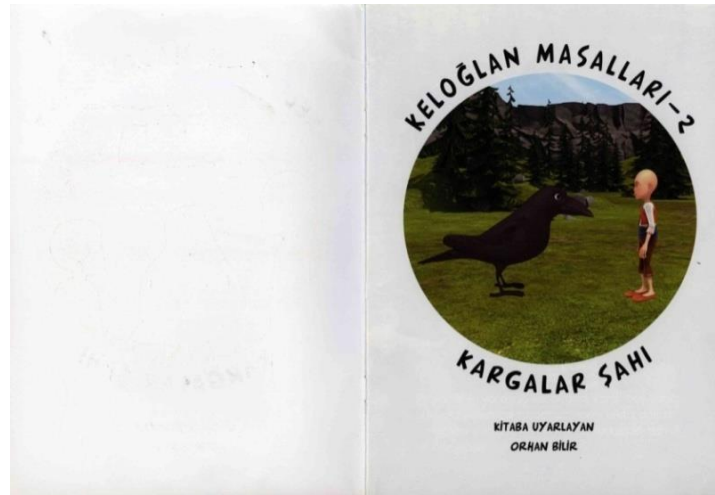
- Kalk işe başla! Şimdi uyumanın zamanı değil.

15

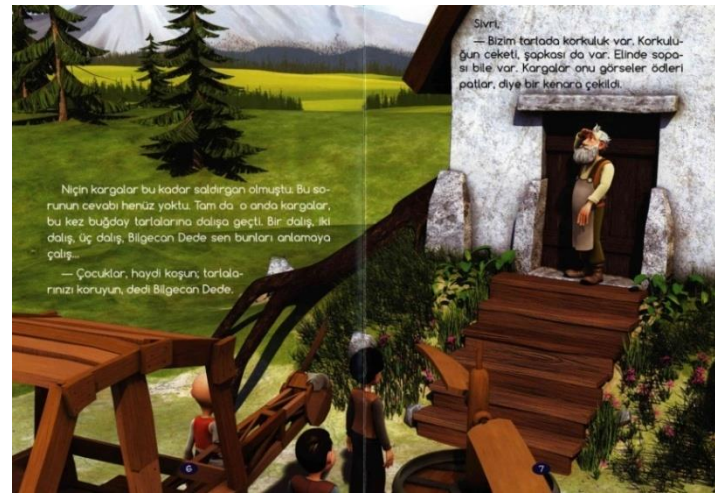
EK-5. (devam) Keloğlanın Rüyası

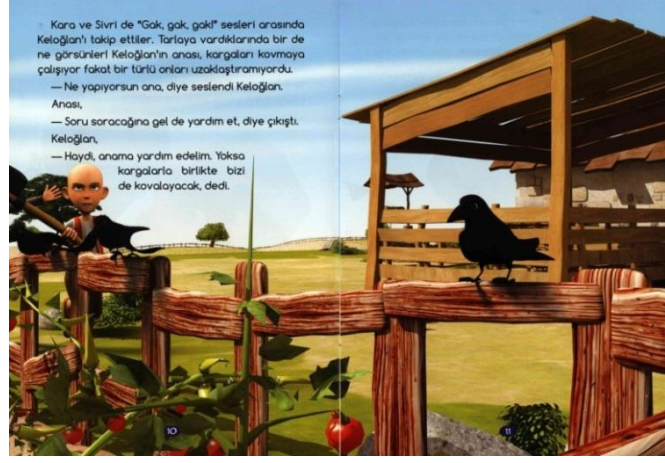
EK-6. Kargalar Şahı

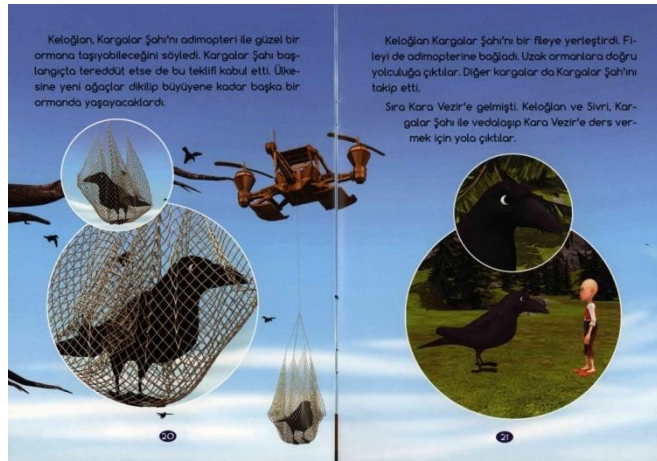
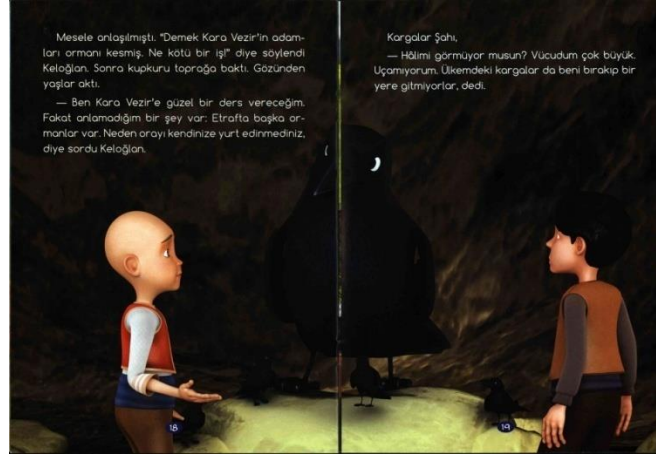
EK-6. (devam) Kargalar Şahı

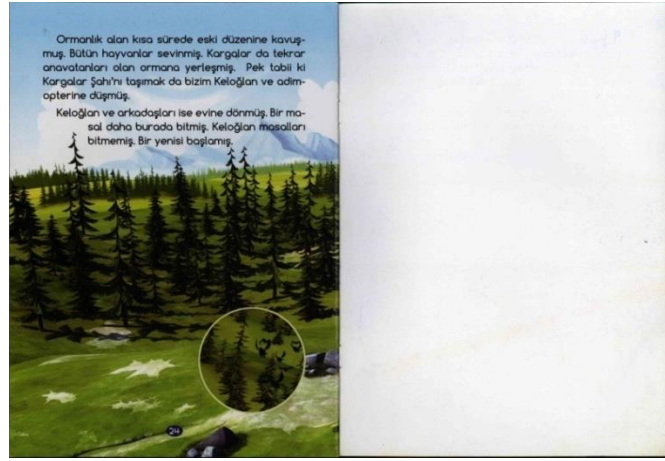
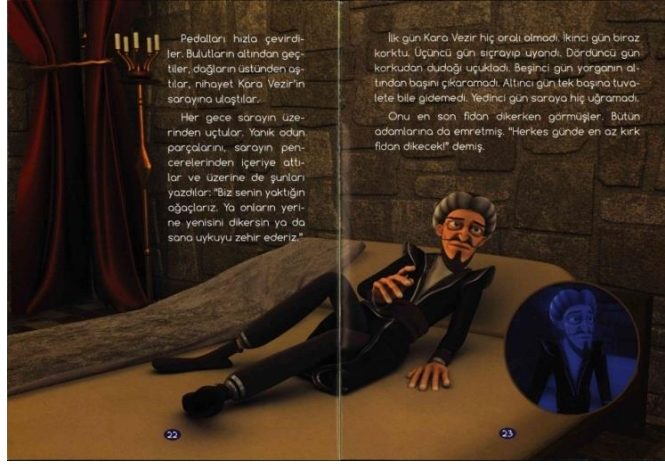
EK-6. (devam) Kargalar Şahı

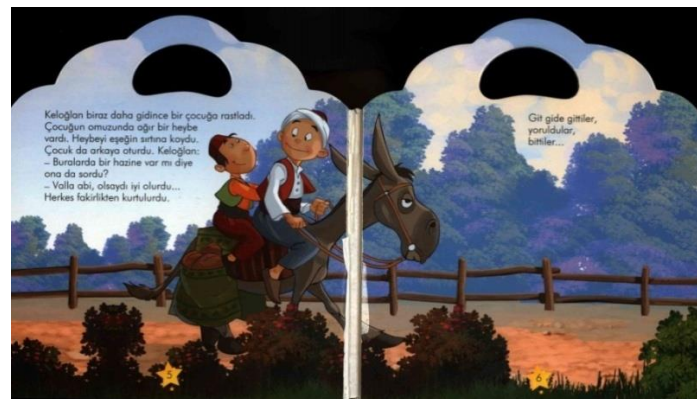
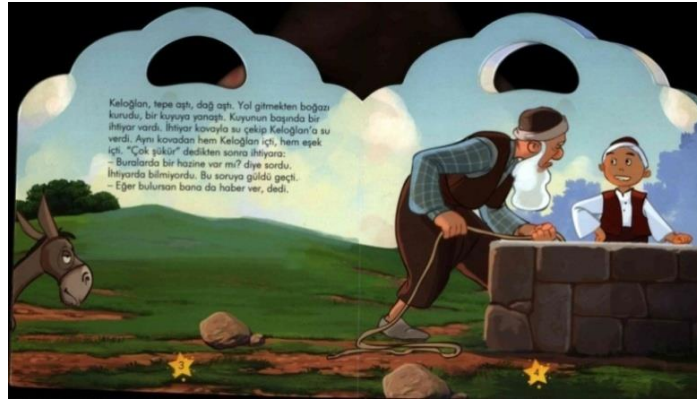
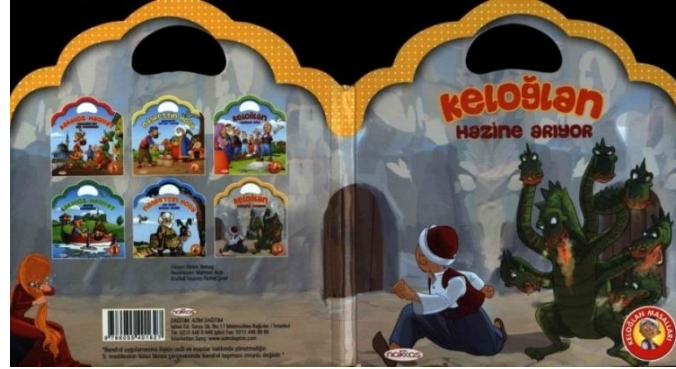
EK-6. (devam) Kargalar Şahı

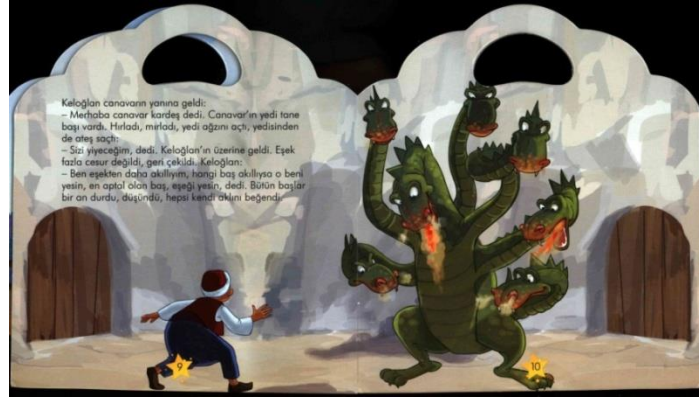
EK-6. (devam) Kargalar Şahı

EK-7. Keloğlan Hazine Arıyor

EK-7. (devam) Keloğlan Hazine Arıyor

GAZİ GELECEKTİR..